

Studia Theologica Transsylvaniaensia

A Babeş–Bolyai Tudományegyetem Római Katolikus
Teológia Kar Pasztorálteológiai Intézetének folyóirata

22/2

TANULMÁNYOK

LUKÁCS IMRE-RÓBERT

Szentségekhez engedhető-e mindenki,
aki elvált és újrarázasodott? – az Amoris Laetitia szerint

SOMORJAI ÁDÁM OSB

Ki volt Mindszenty bíboros
gyóntatója az amerikai követségen? (II.)

MARTON JÓZSEF

A 30 évesen halálra ítélt
csíkszentkirályi Léstyán Ferenc (1913–2008)

KISS ENDRE

A holland kölcsön elindulása és felelősei

StThTr

STUDIA THEOLOGICA TRANSYLVANIENSIA

XXII. ÉVFOLYAM 2. SZÁM
2019

SZENT ISTVÁN TÁRSULAT
az Apostoli Szentszék Könyvkiadója

V E R B U M
KERESZTÉNY KULTURÁLIS EGYESÜLET

BUDAPEST • KOLOZSVÁR

Studia Theologica Transsylvaniensia

A Babeş–Bolyai Tudományegyetem

Római Katolikus Teológia Kar

Pasztorálteológiai Intézetének folyóirata

Kiadja a budapesti Szent István Társulat és

a kolozsvári Verbum Keresztény Kulturális Egyesület

A szerkesztőség címe:

Institutul Teologic Romano-Catolic,

RO – 510010 Alba Iulia, str. Gabriel Bethlen nr. 3.

Tel.: +40/258–811688

E-mail: diosidavid@yahoo.de

www.seminarium.ro

Szerkesztők:

(Editors)

Dr. Marton József

Dr. Diósi Dávid

Szerkesztőbizottság:

Dr. Peter Schallenberg – Paderborn

Dr. Oláh Zoltán – Gyulafehérvár

Dr. Bara Zoltán – Gyulafehérvár

Dr. Alexandru Boboc – Bukarest

Dr. Ecsedy Judit – Budapest

Dr. Madas Edit – Budapest

Dr. Havas László – Debrecen

Dr. Ferenczi Sándor – Gyulafehérvár

Dr. Orbán Szabolcs OFM – Gyulafehérvár

Szaklektorok:

(Advisory Board)

Dr. Brendan Leahy – Maynooth

Dr. Franz Sedlmeier – Augsburg

Dr. Stefan Tobler – Nagyszeben

Dr. Vizkelety András – Budapest

Dr. Székely Dénes – Gyulafehérvár

Dr. Kovács F. Zsolt – Nagyvárad

Dr. Peter Sedlák – Kassa

Dr. Lukács Róbert – Gyulafehérvár

Dr. László László – Ottawa

ISSN 1582 – 0661

© STUDIA THEOLOGICA TRANSYLVANIENSIA – GYULAFEHÉRVÁR

Tartalom

TANULMÁNYOK

LUKÁCS IMRE-RÓBERT

Szentségekhez engedhető-e mindenki,
aki elvált és újraházasodott? – az Amoris Laetitia szerint

7

SOMORJAI ÁDÁM OSB

Ki volt Mindszenty bíboros
gyóntatója az amerikai követségen? (II.)

25

MARTON JÓZSEF

A 30 évesen halálra ítélt
csíkszentkirályi Léstyán Ferenc (1913–2008)

69

KISS ENDRE

A holland kölcsön elindulása és felelősei

87

FORRÁS

Népmissziós beszámoló
– Zetelaka, 1937. november 22–29. –

107

MŰHELY

JONICA XÉNIA

A *Katholikus Világ* (1923-1946) folyóirat és a ferences
népmissziókra vonatkozó bejegyzései

115

GENG NOÉMI

Megnyitni a fiatalság kapuit

141

SZEMLE

163

TANULMÁNYOK

LUKÁCS IMRE-RÓBERT**Szentségekhöz engedhető-e mindenki,
aki elvált és újraházasodott?
– az *Amoris Laetitia* szerint**

Abstract: Can anyone who is divorced and remarried be allowed to sacrament? - according to *Amoris Laetitia*

All baptized person who is not forbidden by law may and must be admitted to holy communion. (can. 912) but others who obstinately persist in manifest grave sin, are not to be admitted to holy communion. (can. 915) The Pontifical Council for Legislative Texts in 24 June 2000, made a clarification related to can. 915. According to this text they are forbidden from receiving the Eucharist, those who are divorced and remarried. In this short article we would like to see, whether the law prohibits all divorced and remarried persons from receiving the sacraments or not?

Reading the AL, it becomes clear that the apostolic exhortation is not contrary to the Church's earlier teaching. If the Pope wanted to change the pastoral practice, he should have met two requirements: 1. he have to say it explicitly, 2. and the teaching should not to be contrary with the teaching of the church.

The Church's teaching clearly states that spouses can only have sex with their spouse, and if they deliberately and intentionally commit a deadly sin against this commandment, in order that the sin be released, they must repent. Repentance without sorrow is not repentance.

The teaching of the Council of Trent clarified what he meant by this sorrow: "...the first is grief, which is the pain and hatred of the soul for the sin that they have committed, with the determination that they will not sin in the future."

Keywords: marriage, divorced and remarried, penance, sacraments, holly communion,

A kérdés vizsgálata a 915. k. alapján

915. k. A szentáldozáshoz ne engedjék a kiközösítetteket és az egyházi tilalommal sújtottakat a büntetés kiszabása vagy ki-nyilvánítása után, *de ne engedjék oda azokat az egyéb személyeket sem, akik nyilvánvaló súlyos bűnben makacsul¹ kitartanak.*

Általánosságban véve szentáldozáshoz lehet és kell engedni minden megkereszteltet, akit a jog ettől el nem tilt. (912. k.) A jog eltiltja a szentáldozástól azokat, akik kiközösítés vagy egyházi tilalom alatt állnak. (vö. 1331–1332. kk.)

Gondot okoz azonban a kánon utolsó kitételének – *ne engedjék oda azokat az egyéb személyeket, akik nyilvánvaló súlyos bűnben makacsul kitartanak* – magyarázata. A személy lelkiismerete a belső fórumra tartozik, de a kánon a szentség kiszolgáltatóját külső fórumon való cselekedetre szólítja fel. Előfordulhat, hogy a személy bűnbánatot tartott, vagy felhagyott a makacssággal, és a kegyelem állapotában van, de ez külső fórumon nem bizonyítható. Itt nem egy egyházi büntetésről van szó, hiszen azt csak az illetékes hatóság mondhatja ki. Ebben az esetben a lelkipásztornak kell döntést hoznia, aki a helyzetet az adott közösség sajátos kontextusában értelmezi. Azt kell mérlegelnie, hogy botrányt okoz-e a közösségben, ha egy olyan személy járul szentáldozáshoz, akiről nyilvánvaló, hogy súlyos bűnben makacsul kitart.² Nem könnyű feladat helyesen megítélni, hogy egy ilyen esetben a szükséges követelmények fennállnak-e és

¹ Az 1917-es CIC. egy meghatározást adott a cenzúráról, valamint a makacsság mibenlétéről és következményeiről. „A cenzúra az a büntetés, amely a megkeresztelt embert, ha bűncselekményt követett el és makacs, bizonyos lelki vagy lelkiekkel kapcsolatos javaktól megfosztja, amíg makacsságból meg nem térve, fel nem oldozzák.” – 2241. k. 1. §.

² John, P. B., James, A. C., Thomas, J. G., *New Commentary on the Code of Canon Law*, Paulist Press, New York, 2000, 1110.

ténylegesen is jelen vannak-e. Ezek a feltételek a következők: 1. bűnnek kell lennie az egyház tanítása szerint; 2. súlyosnak kell lennie; 3. a közösség nagy részének tudnia kell róla; 4. makacs kitartás a bűnben.

A Pápai Törvénytárgyaló Tanács 2000. június 24-ei, a 915. k. kapcsolatos magyarázata alapján el vannak tiltva az Eucharisztia vételétől az elváltak és polgárilag újracházasodottak. Vizsgálódásunk során arra keressük a választ, hogy a törvény eltilt-e minden elvált és újracházasodott személyt a szentségek vételétől?

Az egyház tanítását tekintve ebben a kérdésben, mindenképpen meg kell említenünk a tanítás fejlődéséről szóló katolikus gondolkodást, amelyről John Henry Newman, a híres konvertita bíboros is beszél.³ Az egyház olyan, mint Szűz Mária, aki „megőrizte szívében a történeteket” (Lk 2, 51). Az idők folyamán az egyház, hasonlóan a Szűzanyához, egyre jobban megértette a Szentírás kincseit. A katolikusok hiszik, hogy a fejlődés folyamata ma is jelen van az egyházban Jézus ígérete alapján. Az Atya egy védelmezőt fog majd küldeni, a Szentlelket, aki „mindenre megtanít” (Jn 14, 26). Jézus megerősítette tanítványait, hogy tanítsák az igazságot hatalommal, és hozzanak döntéseket a felmerülő kérdésekben. Az apostolok utódaiként a pápa és a püspökök rendelkeznek ezzel a megbízással és megtestesítik ezt a hatalmat, amely születésétől fogva jelen van az egyházban. Mivel az egyház egy élő és állandóan mozgásban levő közösség,⁴ minden generációnak rajta kell hagynia

³ Vö. Newman, J. H., *An Essay On the Development of Christian Doctrine*, <http://www.gutenberg.org/files/35110/35110-h/35110-h.htm>; *Principle of integration* – volt a kulcs II. János Pál pápa számára, hogy a II. vatikáni zsinat tanítását folytonosan értelmezze a korábbi egyházi tanítással együtt.

⁴ Órsy, L., *Egyházjog és Teológia*, tkk., Róma 1977, 11–16.

a kézjegyét. Ez történt mindkét családszinóduson: egy élénk megbeszélés kezdődött el, és ez az apostoli buzdítás megjelenése után sem zárult le, tovább folytatódik, hogy „terítékre kerüljön a családok helyzete a mai világban, kitágítsuk a látómezőnket, és felelevenítsük a házasság és a család jelentőségének tudatos-ságát”.⁵

Fontosnak tartom már vizsgálódásunk kezdetén Alain Thomasset kommentárja ⁶ alapján feltárni azokat az értelmezési kulcsokat, amelyek az előrehaladásunkban segítenek, hogy az *Amoris Laetitia* tanításában eligazodjunk, azt jobban megért-sük, és a vizsgált kérdéseinkre is megfelelő választ kaphassunk.

1. Szükség van a szemlélet megváltoztatására, a krisztus-hívőknek Jézus látásmódját kell követniük, a személyeket, a családokat a konkrét élethelyzetükben kell követni.⁷

2. A házasságot úgy kell látnunk, mint egy növekedési utat, ahol a szeretet eszményét fokozatosan foghatjuk fel, „mert egyetlen család sem égi valóság és nincs készen egyszer s mindenkorra, hanem fokozatosan ki kell bontakoztatnia szeretőkéességét”.⁸

3. Szükség van lelkipásztori megtérésre, amely nem merevedik meg a szabályokhoz való igazodásban, hanem el akar kísérni minden családot, bármilyen helyzetben éljenek is. „Senkit sem szabad örökre elítélni, mert nem ez az Evangélium logikája.”⁹

⁵ Ferenc pápa, *Amoris Laetitia*, apostoli buzdítás – A püspököknek, a papoknak és a diakónusoknak, az Istennek szentelt személyeknek, a keresztény házastársaknak és a világi híveknek a családban megélt szeretetről, SzIT., 2016, 2.

⁶ Alain, T., *Amoris Laetitia*, https://www.google.com/search?client=firefox-b-d&ei=H1ywXLXaBOODk74PscOXkAc&q=alain+thomasset+amoris+magyarul&oq=alain+thomasset+amoris+magyarul &gs_l=psy-ab.3...32997.35176..35795...0.0..0.147.1164.0j9.....0....1.gws -wiz.....0i10j33i160j33i-10i160j33i21.UErzhZ-FkQY

⁷ AL. 315.

⁸ AL. 325.

⁹ AL. 297.

4. Az *Amoris Laetitia* csak akkor érthető meg, ha elszakad az elvont antropológiától, és a konkrét külső, belső helyzetben levő embert veszi figyelembe. „Elvont igazságokkal nem tudunk helyesen közelíteni az emberek egyedi valóságához.”¹⁰

5. Nem történt paradigmaváltás. Az apostoli buzdítás általában a szinódusok témájával foglalkozik, a hit és erkölcs védelmével és erősítésével, az egyházfegyelem megszilárdításával, az egyháznak a világban való tevékenységével. Nem foglalkozik a törvények kihirdetésével vagy visszavonásával. Az *Amoris Laetitia* nem hozott változást az eddigi törvénykezésben, de a szemléletmódban igen. A házassággal kapcsolatos törvények továbbra is érvényben vannak, de tágabb és új összefüggésbe kerültek.¹¹

Az elváltak és újrَاهázasodottak kérdése az egyház történelme folyamán

Az *Amoris Laetitia* tanítása beilleszkedik abba a történetbe, ahogyan az egyház ezzel a kérdéssel foglalkozott. A történelem segíti a folytonosság hermeneutikáját (értelmezését). Mivel azonban a történelmi rész nem központi témája ennek az írásnak, ezért csupán egy összefoglalót találunk itt, és nem egy kimerítő értelmezést.

A középkorban a nyugati kereszténység a házasságot egyházi ügynek tekintette, így a válás mint olyan nem létezett, csupán a házasságok érvényességének bíróság általi kivizsgálása létezett mint egyetlen lehetőség. A 15–18. század az az időszak, amikor az állam elkezdte beavatkozását a házassági ügyekbe, úgy gyakorlati, mint elméleti formában. Gyakorlati téren akkor, amikor az egyházi bíróság nem gondoskodott vagy nem tudott megfelelni

¹⁰ Walter, K., *Az Amoris laetitia üzenete*, Vigília, Bp. 2018, 71–73.

¹¹ Uo. 73–74.

módon gondoskodni a közjóról. Elméleti beavatkozás volt az illetékesség követelése.¹² A házasság felbontását először Poroszországban engedélyezték 1752-ben, mivel akkor már a polgári törvények is jogot formáltak a házasságra.¹³

Az 1917-es Törvénykönyv nem szabott ki kiközösítést azokra a második házasságban élőkre, akik anélkül kötöttek újabb házasságot, hogy az előző házasságukat bírósági úton érvénytelenítették volna. A katolikus papok azonban nem vehettek részt mint az egyház hivatalos tanúi ezeknél a megkísérelt házasságoknál, és amennyiben a házasságot egy nem katolikus szolgálattevő előtt kötötték meg a házasulandók, az kiközösítést maga után vonó bűncselekmény volt.¹⁴

A II. vatikáni zsinat után változás figyelhető meg a pasztorális gyakorlatban. 1970-ben VI. Pál pápa kiadta a *Matrimonia mixta*¹⁵ apostoli levelet, amelyben felülvizsgálta a vegyes házassággal kapcsolatos rendelkezéseket. Ezek az új rendelkezések már nagyobb szabadságot biztosítottak egy katolikusnak, ha az egy nem katolikussal akart házasságot kötni, sőt kifejezetten visszavonták a fent említett kiközösítést is, amikor a felek nem egy katolikus szolgálattevő előtt kötötték meg a házasságukat.¹⁶

Az 1980-ban tartott családszinódus alkalmával megvitaták az elváltak és újránházasodottak azon felvetését, hogy azok

¹² Kuminetz, G., *Katolikus Házasságjog*, SzIT., 2002, 76.

¹³ Id. Max, R., „*Trend in Marriage and Divorce Law of Western Churches*”, *Law and Contemporary Problems* 18, no. 1.

¹⁴ Id. 1917, 2319. k. 1.

¹⁵ *Matrimonia Mixta, Apostolic Letter On Mixed Marriages*, 1970. október 1., https://w2.vatican.va/content/paul-vi/en/motu_proprio/documents/hf_p-vi_motu-proprio_19700331_matrimonia-mixta.html

¹⁶ Bár a kiközösítést visszavonták, a házasság megkötése egy nem katolikus szolgálattevő előtt nem szabad választási opció a katolikus részéről, hanem az érvényben levő egyházi törvények szerint felmentéssel teheti meg. (forma) 1121. k. 3. §.

egy részét vagy mindenkit fogadjanak vissza a közösségbe, és engedjék őket szentségekhez járulni. II. János Pál pápa akkori záróbeszédében szolt ennek a lehetőségéről, valamint megismételte tanítását a *Familiaris Consortio*¹⁷ 84. pontjában, néhány szigorú feltétel mellett. Elismeri, hogy a gyermeknevelés érdekében vagy más hasonló helyzetekben nem lenne okos, ha valaki az elváltakat és újráházasodottakat elválasztaná, de azok, akik polgári házasságot kötöttek, egyházi kivizsgálás nélkül, csak akkor járulhatnak szentségekhez (gyónás, áldozás) ha „önmegtartóztatóan élnek, tartózkodnak a házastársi cselekedetektől”.¹⁸ II. János Pál pápa megismételte ezt a tanítást több más egyházi dokumentumban is.

XVI. Benedek pápa egy másféle pasztorális megközelítést adott hozzá a korábbihoz, amikor ugyanezt a gondolatot megfogalmazta a *Sacramentum Caritatis* apostoli buzdításában. Az elváltak és újráházasodottak barátokként vagy testvérekként éljenek együtt ahhoz, hogy szentségekhez járulhassanak.¹⁹ Mindkét pápa tanítása az elváltakkal és újráházasodottakkal kapcsolatosan az, hogy a második házasságban élőknek kapcsolatukat tisztán kell megélniük (és ezt nem csak meg kell próbálniuk).

Az 1994-ben kiadott Hittani Kongregáció levele tisztáz bizonyos pontokat, amelyeket II. János Pál és XVI. Benedek tanítottak az elváltak és újráházasodottak helyzetével kapcsolatosan.

¹⁷ *Familiaris Consortio*, II. János Pál pápa apostoli buzdítása az egész Katolikus Egyház püspökeihez, papjaihoz és híveihez a keresztyén család feladatairól a mai világban, 1981. november 22., 84.

¹⁸ *Homily at the Close of the Sixth Synod of Bishops*, october 25, 1980, no. 7; AAS 72 (1980) 1082.

¹⁹ Benedict XVI., *Sacramentum Caritatis: Post-Synodal Apostolic Exhortation on the Eucharist as the Source and Summit of the Church's Life and Mission*, February 22, 2007, no. 29; AAS 99 (2007), 129. magyarul: http://w2.vatican.va/content/benedict-xvi/hu/apost_exhortations/documents/hf_ben-xvi_exh_20070222_sacramentum-caritatis.html

A levél valójában egyes német püspökök kezdeményezésére adott válasz, noha ezt kifejezetten nem említik benne. A levél hosszasan idéz II. János Pál pápa 1980-ban a szinódus befejezésekor mondott beszédéből, ezáltal a homília a Tanítóhivatal hivatalos dokumentumává vált. A levél szerint lehetséges a szentségekhez való járulás azok számára, akik őszintén megpróbálnak tiszta kapcsolatban élni, és kerülnek, hogy életvitelükkel botrányt keltsenek a második házasságuk által. „Azok a hívek, akik megmaradnak egy ilyen állapotban, csak szentségi feloldozás elnyerését követően részesülhetnek szentáldozásban, amely kizárólag azoknak adható, akik bánkódván amiatt, hogy megsértették Krisztus hűségének és Szövetségének jelét, őszintén késznek mutatkoznak arra, hogy a továbbiakban olyan életet élnek, amely már nem ellenkezik a házasság felbonthatatlanságával. Ez azonban valójában azt követeli, hogy valahányszor a férfi és a nő súlyos okok – mint például a gyermekek nevelése – miatt nem tehet eleget a szétválás követelményének, vállalják magukra azt a kötelezettséget, hogy teljes megtartóztatásban éljenek, azaz tartózkodnak az olyan cselekedetektől, amelyek csak a házastársakat illetik meg. Ilyen esetben részesülhetnek szentáldozásban mindaddig, amíg tiszteletben tartják a botránykeltés kerülésének kötelezettségét.”²⁰

Ez az alapvető elve a katolikus morálteológiának és gyóntási gyakorlatnak, amelyet a tridenti zsinat fektetett le: a bűnöst nem szabad feloldozni, ha komoly szándéka egy újabb halálos

²⁰ Hittani Kongregáció, *Levél a katolikus egyház püspökeinek az elvált és újráházasodott hívek szentáldozásához járulásáról*, 1994. szeptember 14.; AAS 86 (1994); <http://katolikusvalasz.blogspot.com/2017/02/hittani-kongregacio-level-katolikus.html>; II. János Pál pápa homíliája, *Omelia nella Santa Messa a Conclusione della V Assemblea Generale del Sinodo dei Vescovi*, 1980. október 25., AAS 72 (1980)

bűn elkövetése.²¹ Azonban a feloldozás lehetséges, ha a gyóntató tudja, hogy a gyónó gyenge, bánata nem tökéletes,²² és nagy a valószínűsége, hogy újra vétkezni fog minden erőfeszítése ellenére. Ez implicite benne volt már a *Familiaris Consortio* 84. pontjában, de itt még világosabbá válik.

Az *Amoris Laetitia* tanítása az elváltakról és újraraházasodottakról

Az *Amoris Laetitia* apostoli buzdítás nem válaszol egy helyen az elváltak és újraraházasodottak szentségekhez járulásának kérdésére, mint ahogy azt a *Familiaris Consortio* apostoli buzdítás teszi.

Vizsgálódásunk tárgya: 1. az *AL.* apostoli buzdítás nem változtatja meg az eddigi törvénykezést, tehát a *Familiaris Consortio* továbbra is érvényben van; 2. a különbség a bűn elkövetésének szándéka és a gyengeség vagy tudatlanság és annak különböző fokú felelőssége között; 3. az irgalmasság és az igazságosság Ferenc pápa általi kihangsúlyozása.

Nincs változtatás a törvénykezésben

Ferenc pápának nem állt szándékában új szabályokat bevezetni a kérdéses területen. A sok vitát kiváltott nyolcadik fejezetben kijelenti: „... nem szabad elvárni a színódustól vagy ettől a buzdítástól új, minden esetben alkalmazható kánonjogi

²¹ Vö. Tridenti Zsinat, Henrich, D., Petter, H., *Hitvallások és az Egyház Tanítóhivatalának megnyilatkozásai*, SzIT, 2004, *Tanítás a bűnbánat szentségéről*, 1676. (400. o.) 1706. (408. o.)

²² Uo. 1678. (401. o.) Hittétel, hogy a kevésbé tökéletes bánat erkölcsileg jó és hasznos előkészület a megigazulásra. A szentség felvételéhez elegendő. (lásd Előd, Dogmatika, 586.)

természetű általános szabályozást”.²³ Néhány sorral később pedig arról ír a pápa, hogy: „a megkülönböztetés soha nem tekinthet el az evangélium igazság- és szeretetkövetelményeitől, amelyeket az Egyház megfogalmaz”.²⁴ Azt is tisztázza, hogy mit ért megkülönböztetésen: „a szeretet az Egyház tanítása iránt, mint szükséges feltételeket Isten akaratának őszinte kereséséhez és ahhoz a vágyhoz, hogy a legtökéletesebb választ adjuk Isten akaratára”.²⁵

Függetlenül attól, hogy mit mond a pápa a megkülönböztetésről a dokumentum más részeiben, az érvényes egyházi tanítást úgy állította itt be, mint egy „kerítést” a megkülönböztetés körül. A megkülönböztetés egy döntési folyamat, amely eldönti lelkileg, hogy mit kell tenni, de egy előfeltétele a megfelelő megkülönböztetésnek, hogy nem hagyhatja el az egyház által „körbekerített” tanítást.

A pápa rámutat arra is, hogy támogatnunk kell a házasságot a maga teljességében, amely magába foglalja a szexuális együttműködést, a válást, az újráházasodást mint súlyos ügyeket: „...az Egyház semmiképpen nem mondhat le a házasság eszménye teljességének, Isten tervének a maga nagyságában való képviseléről”.²⁶ Az eddigi szövegekből is egyértelműen kitűnik, hogy azok, akik szándékosan nem engedelmeskednek a *Familiaris Consortio* tisztaságra vonatkozó törvényének, nem járulhatnak szentgyónáshoz és szentáldozáshoz. Amikor a pápa az elváltak és újráházasodottak egyházba való integrációjáról beszél, megjegyzi: „kerülve mindent, ami botrányt okozhatna”.²⁷

²³ *Amoris Laetitia*, 300.

²⁴ *Uo.*, 300.

²⁵ *Uo.*, 300.

²⁶ *Amoris Laetitia*, 307.

²⁷ *Amoris Laetitia*, 299.

A botrány úgy határozható meg, mint „olyan cselekmény vagy esemény, amelynek során sérülnek a társadalmi együttélés írott vagy íratlan szabályai, zavar keletkezik a közéletben. A botrány lehet erkölcsi, politikai, sajtó-, gazdasági, sport- stb.”²⁸ Ha a botrány másokat arra késztet, hogy erkölcsileg valami rosszat tegyenek, akkor az elvált és újraraházasodott személyek közösségbe való visszakapcsolódásának bizonyos formái bűnösök, mert különben nem állna fel a botrány veszélye. Azonban azt is jelenti, hogy lehetséges egyes elvált és újraraházasodott személyek teljes integrációja – és ehhez hozzátartozik a szentgyónás és a szentáldozás is –, míg másokat, akik hasonló helyzetben élnek, teljesen visszakapcsolni a közösségbe erkölcsileg rossz lenne. A teljes közösség²⁹ itt különbözik attól a Ferenc pápai meglátástól, hogy mindenki valamilyen formában (bizonyos fokig) integrálható az egyházba (ha ez nem is foglalja magába a szentségek vételét vagy annak tudatosítását, hogy nincsenek kiközösítve), annak ellenére, hogy nem akar a tisztaságra való felhívásnak eleget tenni. Azok, akik az egyház tanítása szerint akarnak élni, visszakapcsolódhatnak az egyház teljességébe. Az egyház tanítása szerint élni, egységet jelent az egyházzal, amely jel arra, hogy egyre teljesebbé válik a bekapcsolódás.

A különbség a szándékosan bűnt elkövetni akaró és a gyenge vagy tudatlan bűnössége között

Ahogy korábban már láttuk, nem részesülhet a bűnbánat szentségében és nem járulhat szentáldozáshoz az a személy,

²⁸ <https://hu.wikipedia.org/wiki/Botr%C3%A1ny>

²⁹ „Az Egyház közösségébe azok épülnek be teljesen, akik Krisztus Lelkét hordozzák, ... elfogadják az egyház egész rendjét és az üdvösségnek az egyházban létesített minden eszközét; és a hitvallás, a szentségek, az egyházkormányzat és az egyházi közösség kötelei által.” LG. 14.

aki szándékosan halálos bűnt akar elkövetni.³⁰ A feloldozás megadása előtt az a vélelem, hogy a gyónónak nem áll szándékában a bűnös élet folytatása, hacsak a gyónás alkalmával ennek az ellenkezője be nem bizonyosodik. A bűnös élet folytatásának szándéka különbözik a gyengeségtől: a gyónás alkalmával a pap feloldozhat egy iszákost, még akkor is, ha mindketten tudják, hogy az nagy valószínűséggel újra el fog esni, de nem oldozhatja fel abban az esetben, ha a gyónó azt állítja, a hétvégén újra meg fog részegedni. Ugyanez az elv alkalmazható arra a személyre is, aki mással is, mint a házastársával, szexuális kapcsolatot akar létesíteni. A logika szerint lehetetlen az, hogy valaki ellentétesen éljen és cselekedjen az egyik szentséggel szemben (házasság), de a másik szentségben akar részesülni (eucharisztia).³¹

Ferenc pápa megjegyzi: „Nyilvánvaló, hogy ha valaki úgy hivatkozik egy objektív bűnnel, mintha az a keresztény ideál részét képezné, vagy az Egyház tanításától eltérő dolgokat akarنا bevezetni, nem várhatja el, hogy katekézist vagy prédikációt tartson, és ebben az értelemben van valami, ami elválasztja őt a közösségtől.”³² Ennek a személynek „...újra meg kell hallania az evangélium hirdetését és a megtérésre szóló felhívást”³³ Az objektív bűn, amennyire ez kívülről látható, nem más, mint a bűnnel kapcsolatos szükséges tudás elhanyagolása, ami ebben az esetben azt jelenti, hogy senki nem állíthatja, hogy erkölcsös, ha együtt él másvalaki házastársával. A közösségtől való eltávolodás vonatkozik az egyházra és a szentáldozásra is.

³⁰ Vö. *DH*. 1706; 1676.

³¹ José, G., Kampowski, S., Juan, P., S., *Accompanying, Discerning, Integrating: A Handbook for the Pastoral Care of the Family According to Amoris Laetitia*, trans. Michael Miller, Steubenville, 2017, 77.

³² *Amoris Laetitia*, 297.

³³ Uo.

Az *AL* foglalkozik a felelősség – gyengeségből vagy tudatlanságból származó – csökkenésével: „Az elvégzett cselekedetek következményei sem szükségszerűen azonosak minden esetben.”³⁴ Ferenc pápa fenntartja, hogy az elváltak és újravezényesített kapcsolata súlyos dolog, abban az értelemben, ahogyan ő a felelősségről beszél, ami a halálos bűn más követelményeire is utal. A súlyos tudatlanság vagy gyengeség súlyos dolgokat okozhat, de nem halálos bűnt, mert a halálos bűn egy erkölcsileg rossz cselekedet (bűn), mellyel az ember tudva és akarva súlyos dologban nem engedelmeskedik Isten akaratának.³⁵ A pápa továbblép és azt írja: „Szűklátókörűségről tanúskodna, ha csak azt vizsgálnánk, vajon egy személy cselekedete megfelel-e egy törvénynek vagy egy általános szabálynak, vagy sem. Ez ugyanis nem elegendő ahhoz, hogy egy emberi lény konkrét létezésében megkülönböztessük és biztosítsuk az Isten iránti teljes hűséget.”³⁶ Az általános szabály és a törvény a könnyű vagy a súlyos dolgokra utal, míg a konkrét körülmények olyan dolgokra utalnak, mint az egyház tanításának a tudása és a szabadság (a személy szabadsága). Egy személy talán nem érti meg, hogy a „második házassága” nem érvényes, vagy egy személyt a „második házastársa” szexuális kapcsolatra kényszeríti.

Ferenc pápa kihangsúlyozza az irgalmasságot

Ferenc pápa hangsúlyosan kiemeli az apostoli buzdításban az isteni irgalmasságot. „Igaz, például, hogy az irgalmasság nem zárja ki az igazságosságot és az igazságot, de mindenekelőtt azt kell elmondanunk, hogy az irgalmasság és az igazságosság

³⁴ *Amoris Laetitia*, 302.

³⁵ <http://lexikon.katolikus.hu/H/hal%C3%A1los%20b%C5%B1n.html>

³⁶ *Amoris Laetitia*, 304.

teljessége és Isten igazságának legragyogóbb megnyilvánulása.”³⁷ Az irgalmasság magába foglalja, hogy valakit az igazságra vezetünk, amelyet az egyház tanítása tartalmaz, hogy ne cselekedjen az egyház tanításával ellentétesen.

Az irgalmasságról alkotott téves felfogásunkat korrigálni kell, hogy megértsük az igazi irgalmasságot, amelyről Ferenc pápa beszél. „Napjainkban az irgalmasság az érzelmi együttérzés felé terelődik, amely a sebek fölé hajlik, anélkül, hogy az igazi betegséget azonosítaná; ez a korlátozott megközelítés elakad a tüneteknél anélkül, hogy a beteg személy hatalma alá kerített félelem ellen gyógyszert adna be. (...) A pusztá együttérzésen és tolerancián kívül bibliai irgalmasság is van, amely mint Isten műve, képes megújítani az emberi szívet, megtisztítva azt minden gonoszságától.”³⁸

Nem lenne irgalmasság a pap részéről, ha azt mondaná valakinek, hogy a házastársán kívül is bárkivel lehet szexuális kapcsolata, hiszen állítása ellenkezne az igazsággal és az igazságossággal. A pap nem oldozhatja fel a gyónót, akinek szándékában áll az egyház tanítása ellen cselekedni. A feloldozás megtagadásának okát a papnak közölnie kell a gyónóval, hogy az megérthesse a lelkipásztori kísérés miéértjét.

A lelkipásztori kísérésben a papnak fokozatosan kell feltárnia az erkölcsi törvényeket, különösen azok előtt, akik tudatlanok. A FC-ban II. János Pál pápa beszél erről a „fokozatosság törvényéről”, ami nem azonos a „törvény fokozatosságával”. „Mindazonáltal nem tekinthetik a törvényt csupán úgy, mint egy – valamikor jövőben elérendő – eszményképet, hanem úgy kell látniuk, mint az Úr Krisztus parancsát arra vonatkozóan,

³⁷ *Amoris Laetitia*, 311.

³⁸ Granados et al., *Accompanying, Discerning, Integrating*, 66.

hogy győzzék le a nehézségeket.”³⁹ Ferenc pápa megerősíti a fokozatosság törvényét, kiemelve, hogy a „cselekedetek okosságán alapuló gyakorlásának fokozatosságáról (van szó) olyan esetekben, akik nincsenek abban az állapotban, hogy teljesen megértenék, értékelni vagy gyakorolni tudnák a törvény objektív követelményeit.”⁴⁰

A folytonosság hermeneutikáját alkalmazva az *AL* olvasásakor, láthatóvá válik, hogy ez nincs ellentétben az egyház korábbi tanításával. Ha a pápa meg akarta volna változtatni a pasztorális gyakorlatot, két követelménynek kellett volna eleget tennie: 1. kifejezetten ki kellett volna jelentenie, 2. és kijelentésnek nem szabadott volna ellentétben lennie az egyház tanításával. Arra bátorítani azokat az elváltakat és újránházassodottakat, akik folytatni szeretnék kapcsolatukat, hogy szentségekhez járuljanak, ez elbukik mindkét kritérium alapján. Az igaz, hogy Ferenc pápának voltak félreérthető kijelentései, de soha nem mondott olyat hivatalosan, ami ellenkezne az egyház korábbi tanításával. Az egyház tanítása világosan kijelenti, hogy a házasság csak házastársakkal élhetnek szexuális életet, és ha ez ellen tudatosan és szándékosan vétnek, halálos bűnt követnek el, és ahhoz, hogy feloldozásban részesüljenek, bűnbánatot kell tartaniuk. A tridenti zsinat tanítása tisztázta, hogy mit ért ezen a bánaton: „első a bánat, amely a lélek fájdalma és utálata az elkövetett bűn miatt, azzal az elhatározással, hogy nem akar a jövőben vétkezni.”⁴¹

Hogy még jobban megértsük...

A *Lumen Gentium* zsinati konstitúció különbséget tesz azon személyek között, „akik teljesen beépülnek” az egyházba, és azok

³⁹ *Familiaris Consortio*, 34, AAS 108.

⁴⁰ *Amoris Laetitia*, 295.

⁴¹ *DH*. 1676.

között, „akik ugyan beépülnek az egyházba, de nem tartanak ki a szeretetben”.⁴² A különbséget külsőleg talán nem is lehet észrevenni, mert a személyek belső hozzáállásában van a különbség. Az egyik személy az egyház tagja akar lenni, és követi annak tanítását; míg a másik bár fizikailag tagja az egyháznak, a tanítást nem fogadja el a maga teljességében. A kapcsolat két elvált és újrահázasodott pár között is hasonló ehhez, ahol az egyik pár akarja a kapcsolat folytatását a másik féllal, míg a másik pár azt akarja, hogy minél hamarabb véget érjen (a bűnös kapcsolat). Az utóbbi az egyház tanítása szerint akar élni, míg az előbbi elveti azt, és a tanítással ellentétesen akar élni. A valóságban itt többről van szó, mint hasonlóságról, mert ha valaki mindent megtesz, hogy az egyház tanítása szerint éljen, még akkor is, ha gyakran elesik, nagyon könnyen teljes tagja lehet az egyháznak, ellentétben azzal, aki szándékosan ellentétben él az egyház tanításával, és nem akar kitartani a szeretetben.

A másik hasonlóság a gyermek erkölcsi és értelmi fejlődésére alapozódik. Amikor egy hároméves gyermek ellop egy csokoládét, az a gyermek nem vétkezik, ő csak a finom nyalánkságot kívánta meg, és nem volt tisztában azzal, hogy a csokoládé nem az övé. Amikor ugyanez a gyermek eljut értelmé használatára és akkor lopja el a csokoládét, úgy gondoljuk, hogy ez már bűn. Mi a különbség a két eset között? Nem a cselekedet, a lopás, és nem is a lopás tárgya, a csokoládé, hanem az ismeret foka és a szándék. Egy személy, aki tudatlanságban élt helyzetével kapcsolatosan, de növekedik az ismeretekben és a szabadságban – ugyanúgy, ahogy a felnövekvő ember látja az életet –, megismeri az igazságot, és próbálja alakítani magát, hogy a rossz életvitelét vagy a házasságán kívüli szexuális kapcsolatát lezárja.

⁴² LG. 14.

Cselekedeteit kezdetben nem látja bűnnek, majd később bocsánatos bűnnek tartja, végül pedig belátja, hogy halálos bűnben él.

A fenti hasonlatok is jól mutatják a személy cselekedetei és bűnössége közötti kapcsolatot. Két dologra tanítanak meg: 1. valaki belekerülhet egy rendezetlen szexuális kapcsolatba anélkül, hogy az számára egyáltalán bűn lenne vagy halálos bűn lenne; 2. nem tagadhatjuk meg a szentáldozást valakitől csak azért, mert tisztában van azzal, hogy hamarosan halálos bűnt fog elkövetni. Ferenc pápa a gyengéket akarja támogatni, anélkül, hogy a valóságot megváltoztatná: azaz nem oldozható fel az, akinek szándékában áll egy újabb halálos bűn elkövetése.

Tanítóhivatali megnyilatkozás

Ferenc pápa 2017. június 5-én hiteles tanítóhivatali megnyilatkozás rangjára emelte az argentinai püspöki konferencia 2016. szeptember 5-én kiadott irányelveit.⁴³ Az irányelvek 5. és 6. pontjai mérvadóak ebben a kérdésben. 5. „Amikor egy pár konkrét körülményei megvalósíthatóvá teszik, különösen, ha mindketten járják a hit útját, fel lehet kínálni nekik az önmegtartóztatásban élés választását. Az *AL* tudatában van e választás nehézségeinek, és nyitva hagyja a bűnbocsánat szentségéhez járulás lehetőségét, ha valaki elbukik ezen a téren.” 6. „Más bonyolultabb körülmények között, és amikor nem lehet elnyerni a házasság semmisségének kinyilvánítását, előfordulhat, hogy az említett választás nem megvalósítható. Ennek ellenére mégis lehetséges a megkülönböztetés útja. Ha arra a felismerésre jutunk, egy konkrét esetben, hogy léteznek korlátozó tényezők, amelyek csökkentik a felelősséget és a bűnösséget (vö. 301–302), különö-

⁴³ <https://nebula.wsimg.com/425003f9eb16d005edf788d147c6ec6a?Access-KeyId=EEC4442C9A64986D8B58&disposition=0&alloworigin=1>; <https://drive.google.com/file/d/13cViVzmIewKO8fw5vjO5nNqkZ-T7uasl/view>.

sen akkor, amikor egy személy úgy látja, hogy újabb mulasztást követne el, és kárt okozna a kapcsolatban nevelt gyermekeinek, az *AL* megnyitja a bűnbocsánat és az eucharisztia szentségéhez való járulás lehetőségét (vö. 336. és 351. lábjegyzet). Ezek lehetővé teszik neki, hogy a kegyelem erejével érettebbé váljon és fejlődjön.”⁴⁴

Úgy tűnik, hogy hangsúlyeltolódásokat olvashatunk az *AL*-ban, összehasonlítva a Tanítóhivatal korábbi megnyilatkozásaival. Ha az *AL*-t és a hagyományos tanítást együtt olvassuk, megállapíthatjuk, hogy az, hogy valakit szentáldozáshoz lehet engedni a „második házasságban” csak azért, mert ő ezt kéri, ez így nem olvasható ki az *AL*-ból. Az *AL* nem teszi lehetővé a feloldozást és a szentáldozást azon elváltaknak és újraházasodottaknak, akiknek az a szándékuk, hogy szexuális kapcsolatot létesítenek a „második házastársukkal”, azaz szándékukban áll egy újabb halálos bűnt elkövetni.

⁴⁴ <https://www.magyarokurir.hu/ferenc-papa/ferenc-papa-tanitohivatali-megnyilatkozasa-az-amoris-laetitia-viii-fejezeterol>

SOMORJAI ÁDÁM OSB

Ki volt Mindszenty bíboros gyóntatója az amerikai követségen? (II.)

Abstract: WHO WAS THE CONFESSOR OF CARDINAL MINDSZENTY AT THE AMERICAN EMBASSY IN BUDAPEST (1956–1971)? PART II Cardinal Mindszenty was “guest” of the American Legation in Budapest (after October 1966 Embassy) for about 15 years. In this time his contacts with the outside world were restricted, so it is of fundamental importance to know, who was the person who regularly visited him as Confessor, i. e. a Catholic Priest from the nearby. The actuality of the case is proved by the interest of the hagiographs, who hypothetise the person of Fr. Marcell Marton, OCarm, his ancient counsellor.

In this essay – the second part as we examine the unpublished sources – we prove that this hypothesis is not serious, and there is a lot of American diplomatic sources who prove that the Confessor is identified in the person of Mgr. Ferenc Városi, the brother of Can. István Városi, the Parish Priest in Budapest, until 1969, and Fr. Gyula Tátrai, OFM in the last months of his stay until September 28th, 1971.

Keywords: Cardinal, Mindszenty, American Legation in Budapest, American Embassy in Budapest, Confessor, Catholic Priest, Fr. Marcell Marton, OCarm, Mgr. Ferenc Városi, Can. István Városi, Fr. Gyula Tátrai, OFM

Nem publikált források: Az amerikai diplomatak Mindszenty gyóntatójával kapcsolatban 1956–1971 között

A következőkben részletesen kitérünk mindazon forrásos említésekre, amelyekben szó van a bíboros gyóntatójáról, de figyelmen kívül hagyjuk azt a – kevés – forrást, amely arról szól, hogy a bíboros alkalmilag gyóntatott is (a követség személyzete

köréből). Ugyanígy, bár forrásaink részletesen kitérnek a követségi tartózkodás egyéb körülményeire is, mi kifejezetten a gyóntató látogatásainak dátumára és körülményeire vonatkozó információkat ismertetjük.

1957

Garret G. Ackerson ideiglenes ügyvivő, kommentálva Mindszentynek az 1957. szeptember 6-án hozzá intézett levelét,¹ helyesbíti annak a látogatókra vonatkozó kitételeit, mert, mint írja, a követségen dolgozó amerikai személyzetten kívül az elmúlt két hónap folyamán fogadhatta a francia követet és feleségét (két alkalommal), az olasz követet és feleségét (két alkalommal). Időközben leállították azt, hogy egy helybéli munkatárs rendszeresen látogassa, hogy informálja őt nyolc év elszigeteltség után az országban történt főbb eseményekről. Alkalmanként meglátogatta egy fodrász, aki láthatóan ellátta őt a budapesti pletykákkal. Ezenkívül pedig meglátogathatta őt egy helyi pap, egy régi ismerős, mint gyóntató, karácsony és húsvét előtt.² Számmunkra értékes és új információ tehát, hogy 1956 karácsonyán

¹ Az utalást lásd fentebb, Mindszenty bíboros saját említésénél.

² „2. *His references to having received no visitors:* This statement is not completely accurate and was later qualified by the Cardinal as pertaining only to Hungarians outside the Legation. Aside from American members of the Legation staff, he has (with the permission of the Chief of Mission) received the French Minister and his wife on one occasion and the Italian Minister and his wife on two occasions within the past two months. Earlier contacts with a local employee for the purpose of bringing the Cardinal up to date on major events during his eight years of isolation have been stopped completely. He is visited by a barber occasionally, who apparently is the source of a certain amount of Budapest gossip. He was also permitted to have a local parish priest, an old acquaintance, as a Confessor before Christmas and Easter.” Ackerson 1957. szept. 10-én kelt jelentése a külügyminiszterhez, részlet. Jelzete: Budapest Cardinal Files, 1. doboz, 4. ö.e. Másik példány jelzete: NARA State Department, RG 59, Central Foreign Policy Files (a továbbiakban: Central Files), 4805. doboz.

túl, amiről már tudunk, 1957 húsvétja előtt is fölkereshette a gyóntató.³

1957. december 16-án Ackerson följegyzése szerint látogatást tett egy pap, hogy meghallgassa a bíboros gyónását. A gyakorlati részletekkel Katona Géza⁴ foglalkozott. Ehhez hasonló intézkedéseket azonban a következő időszakban nem tervez, sőt, megpróbálja lebeszélni a bíborost arról a szándékáról, hogy látogatókat fogadjon. Bármely látogatást csak ő, Ackerson engedélyezhet.⁵ A gyóntató pap látogatása december 11-e előtt történhetett, vonatkozó forrásunk a követségen dolgozó amerikaiak számára 1957. december 11-én Ackerson által tartott eligazítás.⁶

A bíboros karácsony harmadnapján egy újabb kéréssel állt elő. Nevezetesen dr. Bánk József látogatását kérte, gyónás cél-

³ Így helyesbíteni kell korábbi véleményünket: az esztendő nem telt el gyóntató látogatása nélkül, de messze elmaradt az őáltala óhajtott gyakorlattól és az egyházi előírások által is megkívánt normától.

⁴ Akit a követségi angol nyelvű források gyakran – követve az angol kiejtést – „Gaza Katona”-ként említenek.

⁵ „A priest came recently to hear the Cardinal’s confession. This was arranged by Mr. Katona. Similar arrangements will not have to be made for some time. I try as much as possible to discourage the Cardinal in his requests for visitors of any kind. No visitors should, of course, see him without prior clearance from me.” Garret G. Ackerson ideiglenes ügyintéző 1957. dec. 16-án kelt följegyzése a követségi levéltár számára, részlet. Példány csak a budapesti követségi dobozokban van belőle: Budapest Cardinal Files, 1. doboz, 4. ő.e.

⁶ „Instructions regarding Cardinal Mindszenty. Because of the large turnover of the staff during recent weeks, I held a conference on December 11, 1957, of those officers doing security duty in the Chancery. With regard to the presence of the Cardinal and action to be taken in the event of any crises concerning him, the following background was given and decisions were reached. [...]”⁸⁵ Részlet az 1957. december 16-án kelt följegyzésből, lásd az előző jegyzetet. Ez a dokumentum gyakorlatilag lefekteti a bíboros tartózkodásának alapelveit. A följegyzés hozzá az eligazításon részt vevő amerikaiak névlistáját is: Daniel Specher, Christopher A. Squire, Richard R. Selby, Jr., Louis Toplosky, Frank Wallace, Robert Wooldridge, William N. Doughty, Thomas Renaghan, H. Ronald Mills. Katona Gézárt időközben áthelyezték, így nem lehetett jelen. I. h.

jából, hogy „megbeszélhessen vele egy mély lelki konfliktust”.⁷ Ackerson ügyvezetővel folytatott megbeszéléséről részletes tájékoztatást kapott a washingtoni külügyminisztérium ügyintézője. Ackerson problematikusnak tartotta a bíboros kérését, nehezen utasítja el, de tudatában van annak, hogy egy kérés teljesítése esetén újabbakkal fog előállni, ezen túl pedig azzal érvel, hogy a gyóntató pap számára kiszámíthatatlan veszéllyel jár a kommunista Magyarországon a kérés teljesítése. Mindszenty úgy válaszolt, hogy az amerikai–magyar kapcsolatok is mélyponton vannak, és ez már nem ronthat rajtuk, hogyha a gyóntató papot emiatt lecsukják, a felelősséget magára vállalja, mert lelkiismereti konfliktusa olyan rendkívül nagy horderejű, hogy ez a veszély másodlagossá válik, továbbá ismét azzal érvelt, hogy még a kommunista börtönben is engedélyeztek számára gyóntatót. Ackerson nem tudta mire vélni ezt a mély lelki problémát, levele végén pedig fölvetette a kérdést, egyben javaslatokat is tett, hogyan lehetne a bíboros jelenlétének véget vetni. Levelében még a Vatikánt is megvádolta a probléma iránti érzéketlenséggel.⁸ Mint látható, a gyóntató bejárása nem volt veszély nélküli,

⁷ „He would like to have a visit from a priest as soon as is possible in order to go to confession and to »discuss a deep spiritual conflict«. The person he has asked for is a Dr. József Bánk, who is with the Koezponti Szeminarium, Budapest IV. The Cardinal has known Bank for a long time; Bánk used to be priest in the Cardinal's parish.” Részlet Louis Toplosky követségi munkatárs 1957. december 27-én kelt följegyzéséből Ackerson ügyvivő számára. – Jelzete: Budapest Cardinal Files, 1. doboz, 4. ö.e. és Central Files, 4805. doboz. Lásd még: Somorjai–Zinner, *Szeizmográf a Szabadság téren*, i. m., 48. – Toplosky nem tudhatta, hogy Bánk József az egyházjog tanára volt, nem pedig a bíboros plébánosa, vagy ahogy fogalmaz: a bíboros plébániájának papja (a fogalmazás megengedi, hogy arra gondoljunk, hogy Toplosky nem tett különbséget a bíboros illetékességi területén belül az egyházmegye és a plébánia között, ezért úgy érthetjük, hogy Toplosky értelmezésében Bánk a bíboros érseki egyházmegyéjének egyik plébánosa lett volna).

⁸ „[...] I said that it was our desire not to do anything which might raise or bring to public attention the question of his presence in the Legation. For this

reason, I was being particularly careful not to do things which were out of the ordinary and which might tempt the present regime to make difficulties. One of the problems which was now giving me concern was his recent request through Mr. Toplosky (see Memorandum of December 27, 1957, attached) that a certain priest be permitted to give him confession and to »discuss a deep spiritual conflict«. I remarked that arrangements had been made just prior to the departure of Mr. Katona for a priest to come hear the Cardinal's confession and I was concerned that the seeking out of another priest and having him come to the Legation might result in serious consequences for the priest concerned and might cause the regime to raise the question of the Cardinal's refuge in the Legation. It would be very much on my conscience if anything should happen to the priest as the result of our request that he come to the Legation. The Cardinal observed, in reply, that relations between the Kadar regime and the United States Government seemed to be so bad that he wondered if anything done on his behalf would really make these relations worse. In any event, he felt that on the bidding of the Russians, and without any special »provocation« on the Legation's part, the Kadar regime would very readily make further difficulties for the Legation, such as reducing its staff still further.

With respect to the matter of a priest coming to hear his confession, the Cardinal said that, in view of the better relations at present existing between the Church (in Hungary) and the regime, he thought it unlikely that the regime would make any difficulties for a priest coming to the Legation. However, even if such action should result in the arrest and suffering of the priest, the Cardinal said that his own conscience would be quite clear, as the spiritual conflict which he wished to discuss with the priest was of such overriding importance as to make his suffering of secondary importance.

He again brought out the argument that even in prison he had, on occasion, been permitted the services of a confessor. I did not think it worthwhile to point out that it was not now a question of what was »permitted« by the Hungarian authorities; since they had never been officially advised of his presence here, they were quite free to take any action they chose and to make an incident out of the smallest development.

I thought it undesirable to give the Cardinal an absolute negative on this request, merely indicating that I would give it consideration and see whether it might be worked out. I asked him whether he had any suggestions as to how the approach might be made. His suggestion was for someone from the Legation to go direct to the Seminary and to ask the priest to come bringing with him his stole, which would indicate that the Cardinal wished to be confessed. [...]

As you will see, the Cardinal continues to have a very different concept from ours regarding the position of a refugee in a diplomatic mission. He will never see eye-to-eye with the United States Government on this point, but it seems to me worthwhile to bring the subject out on the table every now and

a bíboros kapcsolattartásának ága-bogai a gyakorlati kérdéseken túl nagypolitikai összefüggésekben értelmezendők, továbbá,

again and to reiterate our views. The Cardinal is a very determined person and has had enough experience of the elbowing tactics common to political life to make him aware of the long-term value of persistence and doggedness. While I dislike saying no to so many of his requests, I am at the same time fully aware that each time that I acquiesce in one means that I shall receive an increasing number of further requests.

I am not at all sure what the »deep spiritual conflict« is that he has on his mind. Just before Christmas he was visited by our regular barber who sees him about every two weeks (in the company, of course, of Katona and, now, Toplosky). The next day the Cardinal gave Toplosky a hundred forints, asking him to give it to the barber, to thank him for his services, and to say that he would no longer be requiring the services of the barber. This, of course, made us wonder what was in his mind and we have watched him rather closely ever since, but there has been no apparent change in his relationship with us. His conversation with Mr. Toplosky came shortly after I had refused his repeated request to send for his mother and may have been due to immediate depression over that. It remains to be seen what will happen the next time he requires the services of a barber.

When, shortly after this incident, I received the request for another priest so soon after one had visited him, I naturally became somewhat concerned. There is, of course, always the possibility that he is passing messages through these priests. There is the further possibility that he contemplates leaving the Legation. In his talk with me today, he gave me no hint of what might be on his mind. If in fact I decide to have the priest come to see him, I shall talk to the priest first and make it clear that I expect no messages of any kind to be passed from the Cardinal to anyone outside. This is, of course, already the understanding with the Cardinal, so I shall not object a bit if the priest subsequently tells the Cardinal of my prior conversation with him. The will probably make the Cardinal furious, but it will be a way of emphasizing a message which we have already tried on various occasions to get over to him.

As another year draws to an end, I can see no termination of this [bus] iness of having a permanent guest on our hands. It seems to me that the very first opportunity should be seized to resolve a problem which places the United States in an extremely difficult – if not false – position. Since the Vatican is being so uncooperative in even considering any possibilities of a solution, it seems to me that we should set our own standards and adhere strictly to them when the opportunity offers. The only possibility that I see is for us to get him out of the country or to obtain a written guarantee for his future (which admittedly would probably prove quite worthless in the event) at such time as political and international developments permit the sending of a Minister to this Legation.” Garret G. Ackerson 1957. december 30-án kelt jelentése James S. Sutterlinnek. I. h.

ami minket elsődlegesen érdekel: forrásunkból nem tudjuk meg, hogy Bánk József egyházbizottságot végül megkeresték-e az amerikaiak, illetve hogy gyóntatás vagy lelki beszélgetés céljából fölkereshette-e a bíborost a követség.

Az eddig nem publikált amerikai források alapján újabb ismeret, hogy a gyóntató húsvét előtt is fölkereste a bíborost. Említés történik egy újabb látogatásról, amely december 11-e előtt történt. Ezenkívül Mindszenty egyházmegyes papja, dr. Bánk József kánonjogprofesszor látogatását kéri, hogy megbeszéljen vele egy mély lelki konfliktust, de ezt az amerikai diplomaták nem engedélyezték számára. Ugyanakkor az is megállapítható, hogy az amerikaiak tiszteletben tartották óhaját, és érdemben, hosszan elemezték a kérést, elutasító döntésükben a követség diplomáciai jogállásának védelme volt a fő szempont.

1958

Ackerson ügyvivő számára a bíboros külső kapcsolatainak kérdése 1958 tavaszán is a napirenden szerepelt, amikor a gyóntató látogatását követően följegyzést készített Prattnek és Toploskynak. Ebben az összefüggésben említi – kétszer is vezetőknévén nevezve a papot – dr. Városi látogatását, aki „többször” („several times”) fölkereste Mindszentyt, és akit figyelmeztetni kell arra, hogy nem hozhat be és nem vihet magával üzenetet a külvilágba.⁹

⁹ „I meant to see the Cardinal's confessor when he came to see the Cardinal recently, but I was not here at that time and neglected to mention it to you both. I had it particularly in mind in the event that the new confessor for whom the Cardinal had made a request some time ago had come but it might be a good idea in the case of Dr. Varosi as well. My idea would be to make sure that he understands that no messages are to be exchanged between the Cardinal and the Church or persons outside the Legation. Since Dr. Varosi has been here several times, the conversation should probably be only as a sort of reminder with the assumption that he thoroughly understands the

Ismereteink tehát lényegesen nem bővültek, de az ügyvivő följegyzéséből egyértelmű, hogy dr. Városinak hívták a gyóntatót, aki többször is fölkereste a bíborost az esztendő folyamán.

1960

Ackerson ügyvivő 1960. július 1-jén kelt hosszú jelentésében részletesen kitér Mindszenty emlékirataival kapcsolatban arra, hogy a bíboros állítása és saját nyomozása szerint is, a követségről nem szivároghattak ki részletek az emlékiratokból. Ebben az összefüggésben említi, hogy a bíboros, saját állítása szerint, nem adott példányt senkinek, még gyóntatójának sem.¹⁰ Charles G. Stefan 1961. január 6-án kelt jelentése szerint a bíboros előző év december 21-i dátummal fogadta gyóntatójának félévente esedékes látogatását. A gyóntató nehézség nélkül bejutott a követség épületébe.¹¹

Az esztendővel kapcsolatban idáig nem publikált amerikai forrásainkból tehát annyit tudunk meg a gyóntatóról, hogy

situation. I suggest that we bear this idea in mind next time that a confessor comes to see the Cardinal.” Garret G. Ackerson ügyvivő 1958. március 26-án kelt belső följegyzése Pratt és Toplosky számára, teljes szöveg. Budapest Cardinal Files, 1. doboz, 5. ő.e. Másik példány: NARA State Department, RG 59, Eastern European Office, 10. doboz, 7. ő.e.

¹⁰ „He said that he had never given copies of anything to his family; neither to visitors (which would include his confessor and the few diplomats who have seen him from time to time).” Részlet Garret G. Ackerson ügyvivő 1960. július 1-jén a washingtoni külügyminisztériumba, Foy D. Kohlerhez megküldött jelentéséből. Jelzetek: Budapest Cardinal Files, 1. doboz, 7. ő.e. Másik példány: NARA State Department, RG 59, Eastern European Office, 10. doboz, 7. ő.e.

¹¹ „On December 21, the Cardinal also received his semi-annual visit from a local priest for confession. The priest entered and left the Legation building without difficulty, as has been the case in the past.” Részlet Charles G. Stefan 1960. január 6-án kelt jelentéséből, amelyet Robert M. McKissonnak, a washingtoni külügyminisztérium Kelet-Európai Hivatala referensének küldött. Jelzetek: Budapest Cardinal Files, 1. doboz, 8. ő.e. Másik példány: NARA State Department, RG 59, Eastern European Office, 10. doboz, 7. ő.e.

látogatása félévente volt esedékes és karácsonyi látogatásának dátuma 1960. december 21.

1961

Herbert G. Torbert ügyvivő 1961. május 4-én kelt jelentése szerint a bíboros kívánságára megszervezték, hogy egy pap a követségre jöjjön nagypénteken, hogy meghallgassa gyónását. A döntés felelősségét az ügyvivő magára vállalta, és tudomása szerint nem történt semmi bonyodalom. Ezt követően néhány sort a bíboros húsvéti szentmiséjének látogatásáról írt.¹² Tekintettel arra, hogy 1960-ban húsvét vasárnapja április 2-ára esett, nagypéntek, tehát a gyóntató érkezésének napja március 31. Torbert két héttel később visszatért erre, egy bizonyos Caston Coblenz-féle sorozat kapcsán, amely Magyarországról szólt és a bíborosról szóló cikkben, amelyben Torberttel való megbeszélése értelmében mérsékelt hangon írt, de Torbert elhagyott volna néhány részletet, különösen a gyóntató látogatását.¹³ Május 25-én kelt jelentésében Torbert

¹² „At his request we arranged for a priest to come to the Legation on Good Friday to hear confession. We were a little apprehensive about this because of the attacks on the Church current at that time, but I decided that the two of them would just have to assess the risk in doing it. As far as I know it went off smoothly with no repercussions. I did not attend Easter Mass because I was involved with my own variety at the British Legation but there was quite a good crowd from our own mission, and the Italian Charge and Military Attache attended as a courtesy because Franco had been a regular devotee. (Incidentally, we have heard nothing yet officially as to who the new Italian Minister will be or when he will arrive.)” Részlet Herbert G. Torbert Jr. amerikai ügyvivő 1961. május 4-én kelt jelentéséből, amelyet Robert M. McKissonnak, a washingtoni külügyminisztérium Kelet-Európai Hivatala referensének küldött. – Jelzetek: Budapest Cardinal Files, 1. doboz, 8. ó.e. Másik példány: Central Files, 2681. sz. doboz.

¹³ „Since my letter to Bob McKisson of May 4 we have seen Caston Coblenz’ series on Hungary with his article on the Cardinal, and I note that I failed to mention him among the reporters we had talked to. I think the general tone of his article was about as satisfactory as could be expected and followed the

a bíborossal való részletes megbeszéléséről írt fontos jelentést, amely szerint Mindszenty azt állította, hogy korábban nagyobb szabadságot élvezett a kapcsolattartás terén, és azzal érvelt, hogy hűgái és gyóntatója látogatásai – így, többes számban – nem ütköztek olyan nehézségekbe, amelyeket neki az ügyvivő elmondott.¹⁴ Torbert 1961. november 9-én kelt távirati jelentéséből 19 olasz újságíró látogatásáról számolt be,¹⁵ amelyben arra a

general low key in which I talked to him. There were a few details which we might wish were omitted, particularly as to visits of a confessor. I'm afraid he put them together from little fragments that he conned out of several sources including me and drew to some extent on his imagination. His report of Hungarian reaction on the question is interesting.” Részlet Herbert G. Torbert ügyvivő 1961. május 17-én kelt jelentéséből, amelyet Harold C. Vedelernek, a Kelet-Európai Hivatal igazgatójának küldött. Jelzetek: Budapest Cardinal Files, 1. doboz, 8. ő.e. Másik példány: Central Files, 2681. sz. doboz. Bizonyára a New York Herald Tribune-ről van szó, amelynek Caston Coblentz a munkatársa volt.

¹⁴ „I spent last Saturday morning attempting to review the situation with him, explaining again the reasons for our restrictions and suggesting that all was not necessarily hopeless and that since he had been patient so long there was every reason to remain so for a while longer. On his part, he did not express to me any wish to communicate with the Vatican but did comment that until the coming of Mr. Ackerson he had had a great deal more freedom and had seen many more people, including Hungarian members of the staff. Now we even discouraged other diplomats from attending Mass. I observed that our security measures were purely defensive and that we had increasingly become aware that Hungarians were placed in jeopardy by contacts with the Legation. (He cited visits by his sisters and the confessor as proof to the contrary.) I did not mention the principal factor limiting attendance by other diplomats at Masses which, I'm afraid, is insufficient interest. He did close by saying he might have more to say on this subject in the future.” Részlet Herbert G. Torbert ügyvivő 1961. május 25-én kelt jelentéséből, amelyet Harold C. Vedelernek küldött. Jelzetek: Budapest Cardinal Files, 1. doboz, 8. ő.e. Másik példány: Central Files, 2681. sz. doboz.

¹⁵ Amint írja, a magyar kormány meghívására érkeztek, a következőket nevezi meg: „Renato Lofredo, ANSA (the Italian News Agency), Rome; Egisto Corradi, Corriere della Sera, Milan; Paolo Cavallina, Gazzetta del Popolo, Turin; Carlo Casalegno, [La] Stampa, Turin; Inigi Vismara, Avanti, Milan.” – Torbert 1961. november 9-én kelt, 218. sz. távirata, fogalmazta: C. R. Sharek követségi munkatárs. Jelzetek: Budapest Cardinal Files, 1. doboz, 8. ő.e. Másik példány: Central Files, 2681. sz. doboz.

kérdésre, hogy van-e gyóntatója a bíborosnak, úgy válaszoltak, hogy a kérdés annyira kényes és annyira személyes, hogy inkább eltekintenek a választól.¹⁶ Végezetül van említés arra vonatkozólag, hogy a bíboros fogadta karácsony előtt gyóntatóját, ami eseménytelen maradt. Ennek dátumára annyit közöl a jelentés, hogy „kedden”. A jelentés dátuma 1961. december 21., amely csütörtöki napra esett, így a gyóntató látogatása december 19-én történt.¹⁷

A gyóntató – korábban nem publikált forrásaink szerint – az év folyamán kétszer érkezett, húsvét előtt – nagypénteken –, és karácsony előtt.

1962

Torbert ügyvivő 1962. december 4-én rögzített följegyzése szerint, amelyet a követségi levéltár számára készített, rögzíti a családtagok és a gyóntató látogatásának sűrűségét. Eszerint a bíboros évente háromszor vagy négyszer fogadja gyóntatóját. Megnevezi a két követségi diplomatát, akikre bízta ennek technikai lebonyolítását.¹⁸

Eddigi ismereteink nem bővültek lényegesen; idáig any-

¹⁶ „In response to a question as to whether he had a confessor they were told that the matter was so delicate and personal we would rather not discuss it.” I. h.

¹⁷ „The Cardinal received his pre-Christmas visit from his confessor on Tuesday, which apparently went off without incident.” Lásd: Torbert 1961. december 21-én kelt jelentéséből Vedelerhez, jelzetek: Budapest Cardinal Files, 1. doboz, 8. ő.e. Másik példány: NARA State Department, RG 59, Eastern European Office, 11. doboz, 4. ő.e.

¹⁸ „Visits of Family and Confessor: As an exception to the above instructions, the Cardinal receives a confessor three or four times a year. Mr. Jazyanka or Mr. Sharek will know how to get hold of him and should pass the information along then they leave.” Torbert 1962. december 4-i följegyzésének jelzetei: Budapest Cardinal Files, 2. doboz, 5. ő.e. Másik példány: NARA State Department, RG 59, Eastern European Office, 11. doboz, 4. ő.e.

nyit tudtunk, hogy a gyóntató évente háromszor érkezik, az itt említett negyedik látogatás lehetett, ami meghiúsult a gyóntató június 14-én már rögzített betegsége miatt.

1963

1963. január 10-én Owen T. Jones ügyvivő meglepve rögzíti, hogy a bíborosnak több kapcsolata van a követségen kívül, mint korábban feltételezték, és hogy rendszeresen küld ki pénzt, ha nem is jelentős összegeket. Előbb az írja, hogy nem a gyóntatón vagy a nővérén keresztül küldi, mint korábban hitték, majd ennek ellentmondóan azt, hogy nyilvánvalóan a gyóntatón keresztül. A pénz eredete Mons. Sabo Clevelandből. A jelenség azt jelzi, hogy a bíborosnak a külvilág felé való kapcsolatai más célt is szolgálhatnak.¹⁹

1963. január 20-án Mindszenty kézírásával fennmaradt egy levél, amelyet a bíboros Jones ügyvivőhöz intézett. Ebben rögzítette, hogy az őt látogató családtagokat és gyóntatót rendőrök zaklatták. A gyóntatóról a következőt írja: „Gyóntatóm húsvét

¹⁹ „It seems to me the foregoing highlights three things: 1. The Cardinal's channel with the outside is more effective than had been realized and may be a long standing. In spite of the additional precautions taken since the incident was first reported, the book got back into the Legation with a message. 2. The Cardinal has been disbursing funds through channels other than his confessor and his sister as had been originally believed here. I understand that the pool from which he draws is that which accumulates from the contributions of Monsignor Szabo of Cleveland. I also understand that it is possible to account for the bulk of the dispersals by the Cardinal. They have been made, apparently, through his confessor. While the amounts involved are relatively small the circumstances of this incident do indicate an active channel to the outside that could be used for other purposes as well.” Harmadik pontként az ügyvivő azt írja, hogy a bíboros még mindig nem érti azt, hogy az amerikai kormány normalizálni akarja kapcsolatait a budapesti rezsimmel. Jones 1963. január 10-én Vedelerhez küldött jelentésének jelzete: Budapest Cardinal Files, 2. doboz, 2. ő.e. További példányok: i. h. 2. doboz, 5. ő.e.; NARA State Department, RG 59, Eastern European Office, 11. doboz, 2. ő.e.

előtti héten, április 16–18. közötti napon volt nálam. [...] Neve Városi Ferenc, budapesti plébános, 61 éves, 1947 óta állandó lakos Budapesten (1946 óta érseki tanácsos), ugyanazon cím alatt. 12 alkalommal volt nálam karácsony és húsvét előtt, zaklatás nélkül.²⁰

1963 márciusában a bíborosban fölmerült az igény, hogy konzultáljon Shvoy székesfehérvári püspökkel, s miután az amerikai diplomaták ezt nem tették lehetővé számára, kilátásba helyezte, hogy kérné a gyóntató személyének megváltoztatását, majd meg is nevezte az új gyóntatót, Zakar András volt titkárának személyében.²¹ Az amerikaiak ezt sem engedélyezték

²⁰ A gépelt példány tisztább angolsággal készült, ezért ezt idézzük: „2) My confessor, visited me on April 16–18, 1962, the week before Easter. Before Christmas he announced that as he left the Legation and interrogated in a doorway. He was asked what he sought in the American Legation and he told them that he had gone there to receive confessions and that he had just finished. After they made a note they let him go. My confessor’s name is Francis Farasi [sic! – a kézirásos szövegen: Városi], 61 years old and a priest in Budapest. He has lived in Budapest continuously since 1927 [sic! – a kézirásos szövegen lehet 1947 is], at the same address. He has since 1946 been a[rchiepp]-councilor. He has visited me 12 times at Christmas and Easter in the past without molestation.” Részlet Mindszenty bíboros Jones ügyvivőhöz írt, 1963. január 20-án kelt leveléből, jelzete: Budapest Cardinal Files, 2. doboz, 3. ő.e. Hibás angolságú, kézzel írt és kevesebb hibát tartalmazó gépelt példány.

²¹ Mindszenty április 8-án kéri, hogy Liska Zoltán budai pap révén értesítsék Zakar András, aki dr. Városit helyettesítené a jövőben, s aki esztendőnként kétszer látogatná. Jones szerint a bíboros ily módon akarta az elmaradt Shvoy-látogatást pótolni: az új gyóntatót feltételezhetően azokkal a kérdésekkel kapcsolatban kérdezné meg, amelyeket Shvoynak akart föltenni. A budapesti amerikai követség 1963. április 8-án kelt, 473. sz. távirati jelentése Washingtonnak. Jelzetek: Budapest Cardinal Files, 2. doboz, 2. ő.e. Másik példány: Central Files, 4209. sz. doboz. – Egy másik helyen megtalálható dr. Zakar András lakás-címe: XIV. Torontál u. 43., továbbá „Palota, Uri u.” Ugyanitt rögzítésre került dr. Liska Zoltán pap neve is. Jelzete: Budapest Cardinal Files, 2. doboz, 5. ő.e. – A „Palota, Uri u.” a hercegprímási palotára utal. A bíboros úgy gondolta tehát, hogy az esztergomi érsekség budapesti helynöksége még mindig a régi címen található meg. Mint ismeretes, ezekben az évtizedekben annak elhelyezése az V. ker. Eötvös Loránd, ma ismét Papnövelde u. 5–7. alatt volt.

– Zakar személyét, ismerve a bíborossal való múltbéli kapcsolatait, a politikai komplikációk miatt nem tartották alkalmasnak –, de a korábban már megismert gyóntató, nevezetesen dr. Városi látogatása elé nem támasztottak akadályt.²² Mindszenty ezt a döntést egy hónappal később, május 9-én tudomásul vette.²³

²² „As regards Cardinals request that arrangements be made for Andras Zakar to visit him as his confessor, Department could only regard this as contrived arrangement in circumstances. Moreover, as Legation probably aware, Zakar was Mindszenty's secretary prior arrest of both in late 1948 on charges treason and, albeit unwillingly, gave damaging testimony against Mindszenty and also implicated members of Amlegation staff in affair prior and during 1949 trial. Although sentenced to lesser term and later released, Zakars background undoubtedly tends to make him marked man in eyes Hungarian authorities. In view these past relationships Hungarian Government would undoubtedly view with suspicion any proposed resumption contact by Zakar with Cardinal and Amlegation. In light these considerations, Department firmly of opinion that compliance Cardinals request for visit by Zakar in role of confessor would be most unwise from every point of view and cannot agree undertake such arrangement. Department's decision this regard is, of course, without prejudice continued calls by Cardinals regular confessor Doctor Varosi.” Az amerikai külügyminisztérium 1963. április 17-én kelt, 393 sz. távirati utasítása a budapesti követségnek. Jelzete: Budapest Cardinal Files, 2. doboz, 2. ő.e. Másik példány: Central Files, 4209. sz. doboz. Ezen túl lásd még: Balogh Margit, *Mindszenty József (1892–1975)*, i. m., II. kötet, 1161sk.

²³ Mint ahogy – Mons. Casarolival történt előző napi találkozója értelmében – azt is, hogy nem lenne bölcs az ő részéről Shvoy püspök személyes biztonságát veszélyeztetni: „The Cardinal also said that he was not going to ask us to arrange for a visit by Bishop Shvoy as he indicated he might also in the conversation of 7 May. After talking to Monsignore Casaroli, he was satisfied that it would be an imprudent thing to attempt and might jeopardize the Bishop's personal safety. The Cardinal then went on to ask us to have one of the Legation's junior officers arrange for Antole (sic! – recte: András) Zakar to come to see him at his earliest convenience. We told His Eminence that we were not authorized to grant Zakar access and, while we were prepared to again refer the matter to the Department, we could not encourage him to believe that an affirmative answer would be forthcoming. After considerable probing on this matter, the Cardinal finally disengaged and asked if he could seek the services of his regular confessor. We said that would present no problem. Arrangements to that end are now underway.” A budapesti amerikai követség 1963. május 13-án kelt A-437. sz. távirati jelentése a washingtoni külügyminisztériumnak. Jelzete: Budapest Cardinal Files, 2. doboz, 3. ő.e.

Az amerikaiak azért nem teljesíthették kérését, mert ismételtén azt tapasztalták, hogy a bíboros számukra ellenőrizhetetlen módon, a gyóntatón keresztül üzen a követségen kívülre, ami azt jelenti, hogy nem tartja be menedékes helyzetének szabályait, és veszélyezteti mind saját helyzetét, mind az amerikai követség diplomáciai jogállását.²⁴ Régi gyóntatójával a kapcsolattartást nem csupán vallási, hanem személyi szempontokból is indokoltan tartják.²⁵

Carl R. Sharek követségi másodtitkár feljegyzésben rögzítette 1963. május 29-én, ügyeletes tiszti minőségében, a bíborossal folytatott megbeszélésének lényeges pontjait. Ennek részeként említi, hogy Mindszenty gyóntatója szavaival érvelt, miszerint Magyarországról való esetleges távozása kapitulációjának jele volna, és lerombolná mind a magyarországiak reményeit,

További példányok: Budapest Cardinal Files, 2. doboz, 5. ő.e.; Central Files, 4209. sz. doboz.

²⁴ Stefen Swift újságíró 1963. február 27-én Jones ügyvivővel és Shelton első tanácsossal folytatott megbeszélésén vatikáni forrásokra hivatkozva tett célzást Mindszenty álláspontjára, amelyet „vagy Hamvas, vagy gyóntatója révén” tudatott volna a Vatikánnal. Lásd: Turner B. Shelton 1963. március 4-én kelt A-334. sz. távirati jelentését a washingtoni külügyminisztériumhoz. Jelzetek: Budapest Cardinal Files, 2. doboz, 2. ő.e. További példányok: Budapest Cardinal Files, 6. doboz, 6. ő.e.; Central Files, 4209. sz. doboz. – A budapesti amerikai követség 1963. április 2-án kelt 461. sz. távirati jelentése a külügyminiszternek, amelyben rögzíti Mindszenty álláspontját: édesanyja múltbéli látogatásai, nővéreinek és gyóntatójának rendszeres látogatásai precedenst jelentenek arra nézve, hogy nem lenne akadály a Shvoy püspök húsvét előtti látogatásának. Jelzetek: Budapest Cardinal Files, 2. doboz, 2. ő.e. Másik példány: Central Files, 4209. sz. doboz. Ugyanezen dokumentumhoz lásd még: Balogh Margit, *Mindszenty József (1892–1975), i. m.*, II. kötet, 1160.

²⁵ Jones 1963. április 8-án kelt és Vedeler igazgatóhoz intézett jelentésében határozottan leszögezi, hogy rizikóval jár a bíboros kapcsolatai bővítésének engedélyezése, az eddig engedélyezett humanitárius-családi szempontokon, valamint a személyes-vallási szempontokon túlmenően, ami régi gyóntatójával való kapcsolattartását illeti. Jelzetek: Budapest Cardinal Files, 2. doboz, 2. ő.e. További példányok: Budapest Cardinal Files, 2. doboz, 5. ő.e.; NARA State Department, RG 59, Eastern European Office, 11. doboz, 4. ő.e.

mind pedig az elveszített területeken és az emigrációban élőkét. Sharek megjegyzi, hogy a bíboros a nyugati magyar sajtóra hivatkozik, és azt állítja, hogy gyóntatója a budapesti és környékbeli magyar katolikusok véleményét tolmácsolta.²⁶ A följegyzés nem maradt meg a budapesti követségen, egy példánya megtalálható a State Department kelet-európai hivatalának anyagában.²⁷ A kíséző jelentés ugyanaznapi dátummal készült, és ismételten rögzíti, hogy a gyóntató előző nap, tehát május 28-án látogatást tett a bíborosnál, utóbbi kérésére.²⁸

1963. május 28-án egy amerikai újságíró véletlenül meglátta a liftből kiszállni a bíboros gyóntatóját. Az eset kapcsán Carl R. Sharek, a követség másodtitkára, az ügyvivő nevében, május 30-án szükségesnek tartotta, hogy erről táviratilag értesítse az amerikai külügyminisztériumot, hangsúlyozva, hogy az újságíró nem beszélt a gyóntatóval. Itt szó esik arról, hogy a gyóntató szokásos féléves látogatását végezte.²⁹ Mindszenty tíz nappal később

²⁶ „His departure from Hungary would be a sign of his capitulation and would destroy the hopes of Hungarians here, in the lost territories and those in the emigration. (H.E. quotes the western Hungarian press as being opposed to his leaving and states openly that his confessor has brought word that Hungarian Catholics in Budapest and its environs are opposed to this also.)” Sharek 1963. május 29-i följegyzése Jones ügyvivő számára, részlet. Jelzete: Budapest Cardinal Files, 2. doboz, 2. ő.e.

²⁷ Jelzete: NARA State Department, RG 59, Eastern European Office, 11. doboz, 5. ő.e.

²⁸ Jones ügyvivő 1963. május 29-én kelt jelentése Vedelernek. Megtalálható mindkét idézett helyen, ill. még egy harmadik példányban: Budapest Cardinal Files, 2. doboz, 5. ő.e.

²⁹ „Amlegation BUDAPEST. NBC Correspondent Witnesses Visit of Cardinal's Confessor Mr. Russell JONES, National Broadcasting Company's Bonn correspondent who has been in Budapest covering the Cardinal Mindszenty story off and on since the visit of Cardinal KOENIG, was in the Legation's lobby when the Cardinal's confessor made his regular semi-annual visit here on May 28. The encounter was accidental and Mr. Jones did *not* speak to the confessor. Jones was understandably intrigued by the presence of the cleric whom he saw emerging from the elevator and under the circumstances it was considered wisest to inform him that the visit was a regular call by

is utalt a gyóntatóval való megbeszélésére. Ennek során, mint elmondta, beszéltek a konklávéről és arról, hogy jó az egészsége. Jones arra gyanakszik, hogy a gyóntató terjesztett volna híreket a bíboros egészségéről, mert a magyar sajtó hirtelen spekulálni kezdett erre vonatkozóan.³⁰

Az 1963. esztendő során tehát a korábban nem publikált amerikai forrásokban megtaláltuk Mindszenty saját kézírásos levelét, amelyben teljes néven nevezte meg gyóntatóját, aki nem más, mint dr. Városi Ferenc 61 éves budapesti plébános, érseki tanácsos, s aki ezt megelőzően 12 alkalommal volt nála karácsony és húsvét előtt. Két dokumentum is igazolja a gyóntató látogatásának 1963. május 28-i dátumát. 1963 tavaszának egyfajta konfliktusa pedig azzal a kompromisszummal zárult, hogy a bíborost Shvoy nem látogathatta, a gyóntató személyét illetően nem változtathatott (Zakar Andrásra gondolva), de rendes gyóntatója továbbra is fölkereshette. Ezen túl megismerhetjük az amerikaiak helyzetértékelését, Zakar esetét illetően jólinformáltságukat, valamint a követségi menedékes helyzet kényes mivoltát.

1964

1964. szeptember 25-én kelt egy belső utasítás arra az esetre, ha Mindszenty bíboros a budapesti amerikai követség épületében halálán lenne vagy meghalna. Ebben a követségi diplo-

the Cardinal's confessor under a practice of long standing." Carl R. Sharek követségi másodtitkár 1963. május 30-án kelt, A-461 sz. távirati jelentése Washingtonba, teljes szöveg. Jelzete: Budapest Cardinal Files, 2. doboz, 3. ő.e. Másik példány: Central Files, 4209. sz. doboz.

³⁰ Jones ügyvivő 1963. június 13-án kelt jelentése Vedelernek. Jelzete: Budapest Cardinal Files, 2. doboz, 3. ő.e. További példányok: Budapest Cardinal Files, 2. doboz, 5. ő.e. és NARA State Department, RG 59, Eastern European Office, 11. doboz, 5. ő.e.

maták számára készült dokumentumban két esetben is, bár név nélkül, említik a gyóntatót: a 3. pontban az utolsó kenet, újabb kifejezéssel a betegek szentségének felvételével kapcsolatban. A követség feladata, hogy sürgősséggel hívja a gyóntatót, vagy ha ő nem lenne elérhető, egy másik papot, hogy részesítse a bíborost az utolsó kenetben. Ez arra az esetre is kötelező, ha közben a bíboros elhalálozna. A 4b pontban rögzítik, hogy a holttestet nem látogathatják külső látogatók, csak a meghatározott személyek, így: a bíboros húgai, gyóntatója – vagy az őt helyettesítő pap –, kezelőorvosa, dr. Lynsky – vagy az őt helyettesítő magyar orvos –, a Vatikán, a Magyar Katolikus Püspöki Kar és a magyar kormány felhatalmazott képviselői.³¹

Az 1964-es esztendőben készült útmutató tehát részletesen kitér a gyóntató szerepére is arra az esetre, ha Mindszenty bíboros a követségen halálán lenne.

³¹ „3. *Administration of Last Rites a.* If the period preceding death permits, the Legation should urgently summon the Cardinal's confessor or, if he is not available, another priest, to administer the last rites to the Cardinal. *b.* If the Cardinal dies suddenly and if therefore is not possible to have his confessor or another priest in *prior* attendance, the Legation should nevertheless proceed immediately as indicated in *a* above. 4. *Access to the Cardinal's Remains Before Removal from the Legation [...]* *b.* No outside visitors should be permitted access to view the Cardinal's body, except the following specific persons: the Cardinal's sisters; his confessor or alternate priest; Dr. Lynsky or alternate Hungarian doctor; authorized representatives of the Vatican; authorized representative of the Hungarian Bench of Bishops; or authorized civil representative of the Hungarian Government.” Az eredeti dokumentum címe: „Guidance for use when Cardinal Mindszenty is at point of death or dies in American Legation at Budapest.” Jelzete: Budapest Cardinal Files, 2. doboz, 6. ő.e. Másik példány: NARA State Department, RG 59, Eastern European Office, 11. doboz, 8. ő.e. Ezen túl lásd még: Balogh Margit, *Mindszenty József (1892–1975), i. m.*, II. kötet, 1221. „Útmutató – felhasználandó akkor, ha Mindszenty bíboros halálán van, vagy meghal a budapesti amerikai követségen.”

1965

Az 1965. év kiemelkedő eseménye volt a bíboros június 20-án, vasárnap tartott aranymiséje, amint már fentebb is tárgyaltuk. Amerikai forrásaink az év folyamán ennek előkészítésével foglalkoznak,³² illetve erről számolnak be.³³ Nem tudunk meg többet, mint amit a publikált források alapján: az öt engedélyezett meghívott között volt a gyóntató, dr. Városi (így, vezetékneven).

1966

O'Shaughnessy ügyvivő 1966. március 2-án kelt és Raymond E. Lisle-nak címzett jelentésében, hivatkozva 749. sz. táviratára, javaslatot tesz arra, hogy revideálják Vedeler 1965. június 4-én kelt levelének megszorító intézkedéseit. A bíboros látogatását több családtagnak is lehetővé tenné. Véleménye az, hogy ezek a látogatások nem szélesítenék a bíboros külső kapcsolatainak körét. Amennyiben a helyi egyházzal való kapcsolattartásra gondolnánk, ez már adott a gyóntató személyében. Így ír: „Ez a lehetőség már létezik a gyóntató személyében.”³⁴ Ennél többet itt nem tudunk meg, de az összefüggésből arra követ-

³² Elim O'Shaughnessy ügyvivő 1965. április 30-án kelt jelentése McKissonnak. Ennek melléklete a bíboros tervezete a meghívandó személyekre vonatkozóan, amely lényegesen több személyt tüntet fel, mint amennyit Washington engedélyezett. A gyóntató itt is csak vezetékneven szerepel: „Dr. Városi, parson in Budapest – my confessor.” Jelzetek: Budapest Cardinal Files, 3. doboz, 1. ő.e. Másik példány: NARA State Department, RG 59, Eastern European Office, 11. doboz, 8. ő.e. – Ugyanitt Vedeler 1965. június 4-én kelt válasza Washingtonból, amely öt személyre engedélyezi a meghívható vendégek számát.

³³ Richard W. Tims 1965. június 21-én kelt beszámoló levele McKissonnak. Jelzete: Budapest Cardinal Files, 3. doboz, 1. ő.e.

³⁴ „This possibility already exists in the person of his confessor.” O'Shaughnessy ügyvivő 1966. május 2-án kelt jelentése Raymond E. Lisle-nak, részlet. Jelzete: Budapest Cardinal Files, 3. doboz, 3. ő.e.

keztethetünk, hogy a gyóntató a megszokott személy, tehát nem történt változás.

Theodore J. Papendorp másodtitkár 1966. április 5-én följegyzést készített hivatali felettesének, az ügyvivőnek, a bíboros gyóntatójával való kapcsolatáról. A gyóntatót Msgr. Városiként nevezi meg. Kétszer tett nála látogatást, az egyik 1966. január eleje, amikor a bíboros ruhaküldeményét adta át, Városi személyes használatára, a második február végén vagy március elején, amikor az esztergomi főegyházmegyei nagyböjti szabályozást kérte el, mert Városi megfélekezett ígéretéről, hogy Mr. Kecskemethynek küldi postán, a Kapi utcai lakáscímre. Mindebből arra gondolhatunk, hogy az 1965. karácsonyi gyóntatói látogatás utóeseményeiről kapunk hírt.³⁵

Az év folyamán két amerikai forrásból annyit tudhatunk meg, hogy a gyóntató személye még mindig Városi, akit először neveznek Monsignorénak, és hogy 1965 karácsonyán is meglátogatta a bíborost.

1967

Az 1967. esztendő vonatkozó eseményeiről bőven olvashattunk a publikált forrásokat elemző részben, de még vannak további forrásaink a gyóntató személyére és látogatására vonatkozóan.

A bíboros október 4-én kinyilvánított óhaját a State Departmenttel egyeztetették; az engedély onnan jött,³⁶ bizonyára azért,

³⁵ Papendorp 1966. április 5-én kelt följegyzése az ügyvivő számára. Jelzete: Budapest Cardinal Files, 3. doboz, 3. ó.e.

³⁶ A State Department 1967. október 4-én 15 óra 48 perckor feladott 48394. sz. távirata, válaszul a budapesti követség 443 sz. táviratára. Mindkét távirat jelzete: Budapest Cardinal Files, 3. doboz, 7. ó.e. Másik példány: Central Files, 3071. sz. doboz. A budapesti 443. sz. távirat részletesen kifejti Mindszenty érveit. Ennek további példányát őrzi a Johnson Elnöki Könyvtár. Jelzete:

mert szokatlan volt, hogy nem akarta megvárni a karácsonyt, hanem elővételezni akarta. Ezt az indokolta, hogy ezekben a napokban, hetekben Mindszenty azzal tartotta feszültségben a követséget, hogy kísétál, és átadja magát Kádár rezsimjének, tiltakozásul, hogy az USA nagykövetet akar akkreditálni, és ily módon elismeri az illegitim rezsimet. Az október 5-re tervezett és König éppen aznapi látogatása miatt utolsó pillanatban elhalasztott látogatásra végül is október 12-én került sor.³⁷

További érdekes részleteket tudunk meg a követség belső használatra készült följegyzéseiből, melyek szerzője Theodore J. Papendorp, a bíboros kapcsolattartója. December 13-án kelt és Tims, valamint Hillenbrand nagykövet számára készített följegyzésében rögzítette ismét Mons. Városi nevét. Ez a följegyzés azért is figyelmet érdemel, mert itt már probléma nélkül lehet arról írni, hogy a bíboros a gyóntató révén juttat ki pénzt Budapest szegényeinek. A problémát az összeg nagysága okozza: 2400 forint esetén ugyanis félő, hogy ha a gyóntatót átkutatja a nagykövetség előtt posztoló őrség, az összeg nagysága gyanút keltene. Ezért alternatív kijuttatási tervekről is szól a följegyzés. Egy Bárány nevű pap neve abban az összefüggésben szerepel, hogy Papendorp az ő révén szokott misébort bevenni a követségre.³⁸

National Security Files, Country Files, Hungary, 195. sz. doboz. Az, hogy a Fehér Házba is küldtek belőle példányt, jelzi a kérdés fontosságát.

³⁷ Papendorp előbb október 11-re várta, lásd aznap kelt följegyzését az ügyvivő számára, melynek jelzete: Budapest Cardinal Files, 3. doboz, 7. ő.e. Nem részletezett ok, de bizonyára a gyóntató elfoglaltsága miatt erre másnap került sor, lásd a budapesti követség 479. sz. távirati jelentését Washington számára, melynek jelzetei: Budapest Cardinal Files, 3. doboz, 7. ő.e.; Central Files, 3071. sz. doboz; Johnson Elnöki Könyvtár, National Security Files, Country Files, Hungary, 195. sz. doboz.

³⁸ „When I went in to see the Cardinal this afternoon to go over next Sunday’s mass proper with him, he said that he had not cashed his mass stipend checks for some while, in expectation of his departure, but now he would do so [in able] to be able to use the money for gifts to the poor through his confessor.

Papendorp december 28-i följegyzésében rögzíti, hogy december 19-én délelőtt kikísérte a gyóntatót, aki láthatóan egy nyitott szivardobozt vitt magával, és rákérdezett. Kiderül, hogy az előző, október 12-i látogatás alkalmából a követség bejáratánál őrködő magyar rendőrök megkérdezték, mit hozott ki, s erre készülve, le akarta egyszerűsíteni a várható procedúrát. Papendorp aznap este rákérdezett Mindszenty-nél is, aki elmondta, amit gyóntatója ezzel kapcsolatban közölt vele. Ezenkívül még két másik esetet is rögzít a följegyzés, amikor az őrség rákérdezett a távozóra. Mindszenty kifejezte csodálkozását, hogy az amerikaiak nem tiltakoznak ez ellen.³⁹

He wanted to give him 2400 forints for this purpose, but feared that Msgr. Varosi would be afraid to carry out so much money. He asked if I could arrange somehow to get, say, half that sum to him either directly, or by way of Fr. Barany (my source for hosts and sacramental wine) or the widow of his nephew. – I said that while I could understand Msgr. Varosi's possible concern, I felt that should he be stopped and money found, that fact rather than the amount would be the main problem, and hence the Cardinal should discuss this with his confessor and see what he would take. On the other hand, though I wished to be of help, I said I felt that I could not properly deliver such amounts of money, not only out of concern for my own position and that of the Embassy's, but also with regard to that of the Cardinal's and the potential recipients. I wouldn't mind placing money in the poor boxes of various churches, but would not want to hand it over to individuals. – The Cardinal accepted my refusal in good grace, recalling that the question of money had played an important part in his trial. Once Minister Chapin had called on him in Esztergom to hand over (as I understood it) 3000 forints sent by Cardinal Spellman for charitable purposes. As it happened, the head of Hungarian Catholic Action was at the Primal Palace at the time and the Cardinal called him in, said that he did not want to figure in the gift, and asked Chapin to hand it over to the CA director. The Cardinal was accused of receiving 30,000 forints (sic) from Spellman to use in the »conspiracy«.” Theodore J. Papendorp 1967. december 13-án kelt följegyzése Tims és Hillenbrand számára, teljes szöveg. Jelzete: Budapest Cardinal Files, 3. doboz, 8. ő.e. – Bárány atya neve első alkalommal szintén Papendorp följegyzésében bukkan fel, amelyet 1967. július 23-án készített; itt a szentmiséhez szükséges szentostya szállítójaként szerepel.

³⁹ Papendorp 1967. december 28-án kelt följegyzése Hillenbrand számára. Jelzete: Budapest Cardinal Files, 3. doboz, 8. ő.e.

A nem publikált forrásokból tehát megtudhatjuk, hogy – hosszabb procedúrát és washingtoni engedélyezést követően – a gyóntató extra látogatására október 12-én került sor, és azt is, hogy már nem okozott problémát az a tény, hogy a bíboros pénz küld ki a gyóntató révén a szegényeknek, csak az összeg nagysága. Ezért újabb, alternatív csatornát is kiépítenek ilyen célra is Bárány atya révén, aki a szentmise bemutatásához szükséges szentostyát és misebort szokta biztosítani Papendorp által.

1968

Az esztendő további, korábban nem publikált amerikai forrásai között időrendben az első Papendorp február 26-án készült följegyzése Hillenbrand nagykövet számára. Ez, mint a korábbiak is, igen sokat elmond a bíboros kérdéseiről és kívánságairól. A gyóntatóra vonatkozó rész megnevezi a személyt: Mons. Városi. Mindszenty arra kérte, juttasson el neki 2350 forintot, ezt azonban Papendorp nem vállalta, mivel az előző alkalommal is csak 950 forintot fogadott el, attól félvén, hogy ismét megállítják a kijáratnál és átkutatják. Ezért nagyobb összeget nem vihet ki magával. A följegyzés ismét megemlíti Bárány atya nevét, akitől Papendorp további egyházi információkat remélt.⁴⁰ Június 8-án ugyan ezen kérdés kerül ismét napirendre, de a bíboros már húszezer forintot akar kijuttatni őáltala, hogy a gyóntató az ismerős plébánosok révén, az összeg eredetének megjelölése nélkül, a szegények számára szétossza. Ebben a följegyzésben a gyóntató vezetőkéneve szintén Városi. A pénz kijuttatásával kapcsolatban új információ, hogy Papendorp hivatkozik a nagykövet, tehát Martin J. Hillenbrand döntésére, aki előző év novemberében

⁴⁰ Papendorp 1968. február 26-án kelt följegyzése Hillenbrand nagykövet számára. Jelzete: Budapest Cardinal Files, 4. doboz, 1. ő.e.

egyszeri alkalommal engedélyezte az összeg ilyen célú kijuttatását Papendorp által. Szintén említésre kerül Bárány atya neve.⁴¹

Szeptember 18-án a vonatkozó följegyzést már Patrick J. Flood készítette. Ebben rögzítette, hogy Mindszenty megkérte, tájékozódjon Városi atya egészsége felől, és ha ez lehetséges, hívja meg őt a nagykövetségre, hogy hallgassa meg gyónását. Szeptember 11-én föl is kereste őt, de Városi atya ágyhoz volt kötve, ezért nem volt abban az állapotban, hogy fölkeresse a nagykövetséget. Elmondása szerint azonban már jobban érezte magát, két vagy három hét elteltével ígérte jövetelét. Flood átadta a bíboros ajándékait, és megállapodott vele abban, hogy fizetős telefonkabinból fogja őt felhívni két vagy három hét múlva. Majd ismét vezetéknéven nevezve Városi atyát, fölvette a kérdést, hogy nem alkalmas-e, hogy más gyóntatót javasoljon maga helyett a jövőre nézve. Ezt ő elhárította, mondván, hogy erre vonatkozóan a bíborosnak kell javaslatot tennie. Flood megígérte neki, hogy nem tesz lépést anélkül, hogy a bíboros erre felhatalmazná, és csak azért kérdezte meg, mert úgy gondolta, hogy Városi tudja, hogy ki a megbízható e tekintetben. Városi azt válaszolta, hogy még mindig úgy gondolja, hogy neki nem szabad semmit sem mondania addig, amíg a bíboros nem nyilatkozott. Visszatérését követően megemlítette ezt a bíborosnak, aki nem akart megnevezni új személyt, legalábbis a jelent illetően. Azt mondta, ha Városi tényleg nem lesz abban az állapotban, hogy két vagy három hét múlva fölkeresse, akkor újra megfontolja a kérdést.⁴²

⁴¹ Papendorp 1968. június 8-án kelt följegyzése Hillenbrand nagykövet számára. Jelzete: Budapest Cardinal Files, 4. doboz, 1. ő.e.

⁴² „The Cardinal asked me a few days ago to check on the health of his confessor, Fr. Varosi, and, if the latter were fit, to request him to come to the Embassy for the purpose of hearing his confession. On the assumption that he might still be incapacitated, His Eminence asked me to take him two items which he would normally have given him in person on the occasion of his visit to the Embassy: a box of chocolate bars and one thousand forints, the

1968. december 9-én Patrick J. Flood és az új tisztt, Herb Wilgis meglátogatták Városi atyát. Flood bemutatta Wilgist, aki őt távollétében helyettesíteni fogja, megadta a telefonszámát. Városi egészsége javult valamit az előző látogatást követően, és kifejezte szándékát, hogy karácsony előtt fölkeresi a nagykövetséget. Átadták a bíboros ajándékát és a szegényeknek szánt pénzt (ezer forintot az ő plébániája, további ezer forintot két másik pesti plébánia szegényei számára). Mint Flood írja, az elmúlt években is ez volt a megszokott. A följegyzés azzal zárul, hogy ha Városi mégsem tudna eljönni karácsony előtt, akkor újra meg kell kérdezni a bíborost, nem akar-e más személyt választani.⁴³ Mint

latter to be used for the poor of the parish. As I knew there was precedent for both, I tentatively agreed. After discussing the matter with Mr. Meehan, I went, chocolate in hand and money in pocket, to make my call in the evening of September 11. – I found Fr. Varosi still confined to bed, and thus unable to come to the Embassy. However, he said that he was feeling much better and expected to be on his feet in two or three weeks, at which time he would be happy to visit the Cardinal. He accepted the two gifts with thanks. I left with the understanding that I would call him (from a pay phone) in two or three weeks to arrange a definite date – providing he is well enough to come. – I returned to the Embassy and relayed the above information to the Cardinal. – In my talk with Fr. Varosi, I asked him whether, in view of his prolonged illness and of the possibility, however remote, that an emergency might arise, he would care to suggest another priest who might substitute for him on a contingency basis. He declined to name anyone, however, stating that he felt that such a move should be initiated by the Cardinal. I assured him that I would not presume to contact anyone else without the Cardinal's prior consent, and that I had directed this question to him (Fr. Varosi) only because I felt that he was in an excellent position to know who was (and was not) trustworthy in this regard. He replied that he still felt that he should say nothing until the Cardinal had spoken. I dropped the subject for the time being. On my return I mentioned it to the Cardinal who, however, likewise declined to suggest anyone as a possible substitute, at least for the present. He said, however, that if Fr. Varosi should still be unable to come after three more weeks, he would consider the matter at greater length.” Patrick J. Flood követségi munkatárs 1968. szeptember 18-án kelt följegyzése Francis J. Meehan első tanácsos és Hillenbrand nagykövet számára, teljes szöveg. Jelzete: Budapest Cardinal Files, 4. doboz, 2. ő.e.

⁴³ „Herb Wilgis and I visited Father Varosi on December 4. I introduced

fentebb láttuk, Mindszenty napi jegyzeteiben rögzítette, hogy a gyóntató december 18-án látogatta meg őt.

Az esztendő folyamán ismételten megerősítést nyert, hogy gyóntatójának neve vezetéknéven dr. Városi, aki viszont betegsége miatt szeptemberben nem tudta fölkeresni a bíborost.

1969

Patrick J. Flood a követségi levéltár számára készített följegyzésében rögzítette, hogy dr. Városi, a gyóntató, április 2-án látogatta meg Mindszentyt, hogy meghallgassa gyónását. Ezt a látogatást két héttel korábban ő készítette elő, továbbítva a bíboros kérését. Városi még mindig nehezen jár.⁴⁴ 1969-ben húsvét vasárnapja április 6-ra esett, így a gyóntató nagyhét szerdáján járt nála.⁴⁵

Herb to Father Varosi and, by mutual consent gave the padre Herb's telephone number to call should he need to do so during my absence. Father Varosi's condition has improved somewhat since my last visit, and he told me that he expects to be able to come to the Embassy to hear the Cardinal's confession before Cristmas. – We gave Father Varosi the usual collection of chocolate bars as a gift from the Cardinal, plus the forints the Cardinal had asked us to take to him for distribution to the poor – 1000 for the poor of his own parish, and 1000 for each of two other parishes on the Pest side. This is the same arrangement that has existed in previous years. – Should Father Varosi not call before Christmas, or within a day or two before, I think we might approach the Cardinal again and ask him if he would like us to approach another potential confessor.” Patrick J. Flood követségi munkatárs 1968. december 9-én kelt följegyzése Francis J. Meehan első tanácsos és Hillenbrand nagykövet számára, teljes szöveg. Jelzete: Budapest Cardinal Files, 4. doboz, 2. ő.e.

⁴⁴ „The Cardinal's confessor, Father Varosi, visited the Embassy on April 2, 1969 for the purpose of hearing the Cardinal's confession. I had visited Father Varosi about two weeks earlier to convey to him the Cardinal's request that he come. Father Varosi still suffers from his leg ailment and walks only with difficulty.” Patrick J. Flood követségi munkatárs 1969. május 15-én kelt följegyzése a követségi levéltár számára, teljes szöveg. Jelzete: Budapest Cardinal Files, 4. doboz, 3. ő.e.

⁴⁵ Városi Ferencet 1970-ben nyugdíjazták, amikor Esztergomba, a Simor Papi Otthonba költözött. 1972. december 23-án halt meg, életének 71., papságának 48. esztendejében. A Szentgyörgymezei temetőben helyezték nyugalom-

Új gyóntató: Dr. Tátrai Gyula OFM

1969. augusztus 28-án Mindszenty megkérte Ross Titus követségi munkatársat, hogy keresse föl a Mártírok útja 23. sz. alatt a ferences gvárdiánt, és kérje meg, hogy küldjön időnként gyóntatót. Új gyóntató keresésére azért volt szükség, mert két héttel korábban Városi atya határozatlan ideig ágyhoz van kötve. Szeptember 3-án Titus, miután megbeszélte a dolgot Meehan követségi első tanácsossal, teljesítette a kérést, és beszélt a tartományfőnökkel.⁴⁶ Félórás megbeszélést követően kijelölt egy ötvenes éveiben járó papot, dr. Tátrai Gyulát. Mielőtt azonban Tátrai ügyében döntene, komplikációk elkerülése érdekében, diszkrétan meg akarta kérdezni az Állami Egyházügyi Hivatal véleményét. A tartományfőnököt impreszcionálta a látogatás. 1963-ban már járt az Egyesült Államokban, és jó benyomásokat szerzett. Sem a tartományfőnök, sem Tátrai, akikkel Titus találkozott, nem tettek föl kérdést a bíboros személyére vonatkozóan. Titus véleménye szerint azért, mert minél kevesebbet hallanak tőle, annál kevesebbet kell bevallaniuk a rendőrségnek. Végezetül azt ígérték, hogy Tátrai két-három nap múlva jelentkezik a nagykövetségen.⁴⁷

ra. Lásd: Beke Margit, *Az Esztergomi (Esztergom-Budapesti) Főegyházmegye papsága 1892–2006*, Budapest 2008. 786.

⁴⁶ Mindszenty meglegedett volna a gvárdián (házfőnök) intézkedésével, Flood viszont annak hivatali előjárójával, a tartományfőnökkel találkozott.

⁴⁷ „The Cardinal asked me on August 28 to go to the Franciscan Cloister, Martirok utca 23, and talk with the Gvárdián atya (Father Superior) about sending a confessor priest to the Embassy from time to time to hear the Cardinal’s confessions. This decision came about, said the Cardinal, as a result of my most recent call (two weeks earlier) to Father Városi, the current confessor, to inquire about his health. Since it appears that Father Városi will be bedridden indefinitely with his circulatory ailment, it will be necessary to find another confessor. – After discussing the Cardinal’s request with Mr. Meehan, I went to the Franciscan Church today and talked with the Gvárdián

Alfred Puhan nagykövet szeptember 16-án részletes levélben informálta washingtoni feletteseit az eseményekről, s ebből válik érthetővé korábbi, 1371. sz. táviratának az a mondata, amelyben a bíborosnak az új gyóntatóval való aggályairól írt,⁴⁸ ugyanis Tátrai, aki 55 éves, két hét elteltével sem jelentkezett. S bár, mint írja Puhan, ez tulajdonítható a megszokott állami-egyházi bürokrácia gyakorlatának, a bíboros a magyarországi katolikus egyház sajnálatos állapotának újabb bizonyítékát látta ebben.

atya and the Tartomány Főnök (Provincial). After a half-hour's discussion they agreed that a priest in his fifties, Dr. Gyula TÁTRAI, would be the best choice to come to the Embassy for the Cardinal's confessions. They were a little hesitant about how to proceed vis-a-vis the State Office for Church Affairs, but indicated that they felt a discreet, indirect inquiry on their part would be appropriate in order to avoid any unpleasantness with the Hungarian Government. They do not, however, anticipate any problems. I gave them my name as well as those of Clem SCERBACK and Herb WILGIS for Father Tátrai to contact when he comes to the Embassy. – The two churchman I talked with were very cordial, intelligent and all-around impressive gentlemen. The Provincial was especially pleased to receive a visitor from the U.S. Embassy. He made a five-week visit to the United States in 1963, which he said was the most memorable event of his life. Everywhere he went, Washington, New York, Cleveland, Detroit, Saint Louis, Chicago, he was struck by the respect shown toward churchmen and by the vitality of American life. – Neither of the men inquired about the Cardinal, on the grounds, I suppose, that the less they hear from me about him the less they might have to tell the police and whatever interest they may have in him can be better satisfied by Father Tátrai. – They said that, unless some unexpected obstacle crops up, Father Tátrai will make his first call at the Embassy in two or three days. I told them that the Cardinal had requested that the confessor come any weekday morning.” Ross Titus követségi munkatárs 1969. szeptember 3-án kelt följegyzése a követségi levéltár számára, teljes szöveg. Jelzete: Budapest Cardinal Files, 4. doboz, 4. ő.e.

⁴⁸ „Mindszenty expressed some concern re new confessor since old priest who has been coming here now too frail (sep Airgram).” Alfred Puhan nagykövet 1969. szeptember 9-én kelt, 1371 sz. távirati jelentése a Kelet-európai Hivatalnak Washingtonba és Mac Arthur nagykövetnek Bécsbe. Levéltári jelzetek: Budapest Cardinal Files, 4. doboz, 4. ő.e. (hivatali példány), ill. i. h. 6. doboz, 6. ő.e. (Bécsbe beérkezett példány). Említését lásd fentebb, a publikált forrásokról szóló első részben. A jelentés szövege magyar fordításban in: Somorjai-Zinner, *A Szabadság térről Washingtonon át a Vatikánba – és vissza*, i. m., 575–577.

Már öt nap hiábavaló várakozás után is fel volt háborodva, de megnyugtatták őt König bíboros szavai, aki szeptember 8-án látogatta meg őt,⁴⁹ hogy az objektív feltételek módosíthatják a gyónás sürgősségét.⁵⁰

Az 1969-es esztendőben tehát amerikai forrásaink alapján megtudhatjuk, hogy dr. Városi utolsó látogatásának dátuma április 2. nagyszerda, ugyanis egészségi állapota nem tette lehetővé a nagykövetség látogatását, így augusztus végén a

49 König bíboros 10. látogatása Mindszenty bíborosnál a nagykövetségen. Részleteket lásd in: Somorjai-Zinner, *A Szabadság térről Washingtonon át a Vatikánba – és vissza, i. m., 574–577.*

⁵⁰ „In Embassy cable 1371 I referred to a forthcoming airgram concerning Cardinal Mindszenty’s desire to secure a new confessor but have decided to keep the matter within the limited circle of readers afforded by a letter. – Father Ferenc Varosi, who has been Cardinal Mindszenty’s confessor since shortly after the Cardinal took refuge here, has been bedridden with varicose veins and related circulatory disorders for several months. When Father Varosi first became ill Pat Flood discussed with the Cardinal and with Father Varosi the possibility of securing a temporary confessor until Father Varosi recovered, but neither of them wanted to take the step. Finally, however, the Cardinal decided at the end of August to seek a new confessor in view of the apparently indefinite confinement of Father Varosi to bed. He asked the officer assigned as his aide to go to the Franciscan cloister on Martirok Street in Buda and request the Guardian Father to send a priest to the Embassy. I approved the request and the Embassy officer went to the cloister on September 3. – The Guardian Father and the Provincial were very cordial and promised to send a 55-year old priest, Dr. Gyula Tatrai, to the Embassy within a few days. They indicated, however, that they were inclined to check the matter (albeit indirectly) with the State Office for Church Affairs before sending Father Tatrai. Two weeks have passed and Father Tatrai has not appeared despite his superiors’ clear assurance that there should be no problem. While the delay may be attributable to standard church/state bureaucracy, Cardinal Mindszenty has taken it as further proof of the pitiable state of the Hungarian Catholic Church. He was quite upset when Father Tatrai did not appear after five days, but Cardinal Koenig’s comment to him that objective conditions could modify the urgency of confession seems to have had a soothing effect. – Apart from this problem, which I assume will be resolved if Father Tatrai ever appears, Cardinal Mindszenty appears to be content. [...]” Alfred Puhán nagykövet 1969. szeptember 16-án kelt jelentése Raymond E. Lisle számára, részlet. Jelzete: Budapest Cardinal Files, 4. doboz, 4. ő.e. Másik példány: NARA State Department, RG 59, Eastern European Office, 10. doboz, 1. ő.e.

bíboros javaslatot tett a ferencesek fölkeresésére és fölkerésére. Az új gyóntató személyét a tartományfőnök ki is jelölte, első látogatása azonban ismeretlen, de vélhető okokból (az engedélyezés elhúzóódása miatt) késett.

Az 1970. esztendőből nem találtunk lényeges följegyzést az amerikai diplomáciai iratokban a gyóntató személyére vagy látogatására vonatkozóan. Az 1971. január 11-i forrásból pedig, mint fentebb megtudhattuk, dr. Tátrai Gyula OFM 1969 novemberétől látogatta a bíborost.

A követségi ügyeletes tiszt kézikönyve (Duty Log) a bíboros gyóntatójáról

1956–1971

A budapesti amerikai követségen a nap esti óráiban, hétvégeken és munkaszüneti napokon mindig tartózkodott egy ügyeletes diplomata, akinek szükség esetén intézkednie kellett. Így 1956. november 4-ét követően föl kellett arra is készülnie, hogy ha Mindszenty bíborossal valami történik, pl. orvost kell hívni, vagy önkényesen el akarná hagyni a követséget, akkor mi a teendő. Ennek egyfajta kézikönyve, a *Duty Log*, az ügyeletes tiszt kézikönyve, amely a szükséges információkat tartalmazza.

Tartalma:

- A State Department (amerikai külügyminisztérium) Jogi Tanácsadó Hivatalának beszámolója a bíboros menedékével kapcsolatban, 1960, 2 gépelt oldal.
- A bíboros gyóntatói, 1 oldal.
- A bíboros rokonainak látogatása, családtagok személyi adatai, 5 oldal.

– Vészhelyzet (hirtelen halál vagy életveszély) esetén mi a teendő, kit kell értesíteni, mit kell megtudni a családtagoktól, gyóntató, orvos, végrendelet stb. 4 oldal.

– Esetleges távozás a követségről, 1 oldal.

– A bíboros emlékiratairól, 1956–1968 közötti események, 2 oldal.

– Részletes eseménynaptár, egy-egy tárgyévről 3–4 oldal, 1957-től 1971. augusztus 31-ig, összesen 74 oldal.

– Hátlapon bejegyzés: Mons. Csertő Sándor címe, aki a *L'Osservatore Romanó*t⁵¹ küldi.

Az ügyeletes tiszttel kézikönyve a 4. oldaltól kezdve végig kéziratos, 1968. július 11-ig azonos kéztől, vastag fekete tollal, jól olvasható kalligrafikus írással. Majd más kéz, illetve 1968. július 17-től újra más kéz, kék tollal. 1968. augusztus 30-tól ismét más kéz beírása, az 1968. augusztus 29-i bejegyzés szerint Patrick J. Flood veszi át a napló írását Francis J. Meehantól. Az utolsó bejegyzés 1971. augusztus 31-én kelt. Oldalhelyesen összesen 96 oldal.

A bíboros gyóntatójára vonatkozóan találunk egy dátum nélküli bejegyzést az ügyeletes tiszttel kézikönyvében (*Duty Log*).⁵² Eszerint a gyóntató első látogatása 1956. december 14-én 16 óra-kor történt, neve Városi Ferenc atya, címe: Budapest VIII. Revicky u. 9. Zárójelben megjegyzés: A Krisztus Király-templomnál van. Telefon: 331–131. Új gyóntató: dr. Tátrai Gyula, Ferences kolostor, Mártírok utca 21. Tel. sz. 358–594. Vészhelyzetben, ha Városi nem elérhető, próbálja a következőt: Msgr. Tóth János. Följegyezték még, hogy a gyóntató azt mondta, a rendőrség kereste azután, hogy 1967. október 17-én meglátogatta a bíbo-

51 Az Apostoli Szentszék félhivatalos napilapja.

52 A *Duty Log* jelzete: Budapest Cardinal Files, 6. doboz, 5. ő.e.

rost. Városi atya a bíboros kérésére jön a követségre, hogy meghallgassa a bíboros gyónását. A bíboros rendszerint két-három havonta él ezzel a kéréssel. A szokásos eljárás ilyenkor, hogy egy követségi munkatárs (vagy akit a bíboros kiválasztott, vagy más) felkeresi a plébániát, és személyesen megkéri dr. Várostit, vagy felhívja egy kinti fizetős telefonról, és megkéri, hogy jöjjön el a „szokásos gyóntatásra”. Általában dr. Városi választja meg a napot és az órát + és tájékoztatja a hívó felet arról, mikor érkeznek. A bíborosnál tett ilyen látogatásokat fel kell jegyezni az aktákban + ebben a könyvben (kronologikus rész). A vészhelyzetben teendők között találjuk: Gyóntató – sürgősen odahívni Tátrai Gyulát, áthúzva Városi atya neve, áthúzva a régi telefonszám, bejegyezve az új telefonszám és új cím, áthúzva a régi cím:

GYÓNTATÓ – odahívni

TÁTRAI GYULÁT sürgősen

VÁROSI atya, telefon ~~331~~–~~131~~ 358– 544

MÁRTÍROK utca 21

REVICZKY UT 9 VIII. KER.

A kronologikus részben a következő információk (a zárójelben lévő L utalás a levélben, a T utalás a táviratban történt információtovábbításra):

1957. december 27. A bíboros kérése, hogy Bánk J. legyen a gyóntató

Édesanya, gyóntató stb. (Ackerson) (L)

1961. január 6. A nővérei + a gyóntató újabb látogatásai⁵³

1966. április 5. Gyóntató (Városi atya): kapcsolat Papendorppal (emlékeztető)

1967. augusztus 10. A gyóntató látogatása a bíborosnál

⁵³ Az 1961. január 6. bizonyára a följegyzés dátuma. Mind a nővérek, mind a gyóntató karácsonyi látogatásáról lehet szó. A gyóntató látogatásának dátuma, mint rögzítettük, 1960. december 21.

1967. október 3. Az ügyvivő beszélgetése a bíborossal. Tárgy: kéri a gyóntatót (T)

1967. október 4. A State Department nem ellenzi a gyóntató látogatását (T)

1967. október 12. A gyóntató látogatása, délelőtt 11–12.

1967. december 19. A gyóntató látogatása

1968. július 22. Papendorp emlékeztető. A bíboros gyóntatója beteg. Megbeszélés egy helyettes személyéről.

1968. december 9. Látogatás a gyóntatónál (Flood–Hillenbrand emlékeztető)

Pénz kézbesítése a gyóntató számára.

1968. december 18. Flood-Meehan emlékeztető. A gyóntató látogatása a bíborosnál.

1969. április 2. Gyóntató látogatása.

1969. május 15. Flood emlékeztetője a gyóntató április 2-i látogatásáról.

Az ügyeletes tiszt számára készített kézikönyvből tehát újabb részleteket tudhatunk meg a bíboros gyóntatóiról.

Összegzés

Az idáig nem publikált amerikai források nagymértékben bővítették ismereteinket Mindszenty bíboros két gyóntatójával kapcsolatban. Az első, dr. Városi Ferenc, akinek az első látogatása 1956. december 14-én történt, 1963-ig 12 alkalommal, évente kétszer – háromszor, esetleg négyszer kereste fel a bíborost, továbbá megtudtuk, hogy betegsége miatt 1969. április 2-án, nagyszerdán utolsó látogatását tette. A bíboros felkérésére 1969 szeptemberében a ferenceseket keresik meg, akik dr. Tátrai Gyula személyében jelölik ki a gyóntatót; ő – az Állami Egyház-

ügyi Hivatal megkérdezését és bizonyára engedélyezését követően – 1969 novemberétől látogatta a bíborost. Tátrai további látogatásainak időpontjairól nincsenek részletes forrásaink, csak egy összefoglaló jelentés 1971. január 11-ről. Bár Mindszenty bíboros a Pázmáneumban nem tett említést környezetében az új gyóntató látogatásaira vonatkozólag, a személyt illetően van publikált és nem publikált amerikai forrásunk is.

Dr. Városi Ferenc személyét teljes néven előbb Louis Toplosky 1958. március 21-én kelt följegyzése révén azonosíthattuk, majd maga Mindszenty bíboros 1963. január 20-án kelt levele alapján, melynek saját kezű eredeti változata is fennmaradt, végezetül pedig az ügyeletes tiszt kézikönyve is, bár dátum nélkül, pontosan rögzítette mindkét gyóntató nevét, lakcímét és telefonszámát.

A kapcsolattartás nem volt zökkenőmentes, ennek részleteiről is tájékoztatást kaphattunk az amerikai diplomatak följegyzéseiből. A gyóntató látogatásának feltételei: konspiratív időpont-egyeztetés (fizetős telefonról, követségen kívül, vagy személyes látogatás a lakáson), vagy időpont-változtatás (1967. október 5-én, König bíboros aznapi érkezése miatt), továbbá az, hogy a gyóntató révén a bíboros nem tarthatott kapcsolatot a követségen kívüli világgal, s maga a gyóntató sem vihetett ki következmények nélkül olyasmit, ami az esetleges ellenőrzés során fölkelte volna az őrség figyelmét.

Mindszenty bíboros többször tett kísérletet, hogy más egyházi személyt is fogadhasson, így 1957 végén dr. Bánk József kánonjogprofesszor látogatását kérte, majd 1963 tavaszán, amikor Shvoy Lajos székesfehérvári püspök tanácsát szerette volna kikérni. Mindkét esetben mély lelki konfliktust hozott indokul, amihez tanácsot kért volna. Shvoy látogatásától ő maga is elállt,

de ezt követően Zakar Andrást, volt személyi titkárát szerette volna gyóntatóul. Az amerikaiak egyikük látogatását sem engedélyezték, mert menedékes helyzetének feltételei ezt nem tették lehetővé. Ugyanakkor az is megállapítható, hogy az amerikaiak tiszteletben tartották óhaját, és érdemben, hosszan elemezték a kérést. Elutasító döntésükben a követség diplomáciai jogállásának védelme volt a fő szempont.

Az, hogy a bíboros a gyóntató révén pénzt küld ki, 1963-ban még a követségi neheztelésével találkozott, az első nagykövet, Martin J. Hillenbrand érkezését követően azonban gyakorlattá vált, s csak az összeg nagysága okozott problémát, amit úgy hirdaltak át, hogy az összeget maguk a diplomaták vitték ki és adták át a gyóntatónak, ennek lakásán.

Végezetül pontos képet alkothatunk a gyóntató – dr. Városi Ferenc – látogatásának időpontjairól is. A hagiográfusok által megnevezett karmelita atya, Marton Marcell vélt látogatásairól egyetlen forrás sem szól.

Megjegyezzük, hogy szándékunkban nem állt más, mint a vonatkozó amerikai források tételes vizsgálata. A kérdés teljes körű vizsgálatára szükség lesz majd az itt felsorolt papi személyekkel kapcsolatos titkosszolgálati anyagok, jelentések stb. forrásos feltárására is.

A már publikált és még nem publikált források alapján nyert ismereteinket táblázatban foglaljuk össze:

**Mindszenty bíboros gyóntatójára
vonatkozó információk
az amerikai követségi periódusban,
1956–1971**

Táblázat

I.

**A gyóntató neve: Dr. Városi Ferenc
1956 karácsonya – 1968 vége:**

1956

Forrás kitől	Dátum	Információ	Megjegyzés	publikált vagy sem
USA külügym.	1956 karácsonya	a gyóntató első látogatása	Wailes nem, csak felet- tesei engedélyezték	publikált
Duty Log	1956. december 14., 16 óra	Dr. Városi Ferenc atya	a gyóntató első láto- gatásának pontos idő- pontja, vezeték- és ke- resztnevének rögzítése	nem publikált

1957

Mindszenty	1957. szeptember 6.	hetente egyszer nem fogadhat	Még azt a szokásomat is feladtam, hogy hetente egyszer fogadjak gyóntatót.	publikált
Ackerson	1957. szeptember 10.	húsvéti gyónás említése		nem publikált
Ackerson	1957. decem- ber 11. előtt	gyóntató látogatása		nem publikált

Ackerson	1957 karácsonya	gyóntató látogatása	Ackerson nem, csak felettesei engedélyezték	publikált
Ackerson, Duty Log	1957. december 27.	a bíboros Bánk József látogatását kéri	mély lelki konfliktust akar vele megbeszélni	nem publikált

1958

Toplosky	1958. március 20.	Bp. VIII. Reviczky u. 9. (Krisztus Király-plébánia) Városi (Ferenc, nem István)	a Városi vezetéknevű gyóntató látogatásának dátuma pontos, a meg- adott címből következik a Ferenc keresztnév	publikált
Ackerson	1958. március 26.	Dr. Várostit kétszer is vezetékneven nevezi, aki több- ször is fölkereste a bíborost		nem publikált

1959

Ackerson	1959. január 31.	a gyóntató félévente esedékes látogatása megtörtént	nehézség nélkül, „folytatása lehetséges”	publikált
Ackerson	1959. karácsony	a gyóntató látogató- sa megtörtént	különösebb kompliká- ció nem történt	nem publikált

1960

Ackerson	1960. július 1.		Mindszenty állítása szerint gyóntatójának sem adott példányt készülő emlékirataiból	nem publikált
Stefan	1960. december 21.	a gyóntató fél- évente esedé- kes látogatása megtörtént		nem publikált

1961

Torbert	1961. március 31.	gyóntató látogatása nagypénteken		nem publikált
Torbert	1961. május 17.		újságíró Mindszentyről, a gyóntatót említi	nem publikált
Torbert	1961. május 25.		Mindszenty állítása szerint a gyóntató látogatása nem volt akadályoztatva	nem publikált
Torbert	1961. november 9.		olasz újságírói kérdésre a diplomaták elhatárolódnak a válaszadástól	nem publikált
Torbert	1961. december 19.	a gyóntató látogatása	olasz újságírói kérdésre a diplomaták elhatárolódnak a válaszadástól	nem publikált

1962

Torbert	1962. január 31.	a gyóntató évente háromszor		publikált
Torbert	1962. június 14.	a gyóntató látogatása betegség miatt elmarad		publikált
Torbert	1962. december 4.	a gyóntató évente vagy négyszer	a negyedik látogatás lehetett, amely elmaradt júniusban	nem publikált

1963

Jones	1963. január 10.		gyóntatón keresztül küld ki pénzt	nem publikált
Mindszenty	1963. január 20.	megnevezi gyóntatóját: Városi Ferenc, budapesti plébános, 61 éves, 12 alkalommal volt nála karácsony és húsvét előtt	maga a bíboros nevezi meg és közli látogatásainak gyakoriságát és alkalmait	nem publikált

Mindszenty	1963. április 2.		Mindszenty álláspontja: édesanyja múltbéli látogatásai, nővéreinek és gyóntatójának rendszeres látogatásai precedenst jelentenek arra nézve, hogy nem lenne akadálya Shvoy püspök húsvét előtti látogatásának.	nem publikált
Jones	1963. április 8.		Rizikóval jár a bíboros kapcsolatai bővítésének engedélyezése, az eddig engedélyezett humanitárius-családi szemponton, valamint a személyes-vallási szemponton túlmenően, ami régi gyóntatójával való kapcsolattartását illeti.	nem publikált
Mindszenty	1963. április 8.	kéri, hogy Liska Zoltán budai pap révén értesítsék Zakar András, aki dr. Városit helyettesítené a jövőben, s aki esztendőnként kétszer látogatná		nem publikált
Rossi (König)	1963. április 18/20.		gyóntatójának egyik mondata igen mélyen érintette	publikált
Jones	1963. május 9.	Shvoy püspök nem; Zakar András nem; rendes gyóntató igen	Mindszenty belátja, hogy nem veszélyeztetheti Shvoy püspök személyes biztonságát és azt, hogy az amerikai követség nem kapott engedélyt a gyóntató személyének Zakar Andrással való kicserélésére, de nincs akadálya a rendes gyóntató további látogatásának.	nem publikált

Casaroli	1963. május 18.		szó szerint idézi Rossi nuncius jelentését	publikált
Sharek	1963. május 28.	gyóntató látogatása	egy amerikai újságíró véletlenül látta a liftből kiszállni	nem publikált
Sharek	1963. május 29.	gyóntató látogatása előző nap	Mindszenty gyóntatója szavaival érvel, miszerint távozása Magyarországról kapitulációjának jele volna, és lerombolná mind a magyarországiak reményeit, mind az elveszített területeken és az emigrációban élőkét. Sharek megjegyzi, hogy a bíboros a nyugati magyar sajtóra hivatkozik, és azt állítja, hogy gyóntatója a budapesti és környékbeli magyar katolikusok véleményét tolmácsolta.	nem publikált
Jones	1963. június 13.		az amerikaiak a gyóntatóra gyanakszanak a bíboros egészségére vonatkozó magyar sajtójelentések informátoraként	nem publikált
Mindszenty	1963. június 15.	Gyóntatóm a tél folyamán megkérdezett engem		publikált
Jones	1963. június 17.	utalás az előzőre		publikált
Mindszenty	1963. augusztus 26.	rezsim ... molesztálta gyóntatómat		publikált
USA kül-ügym.	1963. december 18.	kapcsolatot ... gyóntatójával tarthat		publikált

1964

Bongianino	1964. április 6.	csak gyóntatójával beszélhet, évente kétszer		publikált
USA külgym.	1964. szeptember 25.		Ha Mindszenty bíboros halálán lenne vagy meghalna a követségen, többek között sürgősséggel hívané a gyóntató vagy más pap. Ez a holttest látogatására is vonatkozik.	nem publikált

1965

Mindszenty	1965. április 30-a előtt	tervezet, a gyóntató, dr. Városi meghívása	vezetékneven	nem publikált
Vedeler	1965. június 4.	gyóntató jelenlétét engedélyezi	vezetékneven	nem publikált
Tims	1965. június 20.	gyóntató jelen van: Városi atya	vezetékneven	publikált
Papendorp	1965. karácsony	Msrgr. Városi nevű gyóntató látogatása	vezetékneven, első alkalommal monsignoreként, kikövetkeztetett adat	nem publikált

1966

O'Shaughnessy	1966. március 2.	gyóntató látogatása	a gyóntató személye stabil	nem publikált
Duty Log	1966. április 5.		a gyóntatóval Papendorp tart kapcsolatot	nem publikált

1967

Papendorp	1967. augusztus 5.	Városi atya	vezetékneven	publikált
Duty Log	1967. augusztus 10.	gyóntató látogatása		nem publikált

Lisle	1967. szeptember vége	kapcsolatot ... gyón- tatójával tarthat		publikált
Tims	1967. október	a bíboros kérte gyóntatójának látogatását		publikált
Ügyvivő	1967. október 3.		Mindszenty kéri a gyóntató látoga- tását	nem publikált
USA kül- ügym. Duty Log	1967. október 4.		a gyóntató látogatásának engedélyezése	nem publikált
Papendorp	1967. október 5.	ami König látogatása miatt elmaradt		publikált
Papendorp	1967. október 11.	a gyóntató látogató- sának tervezett idő- pontja		nem publikált
Tims Duty Log	1967. október 12. 11–12 óra között	a gyóntató látogató- sának tényleges idő- pontja	a dátumot Papen- dorp december 28-i följegyzése még egyszer rögzíti	nem publikált
Mindszenty	1967. október 13.	elmondta Papendorpnek, hogy gyóntatójával nem osztotta meg tervét		publikált
Papendorp	1967. december 13.	Msgr. Városi	Mindszenty a gyóntató révén pénzt juttat ki a szegényeknek	nem publikált
Papendorp Duty Log	1967. december 19.	gyóntató látogatása	Papendorp decem- ber 28-i följegyzése és Duty Log	nem publikált

1968

Papendorp	1968. február 26.	a gyóntató vezetékneve Városi	Mindszenty 2350 forintot akar neki eljuttatni, amit Papendorp az összeg nagysága miatt nem vállalt	nem publikált
Papendorp	1968. június 8.	a gyóntató vezetékneve Városi	Mindszenty 2000 forintot akar neki eljuttatni, amit Papendorp az összeg nagysága miatt nem vállalt	nem publikált
Lisle	1968. július 1–17.	nem fogadhat vendégeket [...] gyóntató- ján [...] kívül	a gyóntató látogatása továbbra is engedélyezett	publikált
Duty Log (Papendorp)	1968. július 22.		a gyóntató beteg; megbeszélés a személyről	nem publikált
Flood	1968. szeptember 18.	a gyóntató, dr. Városi betegsége		nem publikált
Duty Log Flood	1968. december 4.		látogatás gyóntatónál	nem publikált
Mindszenty	1968. december 18.	„A gyógyult gyóntatóm itt. Fivére, István kanonok kongruáját elvonták.”	megtudjuk, hogy a gyóntató neve István, és hogy ő is rk. pap, kanonok	publikált

1969

Wilgis	1969. január 21.	Mindszenty azt tervezi, hogy megkéri Mr. Floodot, keresse meg a gyóntatóját, és tudakozódjon nála két új püspök felől		nem publikált
Flood Duty Log	1969. április 2.	a gyóntató, dr. Városi látogatása nagyszerdán	utolsó látogatás	nem publikált

II.

**A gyóntató neve: Dr. Tátrai Gyula OFM
1969 vége – 1971 szeptember vége
1969**

Ross Titus	1969. augusztus 28.		Mindszenty megkéri, keresse meg a Mártírok útjai ferences: új gyóntatót kér	nem publikált
Ross Titus	1969. szeptember 3.	Dr. Tátrai Gyula OFM a gyóntató	Fölkeresi a Mártírok út- jai ferences tartomány- főnököt. Új gyóntató személyének kijelölése	nem publikált
Alfred Puhan	1969. szeptember 9.		Mindszenty aggályai az új gyóntatóval kapcsolatban	publikált
Alfred Puhan	1969. szeptember 16.	Tátrai 55 éves	az új gyóntató első látog- gatására két hete várnak	publikált
Alfred Puhan	1969 novemberétől	Dr. Tátrai Gyula OFM első látoga- tása		publikált

1971

Ross Titus	1971. január 11.	Dr. Tátrai Gyula OFM a gyóntató 1969 novemberétől		publikált
------------	---------------------	--	--	-----------

MARTON JÓZSEF

A 30 évesen halálra ítélt csíkszentkirályi Lestyán Ferenc (1913–2008)

Riassunto: Durante la dittatura di Ion Antonescu, in Romania anche per reati minori i sospetti sono stati condannati a morte. Uno di quest è stato, Ferenc Lestyán, un prete romano cattolico nato a Csíkszentkirály, segretario personale del arcivescovo Áron Márton. Prima che la sentenza fosse emessa nel luglio 1943, Ferenc Lestyán fuggì miracolosamente, fuggendo nella parte ungherese della Transilvania. Ha servito la sua Chiesa e il suo popolo per 65 anni dopo la sua condanna a morte. Oltre il suo ministero pastorale esemplare, si è impegnato in preziose attività di storia della chiesa e di storia culturale.

Parole chiave: Lestyán, Lestyán, vescovo, tribunale, condanna a morte.

Lestyán Ferenc Erdély nagy papja volt a 20. században. Mindvégig hűségesen szolgálta egyházát és népét, lelkipásztori tevékenységét értékes kulturális munkával egészítette ki. Neve mögött öt év híján egy századot átívelő élet rejtezik.

Amikor közelebbről megismertem a marosvásárhelyi¹ papi méltóságot, többször is hangoztatta, hogy az ő nevét Lestyánnak kell írni és mondani, nem pedig Lestyánnak. Tudomásul vettem, és azt követően másokat is a helyes alak használatára biztattam. Az utóbbi években végzett levéltári kutatásaim alkalmával felfedeztem, hogy az 1945. évig a hivatalos okmányokban a Lestyán formát használta, és nem a Lestyánt.² Nagyon izgatott, hogy mi is áll a sokaknak fel sem tűnő névváltás mögött. Nevében

¹ Lestyán Ferenc az 1955–1992 közötti években szolgált Marosvásárhelyen.

² Tanulmányomban a történelmi hűséghez ragaszkodom: a „Lestyán” formát használom, amikor ő is ezt használta, s amikor ékezetet használt, ahhoz alkalmazkodom.

az ékezet megjelenésére részben feleletet kaphatunk az általa megszerkesztett sírfeliratából: „Halálra ítelve is éltem. Hiszem, hogy halálom után is élek.” Nem kívánom az életéről és hitéről tanúskodó sírfeliratot egészében elemezni, csupán az első mondatra koncentrálnék, annak előzményére és következményére. Lestyán Ferenc hosszú életén hol elhallgatva, hol kimondva piros vonalként végighúzódtott „halálra ítéülésének” gondolata. Rejtélyes szabadulását Isten segítségének tulajdonította, s ezért is dolgozott olyan konok elkötelezettséggel életének utolsó pillanataig.

Lestyán Ferencet Vorbuchner Adolf püspök szentelte pappá 1937-ben. Egy-egy évi gyergyóremetei és sepsiszentgyörgyi segédlelkészi szolgálat után, 1939-ben Tordára került, ahol csak kevésen múlt, hogy 1943-ban be is fejezze földi életét. Sipos Sándor tordai plébános megértő és nagyvonalú principálisa mellett lelkesen végezte papi szolgálatát. Igyekezett megfelelni mindenben a polgáriasodott tordai magyarság elvárásainak. Akárcsak élete folyamán, fiatal papként is, nagy hangsúlyt helyezett a lelki és szellemi önművelésre. A többnemzetiségű és vegyes vallású városban más egyházi közösségek felé is nyitott kívánt lenni. Pár hónapos tordai tartózkodása után (1939. dec. 18.) engedélyt kért Márton Árontól, hogy unitárius és református teológiai könyveket is tanulmányozhasson.³ A fiatal megyés püspök örömmel tett eleget az ambíciós és munkaszerető papjának.

Lestyán Ferenc a nép között érezte otthon magát. Tordán is, akárcsak további munkahelyein, nemcsak a római katolikus hívők felé nyitott, hanem a protestáns testvérek felé is. Az együttdolgozás a 2. bécsi döntést (1940. aug. 30.) követően

³ Gyulafehérvári Érseki Levéltár (Továbbiakban: GyÉL): Num. 8147–1939.

erőteljesebb lett. A határ menti város Románia dél-erdélyi részében maradt, melyet – a határzárlat ellenére – Kolozsvár felől lehetett a legkönnyebben megközelíteni. A magyarországi hatóságoknak nem volt közömbös a Romániában maradt magyarság sorsa, helyzetükről pontos adatokat kívántak szerezni – megbízható személyektől. Többek között Lestyán Ferenc is ilyennek bizonyult. Az üzenetek továbbítására jól megszervezett hálózatot építettek ki, melynek láncszeméből nem hiányzott a lelkes katolikus pap sem – unitárius és református kollégáival együtt.

A bécsi döntés utáni hónapokban Sebe Ferenc tordai unitárius lelkész öccsét, aki Magyarországon teljesített katonai szolgálatot, azzal a megbízással küldték Tordára, hogy ott keressen egy megbízottat, aki időnként jelentéseket küld a tordai és a határ menti viszonyokról. A megbízást Mádly János tordai református vallású fakereskedő vállalta, aki közvetlen kapcsolatban volt Lestyán Ferencsel. Mádly Jánost heti rendszerességgel – az előzetesen megbeszélt titkos jelszóval – Csete István magyarosováti gépészmérnök kereste föl, aki futárszolgálatot teljesített: kérdőíveket hozott s azokra vitte a választ Kolozsvárra. Mádly János – a kérdések ügyében – többször fordult Lestyán Ferenchez, aki a kért segítséget készségesen megadta. Ez a futárszolgálatos közvetítés kb. egy fél évig tartott, „az orosz háború kitörésekor teljesen lezárult”.⁴ Lestyán Ferenc három év múlva – vallomása alapján – az egész futárszolgálatot el is felejtette. Pedig az akkori titkosnak nevezhető közvetítő munkája nem volt hiábavaló, sőt igen hasznosnak ítélnélhető a súlyos helyzetbe került dél-erdélyi magyarság szempontjából. Kolozsvárról tudtak ró-

⁴ Ld. Lestyán Ferenc csíkszentkirályi szülőotthonából írt (1943. július 24.) beszámoló levelét Márton Áronhoz. Lelőhely: GyÉL: Num. 1668–1943.

luk, és ezek ismeretében segíthettek rajtuk a két ország közötti kölcsönöség jegyében.

Közben Lestyán Ferenc újabb egyházi feladatot kapott: 1942. február 2-án püspöke – a tordai megbízása mellett – a györgyfalvi egyházközség ideiglenes adminisztrátorának nevezte ki.⁵ A román hatóságok szemében ez „gyanús” megbízásnak számított. Györgyfalvát Tordáról határ menti úton lehetett megközelíteni, plébános elődei a Siguranța nyilvántartásában szerepeltek. Kovács István plébános 1941-ben átszökött Magyarországra, Dani Józsefet 1942-ben – elsősorban a magyaroktól történt rekvirálásról tett nyilatkozatai miatt – a bukaresti vallásügyi miniszter felfüggesztette györgyfalvi állásából. Lestyán Ferenc a helyzetre jellemző feszült légkörben fáradságot nem ismerő pluszmunkáját is lelkesen végezte. A Historia Domus szerint menekülő embereket segített átjutni a határon.

A lelkipásztori munkája mellett odafigyelt a dél-erdélyi magyarság minden fajtájú megalázására is. Márton Áronnak elsőként jelentette (1942. jún. 23.) az Aranyosbányán történeteket, ahol a római katolikus híveket tömegesen kényszerítették az ortodox vallás felvételére.⁶ Az ottani hívek, plébánosuk (S. A., aki 1940-től többször kérte Márton Árontól a repatriálás engedélyezését) passzívabb magatartása miatt, kiszolgáltatott helyzetbe kerültek. Lestyán jelentésére Márton Áron azonnal intézkedett, Nagy Jenő püspöki titkárt küldte ki az aranyosbányai helyzet kivizsgálására (1942. júl. 7.). A titkár a hittagadások mellett szembesült egy hitvalló ember kiállításáról. Az aranyosbányai hitvalló igazi neve Izsák Márton cipész. Nemzetgyalázás vádjával hadbíróóság elé állították, mert nem lett ortodox vallású, mint a

⁵ Ld. GyÉL: Num. 281–1942.

⁶ Ld. GyÉL: Num. 1479–1942.

többi tizenkettő. Hittagadása esetén azonnal szabadon engedték volna, de ő vállalta a meghurcoltatást. Amikor Márton Áron ezt megtudta, vállalta Izsák Márton ügyvédi és bírósági perköltségeit.⁷ A történethez tartozik, hogy az ártatlan Izsák Mártont félévi fegyházra ítélték. Az aranyosbányai ügyet Márton Áron nem hagyta szó nélkül, 1942. aug. 9-én jelentette Andrea Cassulo bukaresti szentszéki nunciának, a vallásügyi miniszternek és a német–olasz vegyes bizottságnak. S mivel a történekről Lestyán Ferencről szerzett először tudomást, jobbnak látta őt – a hatóságok figyelmének látóköréből kieső – Boicára helyezni.

Boica egyházközség akkor csak kívülről szemlélve tűnt „eldugott” és nyugodtabb munkaterületnek, a hívek – Ion Antonescu diktatúrája idején – német nacionalista propagandának lettek az áldozatai. A német nyelvű vagy német származású római katolikusok körében a 2. bécsi döntés után – nemzetiszocialista és nacionalista szellemben – erőteljes propaganda indult a német népcsoport (Deutsche Volksgruppe in Rumänien) helyi körzetvezetői részéről. A Hitlerrel barátkozó román államhatalom a nácik támogatását is élvezte. A német népcsoport aktivitása miatt Boicán megszűnt működni a hitvallásos római katolikus magyar iskola, helyébe az 1941/42. tanévben német iskolát állítottak fel a nagyjából csak magyarul tudó gyerekek számára. Lestyán Ferenc előde, Imre József plébános nem tudta kezelni a kényes ügyet, elsősorban mert nem tudott németül. A helyi német népcsoport vezetője, Pollák Emerich és az általa irányított római katolikus hívek azt kívánták, hogy az egyházközség adja át a német iskola használatára a hitvallásos fiúiskola épületét. Márton Áron püspök csak azzal a feltétellel engedélyezte az iskola átadását 1942. február 28-án, ha rendes

⁷ Ld. GyÉL: Num. 1479–1942.

bérleti szerződést kötnek.⁸

Az ún. megállapodások helyett a német szövetség vezetősége határozatot írat alá a hívek egy részével (24 személy), amely szerint a volt magyar iskolát összes vagyonával együtt minden ellenszolgáltatás nélkül átadják a német népcsoportnak. Ekkor Márton Áron utasítja az egyházközséget, hogy ha kell, bírósági úton tiltakozzanak a jogtalan beavatkozás ellen.

Az iskolaépület körüli vitából egyházközségi belháború, illetve egyházellenes megnyilatkozásokra került sor. A Volksgruppe-gyűléseken katolikus-ellenes és papságot gyalázó megnyilatkozások hangzottak el, amire a plébános vasárnaponként a szószékről feleltetett.⁹

Az iskolaharccal párhuzamosan a gyermekek hitoktatása körül is gondok merültek fel. A római katolikus gyermekek egy kivételével mind a német iskolába kényszerültek járni. Az igazgató kötelezte a plébánost, hogy a hittant németül tanítsa, amit a plébános azért sem akart, mivel a gyermekek jobban tudtak magyarul, mint németül. Ezért Imre József plébánost 1941 decemberében kiutasítják az iskolából. A szülők egy része ekkor Márton Áron püspökhöz fordult engedélyért, hogy gyermekeik német nyelvű hitoktatásáról maguk gondoskodjanak. A püspök jóváhagyta a szülők kérését,¹⁰ sőt, erről az intézkedéséről tájékoztatta Pollák Emerich boicai német szövetség elnökét is.¹¹ Sajnos a német szülők hamar elfelejtették ígéretüket, és az iskola evangélikus vallású tanítónőjére bízták gyerekeik katekizálását. A tanítónő igyekezett elidegeníteni a gyerekeket a katolikus egyháztól, a templomtól, és sokkolta őket azzal az

⁸ GyÉL: Num. 203–1942.

⁹ Boicai Historia Domus, 1942. évből, 128–129. lap.

¹⁰ GyÉL: Num. 496–1942.

¹¹ GyÉL: Num. 658–1942.

ellenszenvvel, amely a helyi viták következtében a német népcsoportban élt az egyház és a pap ellen.¹²

A német népcsoport iskolaépületért vívott küzdelmének eredménytelenségét Imre József plébánoson úgy akarta megbosszulni, hogy feljelentést tett ellene Márton Áron püspöknél. A püspök viszont védelmébe vette a plébánost, és ismét hajlandóságot mutatott a magyar katolikus iskola épületét átadni a német iskola céljaira szabályszerű bérleti szerződéssel a szokásos biztosítékok, illetve feltételek mellett.¹³ Közben más egyházi belső ügyek miatt Márton Áron kánonilag kénytelen eljárni a plébánossal szemben, s ekkor a boicai plébánia vezetését ideiglenesen Lestyán Ferenc tordai segédlelkészre bízta.

Lestyán Ferencnek nem ment könnyen a plébánia átvétele. Az előbbi két év vitája megosztotta az egyházközség híveit, a nemzeti feszültségek továbbgyűrűztek. A magyar érzelmű hívek, akik az egyház érdekeit védték, nem azonosították magukat a német szövetség törekvéseivel, és amikor tudomásukra jutott áskálódásuk a püspöknél, ők is kéréssel fordultak Márton Áronhoz, hogy Imre Józsefet az egyházközség éléről ne mozdítsa el. Nem ismerték a plébános személyi ügyeit és elhelyezésének tulajdonképpeni okát, azt hitték, hogy a püspök mellőzi őket, az egyházhoz ragaszkodók kérését, és a német szövetség kívánságát részesíti előnyben. Így történhetett meg, hogy az egyháztanács megtagadta a plébánia átadását Lestyán Ferencnek, kijelentve, hogy lemond megbízatásáról, és az Oltáregylet tagjai is írásban követelték Márton Árontól, hogy helyezze vissza Imre Józsefet Boicára, különben visszavonulnak az egyházi élettől.

¹² Boicai Historia Domus, 1942. évből, 129. lap.

¹³ A boicai Német Népcsoport körzetvezetőjének írt püspöki levelet lásd *Márton Áron hagyaték* 19. kt. (Égető Gondok). Pro-Print Kiadó. Csíkszereda 2019. 164–168.

Sztrájkot fogadtak, hogy amíg a püspök nem helyezi vissza a volt plébánost, addig nem gyóznak és nem áldoznak.¹⁴

Lestyán Ferenc ilyen összekuszált helyzetben kezdte meg lelkipásztori szolgálatát Boicán. Néhány hét után enyhült az egyházközségi belső feszültség. Imre József tudatta velük, hogy vele szemben a püspöki kánoni eljárása saját személyi ügyei miatt történt, és semmi köze nincs a német szövetség akciójának. Ekkor az egyháztanács és az Oltáregylet tagjai elálltak a lemondástól. Közben az iskolaépület ügye is rendeződött. 1942 augusztusában az Egyházmegyei Hatóság és Pollák Emerich körvezető között megegyezés jött létre, mely szerint a hitvallásos iskolát bérleti szerződés megkötésével a német szövetség bérbe veszi. Ebben kihangsúlyozást nyert, hogy a német népcsoport a katolikus gyermekek valláserkölcsei nevelése elé semmiféle akadályt nem gördít.

Lestyán Ferenc 1942-ben Boicán

¹⁴ Boicai Historia Domus, 1942. évből, 130. lap.

Lestyán Ferenc tapintatos magatartásának és német nyelvtudásának köszönhetően sikerült egyensúlyt teremtenie az egyházközségben. A hittant a német gyermekeknek az iskolában németül, a magyar gyermekeknek magyarul tanította. Lestyán a *Historia Domus*-ban megjegyzi: „szól az iskolában a magyar népének is, ami ellen nem tiltakozott senki”. Továbbá igen tanulságos következtetést vont le: „Ha a múlt évben több tapintattal kezelik a kérdést s nem mérgezik a vitát azzal is, hogy a magyarkodást nagy dobraveréssel kísérik, talán senki se avatkozott volna bele a hitoktatás nyelvébe, s az ma is olyan lehetne, amilyenek a plébános kívánja: magyar. Sajnos, hogy vannak gyermekek, akik se magyarul, se németül nem tudnak jól, mert otthon románul beszélnek”.¹⁵

Boicán Lestyán Ferencnek még egy szörnyű tragédiát is át kellett élnie. 1942. október 12-ére virradó éjjel a régi plébánia épületében az 1940 óta nyugdíjas éveit élő egykori plébánost, Müller Jánost meggyilkolták, rokonával, Amália házvezetőnőjével együtt. A kegyetlen gyilkosok kirabolták a lakást. Az állami hatóságok nem tettek semmit a tettesek felderítésére, „nem szakítják el a hámrángot az erőlködésben.”

Márton Áron Lestyán Ferencet eredetileg csak néhány hétig helyezte Boicára, Imre József plébános visszajöveteléig, ha családi ügyeit rendezzi. A feltétel azonban nem valósult meg, s ezért maradt Lestyán a következő év áprilisáig. A lelkipásztori munka mellett többre is vállalkozott. A Boicán kirobbant német–magyar viszály miatt is kimutatást készített az iskolás gyermekek szüleiről, hogy az utóbbi tíz év leforgása alatt hányféle nemzetiségnek vallották magukat, amit 1943. január 15-én Márton Áron püspöknek is megküldött.¹⁶ Letartóztatása után

¹⁵ Boicai *Historia Domus*, 1942. évből, 131. lap.

¹⁶ Ld. GyÉL: Num. 176–1943.

ezt is „súlyos bűnnek” tudták be neki. Emeljem ki, hogy a 8,5 hónapra sikeredett boicai kellemetlenségeiről nemigen beszélt. Inkább azt hangsúlyozta, hogy a kevés hívő pasztorálása mellett sokat olvashatott, teológiai ismeretét is gyarapította. Marosvásárhelyi plébános korában a szentmisék végén tartott ötperces felnőttoktatás anyagát – bevallása szerint – Boicán gyűjtötte össze és foglalta írásba.¹⁷

Márton Áron az értékes – ám több kényes ügyben implikálódott – papját maga mellé rendelte, 1943. április 14-én püspöki levéltárosnak nevezte ki, s egyben megbízta a személyi titkári teendők végzésével.¹⁸ A hatóságok szeme elől Lestyán Ferenc nem tűnhetett el. Június elején az állambiztonsági szervek indítottak eljárást az 1940. év végétől 1941 tavaszáig történt információközvetítésről. Pedig az akkori tordai futárhálózat annyira zökkenőmentesen és titkosan működött, hogy három évig a Siguranța semmit sem észlelt. Az ügyet 1943. június elején a Magyarországról átszökött határőr robbantotta ki, aki ott teljesített szolgálatot, ahol Csete István futár átjárt. Az áruló magyar határőr a futár Csete Istvánt adta fel a román Siguranțának, mely őt azonnal kézre kerítette, Brassóban három hétig verték, míg ki nem adta Mádly János tordai megbízott nevét. Erre Mádlyt is Brassóba vitték, és hasonló eszközökkel belőle is kiszedték, hogy Lestyán Ferencsel tartott fenn kapcsolatot. A biztonsági erők azonnal cselekedtek, Márton Áront, a bérmálásra elkísérő személyi titkárt 1943. június 27-én este a kerelőszentpáli plébánián letartóztatták és a helyi csendőrsre vitték.¹⁹ Ott egy csendőralezredes már várt reá, s miután megmotozták és meggyőződtek, hogy nincs nála fegyver, autóba ültették és éjjel Balázsfalvára

¹⁷ A tanulmány szerzőnek (M. J.) többször felelegette.

¹⁸ Ld. GyÉL: Num. 917–1943.

¹⁹ Ld. GyÉL: Num. 1541–1943.

szállították. Letartóztatásának okáról semmiféle felvilágosítást nem adtak. A következő éjjel két katona kíséretében Brassóba szállították a kémelhárítókhoz, ahol külön szobába zárták, fegyveres őr őrizete mellett.

Vallatása június 29-én, Szent Péter és Szent Pál ünnepén délelőtt kezdődött el egy ezredes és egy kapitány előtt. Érdemes felidézni a vallatást, mert a kezdeti elterelő kérdések is tényfeltárók, a dél-erdélyi magyarság helyzetéről árulkodnak. Először a papokkal és hívekkel folytatott kapcsolatairól faggatták, közülük is kikkel volt közelebbi ismeretségben? Név szerint is megemlítették Haller grófot, a nagyenyedi Mülleréket, de leginkább dr. Gyárfás Elemér, a Romániai Magyar Népközösség elnöke után érdeklődtek. Aztán sokat vallatták a györgyfalvi volt papokról; kíváncsiak voltak, hogy mit tud Kovács István plébános szökéséről, Dani József után kérdezve már magyarul tették fel a kérdést: „Hát a híres Dani Jóskával együtt mit műveltek?”

A papok iránti érdeklődés bizonyítja, hogy a 2. bécsi döntés után dél-erdélyi maradásuk nagy szálkának bizonyult a hatóságok szemében. Tény, hogy az Észak-Erdélyben született papok a két ország kormánya közötti egyezség alapján hazamehettek volna, de egyházi és nemzeti megfontolásból Márton Áron püspökkel együtt a maradást választották. Az ezredes megjegyzése a hatósági szervek Márton Áron püspökről alkotott véleményéről árulkodik: „Azt hiszi, mi nem tudjuk, hogy miért maradt itt ez a fiatal, képzett, energikus püspök, jöllehet ő is észak-erdélyi, és miért maradt itt ez a többi fiatal pap, akik pedig nem dél-erdélyiek?”²⁰

Két napi vallatás után Lestyán Ferenc még mindig nem tudta, hogy miért került a brassói kémelhárító egységhez. Csak a ne-

²⁰ Ld. Lestyán Ferenc beszámolóját Márton Áronhoz. – GyÉL: Num. 1668–

gyedik kihallgatás során szembesült a „bűnösségével”, a három évvel azelőtt adott információi miatt tekintik közveszélyesnek és hazaárulónak. Az általánosan feltett kérdésre – „milyen szorosabb kapcsolatot tartott fel egy tordai családdal s az állambiztonság szempontjából mit műveltek vele együtt? – nem tudott válaszolni, nem tudta, hogy mire gondolt az „ankétátor”. S amikor szembesítésre hozták Mádly Jánost, tudta meg, hogy miről van szó. Az alaposan „megpuhított” Mádly mindent bevallott a 2. bécsi döntés utáni hónapokban történekről; bevallotta, hogy Lestyán Ferenc segítségére volt az információadásban, még azt is elmondta, hogy a tordai Hadkiegészítő Parancsnokságnál volt egy magyar nemzetiségű katona, akitől adatokat szerzett. A további vallatások során az érdekelte őket, hogy ebben az ügyben kik voltak még részesek, milyen titkos iratokat rejteget a szobájában. Közben a gyulafehérvári szobájában házkutatást végeztek, de az onnan begyűjtött iratcsomóban a fenti üggyel kapcsolatban semmi terhelő adatot nem találtak. Egy-két írásába belekötöttek, a fényképnagyító készülékéről azt akarták kisütni, hogy a bécsi döntés után csempészték át neki Kolozsvárról. Roppant nehezményezték a hívek nemzetiségére vonatkozó boicai kimutatást is.

A vallatások befejezése után a következő hét hétfőjén Lestyán Ferenc informátort, Mádly János közvetítőt és Csete István futárt három katona kíséretében átszállították a nagyszombeni hadbíróságra. Kedden délelőtt a hadbíróságon tartották őket, anélkül, hogy kihallgatták volna, s a délutáni vonattal visszaindították őket Brassóba. Mindhárman tudatában voltak annak, hogy Antonescu diktatúrájában hasonló „vétségek” miatt halálos ítélet és kivégzés következik. Lestyán Ferenc az

1943.

évben töltötte harmincadik életévét. Most pedig megbilincselve viszik a végső ítéletre és kivégzésre. Már a szebeni vasútállomáson Mádlyval eldöntötték: minden lehetőet elkövetnek, hogy Brassóba ne jussanak vissza. A kiskapusi vasúti átszálláskor olyan sokan voltak a Tövisről érkező vonaton, hogy nem tudták őket fülkébe benyomni, a sok utas miatt kinn utaztak a folyosó végében. Este tíz óra után egy alkalmas pillanatban a kőhalmi állomásról kiinduló és még nem teljes sebességgel haladó vonatról Mádlyval kiugrottak, de a szökés pillanatában elveszítették egymást. Az őket őrző katonák lövései a sötétben nem találtak célba. A megbilincselte kezük durván felmorzsolódott, de ők így is – eredeti elgondolásuk szerint – futásnak eredtek a vonattal ellentétes irányba, nehogy a vészfékkel megállítandó vonatról őrzőik elfogják.²¹ Mádly ellentétes irányba ugrott, nemsokára a román határőrök kezébe került. Lestyán a közeli erdő felé futott, de előbb átgázolt a Homoród folyón, a nyakig érő vízben a tavaszi kabátját elveszítette. Nappal bokrok alatt rejtőzködött, éjszaka pedig bolyongott és tájékozódott. Két éjszakai bolyongás után magyarországi területre jutott a homorodújfalvi erdőben. Fáradtan és étlen az alsórákosi határőrségnél jelentkezett, igazoló írás nélkül. A határőröket kérte, hogy vezessék a baróti plébániára, ahol a plébános igazolni fogja kilétét. Tovább nem kételkedtek benne, szabadon bocsátották. 1943. július 14-ét írtak aznap. Első dolga az volt, hogy szabadulásáról értesítse püspökét, rejtélyes formában táviratozott („Barótra szerencsésen megérkezett”),²² nehogy a román hatóságok valamit is kikövetkeztessenek és Márton Áront nehéz helyzetbe hozza.²³

²¹ Lestyán utólag szerzett tudomást arról, hogy a vészfék nem működött – szóbeli vallomása a 90-es évek elején.

²² GyÉL: Num. 1668–1943.

²³ Lestyán Ferenc szökéséről írásban részletesen beszámolt Márton Áronnak, az apróbb részleteket a gyulafehérvári tartózkodása idején (1992–2006)

Márton Áron tudatában volt annak, hogy Lestyán Ferenc miatt őt is fokozottabban figyelik. A bérmaútjáról hazatérve megkapta a vallásügyi miniszter felszólítását: közölje, mit tud Lestyán Ferenc hollétéről. Erre a felszólításra 1943. július 3-án jelentette a miniszternek, hogy püspöki levéltárosát Kerelőszentpálon minden indok nélkül letartóztatták és ismeretlen helyre szállították.²⁴ Márton Áron egy kis cetlire jegyezte fel, amit Lestyán Ferenc hollétéről a bizalmi emberei tudósítottak. Az így szerzett adatok viszonylagos pontossággal meg is közelítették a valóságot. Amikor a nagyszebeni Haditörvényszék elnöke felszólította a püspököt, hogy nyilatkozzék Lestyán Ferenc hollétéről, 1943. július 19-én annyit tudott: „június 27-én Brassóba vitték, onnan (július 10 előtt) Nagyszebenbe, majd ismét Brassóba”.²⁵ Nemsokára, 1943. július 21-én Kálmán Elek védőügyvéd jelentette Márton Áronnak, hogy Lestyán Ferencet kémkedés vádjával halálra ítélték.²⁶ Lestyán Ferenc ekkor már szülőfalujában, Csíkszentkirályon tartózkodott, írásban rögzítette a történeteket. Rövid pihenés után Kolozsvárra ment, hogy jelentkezék Sándor Imrénél, Márton Áron általános helytartójánál. Sándor Imrének szóban részletesen beszámolt a vele történekről, és felkérte, hogy a püspöknek szánt tájékoztató levelét juttassa el Gyulafehérvárra.²⁷ F. év július 24-én Csíkszentkirályon kelt és július 27-én Kolozsvárról továbbított levelének zárógondolata

többször elmondta nekem is (M. J.). Szökéséről az itt közölt írásos beszámoló tarthatjuk hitelesnek, mert azt a szökést követő napokban rögzítette; időskorában nem emlékezett pontosan mindenre, inkább az apróbb részleteket idézte fel. Vö. Msgr. Csíki Dénes: Emlékeim Lestyán Atyáról. In: *Erdély süveg nélküli püspöke. Msgr. Lestyán Ferenc, Marosvásárhely biciklis papja.* (Szerk. dr. Tamási Zsolt), Mentor Kiadó, Marosvásárhely 2013. 74.

²⁴ GyÉL: Num 1541–1943.

²⁵ GyÉL: Num 1668–1943.

²⁶ GyÉL: Num 1668–1943.

²⁷ GyÉL, Kolozsvári Helyhatóság: Num. 2346–1943.

Lestyán Ferenc lelkeségéről árulkodik: „Jól tudom, hogy ezzel a fordulattal nagyon kellemetlen meglepetést szereztem Kegyelmess Atyámnak. A történetek után azonban olyan ítéletre kellett elkészülnem, amely ott teljesen használhatatlanná tett volna engem. Bocsánatot kérek, hogy amúgy is súlyos gondjait segítség helyett szaporítottam s mély tisztelettel kérem, kegyeskedjék sorsom fölött kegyes belátása szerint dönteni.”²⁸ Márton Áron nyilván nem neheztelt Lestyán Ferencre, sorsáról azonnal döntött: ideiglenesen a kolozsvári Szent Mihály-egyházközség segédlelkészének nevezte ki.²⁹ A meghurcolt és mindenéből kifosztott fiatal pap hiába kért támogatást Sándor Imre helytartótól, a helytartó – pénzfedezet hiánya miatt – nem tudott segíteni. Ekkor közvetlenül a miniszterelnökhöz fordultak. 1943. szeptember elején megírt segélykérő levelét Sándor Imre szeptember 7-én továbbította Kállay Miklós miniszterelnöknek, az alábbi kísérő sorokkal: „Márton Áron udvari papját, Lestyán Ferenc püspöki levéltárost a román hatóságok letartóztatták és kémkedés vádjával hadbírótság elé állították s emiatt átszökésre kényszerült. Mivel ingóságait, melyek ott maradtak, elkobozták, azzal a kéréssel fordult hozzám, hogy a legszükségesebb ruháneműek beszerzésében 1000 pengővel segítsem. Sajnos, segély folyósítására fedezettel nem rendelkezem, a hozzám beadott kérést kénytelen vagyok Nagyméltóságodhoz továbbítani és mély tisztelettel kérni, hogy azt, tekintettel nevezett körülményeire és a kérés nagyon indokolt voltára, teljesíteni méltóztassék.”³⁰ A kért összeget Lestyán Ferenc novemberben megkapta. November 20-án tudatja Sándor Imre helytartóval, hogy a budapesti Krámer Jenő megbízásából a kolozsvári Takarékpénztár

²⁸ GyÉL: Num 1668–1943.

²⁹ GyÉL, Kolozsvári Helyhatóság: Num. 2825–1943.

³⁰ GyÉL, Kolozsvári Helyhatóság: Num. 2828–1943.

és Hitelbanktól 1000 Pengőt kapott. Megköszönte a püspöki helytartó jóindulatát, és ígéretet tett: „azon leszek, hogy amit a magyar közösségtől kaptam, a katolikus magyar közösségért végzett munkával szolgáljam meg.”³¹

Léstyán Ferenc 1943. november 20-én tett ígéretét sokszorosán beváltotta. Nem kívánom részletezni munkásságát, mert ezt megtették a tisztelői a százéves születésnapján.³² Annyit azért megjegyeznek, hogy a 2. világháborút követő impériumváltás után éveken keresztül rettegésben élt, tordai ügyének előrángatásától tartva. Jobbnak látta, hogy nevének „e” betűjére ékezetet tegyen.

Márton Áron is külön odafigyelt Léstyán Ferenc értékes papjára. Amikor a 217-es sz. törvényrendelet értelmében kénytelen volt megszervezni a köztisztviselők tisztogatási bizottságát (1945. január 8.),³³ annak összesített papi listájáról kihúzta Léstyán Ferenc nevét – azon a címen, hogy a törvény csak az 1944-es eseményekre vonatkozik –, nehogy ezáltal ismét előrángassák az 1943. évi ügyét. A világháború végén a pap nélküli Ditróba küldte, ahol lelkipásztori munkájával még a Magyar Népi Szövetség helyi vezetői is nagyon meg voltak elégedve, a hívő nép pedig még inkább.³⁴ 1945. augusztus 15-én Márton Áron Csíkkarcfalvára nevezte ki helyettes plébánosi címmel.³⁵ Egyházához hűséges magatartásáért Márton Áron börtönévei alatt az állami hatóságok által Gyulafehérvárra kényszerített békepapi kormányzat Léstyán Ferencet 1952-ben Désaknára száműzte, ahonnan – más címen – egy évig a pitești-i börtön la-

³¹ GyÉL, Kolozsvári Helyhatóság: Num. 2828–1943.

³² *Erdély süveg nélküli püspöke. Msgr. Léstyán Ferenc, Marosvásárhely biciklis papja.* (Szerk. dr. Tamási Zsolt), Mentor Kiadó, Marosvásárhely 2013.

³³ GyÉL: Num. 38/1945.

³⁴ GyÉL: Num. 2249–1945.

³⁵ GyÉL: Num. 1891–1945.

kója is volt. Márton Áron szabadulása (1955) Désaknán találta, és a papi áthelyezések között első helyre Lestyán Ferencet tette. Valósággal közelharcot vívott a vallásügyi miniszterrel, hogy Marosvásárhelyre kerüljön és lelkipásztorkodjon.³⁶ Marosvásárhelyen (1955–1992), majd Gyulafehérváron (1992–2006) végzett széles körű és lelkiismeretes munkájával elismert papi méltósággá – „pátriárkává” – alakult tisztelői szemében.³⁷ Nem élt magánéletet, halálra ítéletét követő 68 küzdelmes évét egyháza és népe szolgálatában töltötte. Évi kéthetes szabadságát (mert csak ennyit engedett meg magának) a Csíkszentkirályhoz tartozó „Szentimrei büdösben” töltötte, ott is szolgálva minden nap a szentmisére egybegyűlt híveket. Szülővidéke volt számára a testi-lelki felüdülés helye. Mindig büszke volt a szülőfalujára, a falu nagy szülöttjeire: Lestyán Mózes (1720–1744) jezsuitára, Mártonffi József (1746–1815) gyulafehérvári püspökre, Vitos Mózes (1847–1902) pap-történészre, Simon Jukundián (1813–1891) zenei író, tanítóképző igazgatóra, Tánczos Vilmos (1959–) erdélyi magyar néprajzkutatóra, hogy csak néhányat említsünk.

³⁶ GyÉL: Num. 1901–1955. Közölve Márton Áron hagyaték 13. (Egyház – Állam). Szerk. Marton József. Pro-Print Kiadó, Csíkszereda 2016. 161–163.

³⁷ Msgr. Lestyán Ferenc apostoli protonotárius, nyugalmazott vikárius, főesperes-plébános tiszteletére születésének 100. évfordulója alkalmából hálás marosvásárhelyi hívei és a marosi kerület papsága emléktáblát helyezett el a marosvásárhelyi Keresztelő Szent János-templom falára.

KISS ENDRE

A holland kölcsön elindulása és felelősei

Abstract: Both the Saint Michael Parish of Cluj Napoca and the entire Diocese of Alba Iulia have been concerned for times with the issue of the loan taken out from the Netherlands. This issue was interpreted in different ways, it was divulged by both the Hungarian and Romanian press, and it also launched a public discussion. Yet, its exact background and focal point were unknown. In this study, I endeavour to present both the background and the protagonists of this delicate issue by exploring the contemporary documents.

By taking out the Dutch loan the property of the parish was deposited as a mortgage. The real estate of the parish was administrated by both the parish priest—József Hirschler—and the trustees—Ferenc Nemes and Albert Váradi—with full responsibility.

Keywords: Dutch loan, József Hirschler, Ferenc Nemes, trustees, parish commission, G. Károly Majláth, bank.

Erdély-szinten nemcsak egyházi berkekben, hanem az egész társadalmat vész hírként járta át a kolozsvári Szent Mihály-plébánia holland kölcsön ügye. Különféleképpen szóltak hozzá, terjesztették a hírt magyar és román nyelvű újságokban, a közbeszédekben, de a pontos háttérét, annak gyújtópontját nem ismerték. Jelen tanulmányomban ennek a háttérét szeretném megvilágítani az egyházközségi és főegyházmegyei levéltári dokumentumokon keresztül.

A holland kölcsön felvétele dr. Hirschler József apát-plébánost terheli ugyan, de akire támaszkodott és akiben százszázalékosan megbízott, az nem volt más, mint Nemes Ferenc, a Szent Mihály-egyházközség főgondnoka. Az anyagi ügyek intézését teljesen rá bízta, aki már holland kölcsön felvétele előtt is elég sok építkezést, egyházközségi intézmény fenntartását kölcsön-

pénzből intézte. Amikor a holland kölcsönt is felvette, a kölcsön elég tekintélyes részét kénytelen volt a már meglévő adósságok törlesztésére fordítani. Ha röviden rámutatunk Nemes Ferenc életralakulására, valamelyest ráérezhetünk cselekedetének mozgatórugójára. Az egyházi belső kivizsgálások folyamán Nemes Ferenc védekezésképpen számolt be 1928. május 26-án Gabányi Imre ügyvédnek, az egyházközség részéről megbízott számvevőnek. Ebből a levélből betekintést nyerhetünk Nemes Ferenc korábbi életébe.

A szegény sorsú családból származó Nemes Ferenc hamar árvaságra jutott. Családja nyomorban és nélkülözésben élt. A fiatal Ferenc saját szorgalmával és jó magaviseletével emelkedett fel a szociális nyomorból. Tanulmányai befejezése után a körülmények alakulása következtében könnyen, minden küzdelem nélkül, magas állásokat tölthetett be. A ranglétrán észrevétlenül jutott felfelé. Alig huszonkilenc éves, amikor városi tanácsos lett. A kereskedelmi akadémián óraadó tanárként működött 11 éven keresztül. Közben családot alapított, és igyekezett munkájának és családjának élni, és családját a társadalmi igényeknek megfelelően ellátni. Bevallása szerint soha nem törekedett magas tisztségekre, mégis szinte a kezébe hullott nem egy esetben. Egymást követték a közéleti megbízatások, amelyeket örömmel és lelkesedéssel elfogadott. Mivel úgy látta, hogy szerencsecsillaga nem áldozik le, kezdte elbizni magát. Pénzügyi vállalkozásai rendszerint sikeresek voltak, komoly anyagi haszonnal jártak. A sikersorozat közben eltekintett a józan megfontolásoktól, lutriszerű manővereibe egyre inkább belehajszolta magát. Mindig bízott a sikerben, még akkor is, ha a józan ész nem erre intette. A sorrendet felcserélve, először üzletelt, s aztán pedig igyekezett az anyagiakat is megteremtteni. A második világháború után, az

impériumváltozás következtében 1919-ben elveszítette állását és összegyűjtött vagyonát. Vagyontalanságában továbbra is Kolozsváron marad, az új helyzetben a lehetőségeknek megfelelően próbálkozik – most már a szerényebb – kenyérkeresettel. Három és fél éves eredménytelen küzdelem után a kereskedelmi akadémián szeretne ismét tanítani, de ott elutasítják. Ezt követően a mezőgazdaság terén vállalkozik munkára, de az anyagi befektetések hiányában ez sem hozott sikert. Az 1922. év számára mégis változást jelentett, sikerült megvásárolnia Kolozsvár főterén a drogériaüzletet. Mondhatnánk, hogy Nemes Ferenc számára újból felragyogott a szerencse csillaga. Vállalkozásának sikerét lemérhetjük azon, hogy az egész üzletet adósságokból vásárolta meg, és mégis haszonnal járt. Sajnos, hogy ez a pénzspekuláció újra felbátorította hasonló üzleti vállalkozásokra. Ez a siker-mánóver éppen akkor történt, amikor, vagy éppen ezért, 1921 decemberében a Szent Mihály-egyházközség főgondnokává választották meg. A város befektető polgárai bizalmat szavaztak neki, a magánhitelezők száma egyre növekedett, akiktől a kölcsönpénz könnyen érkezett. Az önként jelentkező sok magánhitelezőt Isten gondviselésének feltételezte. Az Isten kárpoztolásának tudta be a háború utáni nagy veszteségekért.

Nemes Ferenc főgondnok azzal követte el a végzetes nagy hibát, hogy kereskedőként nem mondott le minden közéleti megbízatásáról. Bevállása szerint belevetette magát a munkába ugyan, reggeltől estig dolgozott, de nem tudta átlátni a saját üzletét sem, és a Szent Mihály-egyházközség anyagi ügyeit sem tudta kellőképpen átfogni. Az életsorsáról beszámoló levelében vakmerőségét is bizonyítja: „nem hittem egy percgig sem, hogy Isten megengedi anyagi téren való elbukásomat, hanem erősen reméltem, hogy ha az utolsó percben is, segítséget fog nyújtani.

A mindenható Isten másként akarta és úgy történt amint Ő akarta! Imprudens magatartásom és az Isten segítségével való vakmerő bizakodásom voltak előidézői a mostani szomorú helyzetnek.”¹

A holland kölcsön felvétele és gondatlan kezelése után szomorúan könyvelte el, hogy hatalmas kárt okozott a Szent Mihály-egyházközségnek és nagyon sok barátjának, akik segíteni akartak rajta, és ő maga is koldussorsra jutott családjával együtt, elveszítve becsületét.

Nemes Ferenc sorsának alakulása egyértelműen bizonyítja vakmerő vállalkozását, amit át nem látva az anyagi ügyek kezeléséhez kevésbé értő dr. Hirschler József mindenben ráhagyatkozott. Hirschler bizalmi főgondnokát beajánlotta gr. Mailáth G. Károly erdélyi megyés püspöknek is, aki szívesen fogadta lelki fiának.

Nemes főgondnok klérusi háttérrel még bátrabban cselekedett. 1926. február 24-én, a kolozsvári Szent Mihály római katolikus egyházközség rendes gyűlésén tesz ajánlatot egy holland szakszervezettől érkezett kölcsön felvételére. A holland kölcsön ügye ekkor jelent meg először a nyilvánosság előtt. Az ülésről készült jegyzőkönyvben található idevonatkozó rész: „A kölcsön az Egyházközség ingatlanainak, mint jelzálogi biztosítékoknak lekötése mellett holland forintokban kibocsátandó 92–94-es árfolyam kötelezőkben folyósíttatnék egy bécsi bank del credere-je² mellett oly feltételekkel, hogy a kölcsön kamatterhe mindennemű költség és árfolyamveszteség beszámításával az évi 90%-ot nem haladná meg. A kölcsön 25 év alatt lesz visszafizetendő tetszés szerinti részletekben úgy, hogy ilyen módon

¹ Nemes Ferenc főgondnok kézzel írt levele Gabányi Imre ügyvédnek, 1928. május 26-án. – GYÉL: Num. 1797–1928.

² Hitele, szavatossága.

az esetleges árfolyam differenciákból származó veszteségek is a minimumra redukálódnak.”³

Az egyháztanács keretén belül működő gazdasági és jogügyi bizottság az ajánlatot kedvezőnek találja, és ezért a gyűlésen úgy határoznak, hogy felméri a szükségleteket (fennálló adósságok törlesztése, költségvetési hiány a tervezett építkezésekre, iskolák szükségletei). Tehát a holland kölcsönt elsősorban építkezési és beruházási célokra akarták fordítani.

Amint említettem a bevezetőben, a banki kölcsönök felvétele általános gyakorlat volt a Szent Mihály-egyházközségi vezetőség részéről dr. Hirschler József plébánossága idején. Az egyházközség mostani anyagi szorult helyzetében ígéretesnek mutatkozott ez a vállalkozás, mert már évek óta ingatlanok eladásával próbálkoztak a hiányokat pótolni. Például az 1926. évben a Szent Erzsébet-aggház tulajdonát képező házat szeretnék eladni, melyet a Székeskáptalan február 25-én tartott ülésén megakadályozott.⁴ Viszont a gyulafehérvári Székeskáptalan az 1928. évben kénytelen hozzájárulni a kolozsvári Szent Erzsébet aggház 500 holdas erdőjének eladásához 2 500 000 lejért, hogy a kolozsvári egyházközség fedezni tudja a befektetések miatt előállt hiányt.⁵ Íme, ezek az ügyletek is a plébánia szorult anyagi helyzetéről árulkodnak.

Nem véletlen, hogy 1926. február 28-án az egyházközség képviselőtestületének részéről is zöld utat kapott a holland kölcsön felvétele – a súlyos feltételek (az egyházközség ingatlan épületeinek jelzálogosítása) ellenére is. Nemes Ferenc főgondnok ezen

³ *A kolozsvári római katolikus Egyházközség választmányának jegyzőkönyve 1926. február 24-én.* – KOLOZSVÁRI PLÉBÁNIAI LEVÉLTÁR (továbbiakban KPL): 290h. 6. d.

⁴ GYULAFEHÉRVÁRI SZÉKESKÁPTALANI LEVÉLTÁR: Num. 15–1926.

⁵ GYULAFEHÉRVÁRI SZÉKESKÁPTALANI LEVÉLTÁR: Num. 36–1928.

az egyháztanácsi ülésen is ugyanazokkal a szavakkal ecsetelte a nagy lehetőséget. A közgyűlési jegyzőkönyv csak annyit fűz hozzá, hogy „örömmel veszi tudomásul a választmánynak a kölcsönre vonatkozó bejelentését és már most, ezen közgyűlésből felhatalmazást ad az elnökségnek arra, hogy minden e kölcsönre vonatkozó és azzal kapcsolatos intézkedést, minden további megkérdezés nélkül saját legjobb belátása szerint végezessen és a kölcsön ügyét lebonyolíthassa.”⁶

A holland kölcsön ügy további alakulásának világosabbá tétele érdekében ajánlatos egy kitérőt tenni, amely nem kifejezetten a Holland kölcsönről szól, hanem annak legfőbb kezelőjéről, helyesebben „elkezelőjéről”, dr. Nemes Ferenc, a Kolozsvári Szent Mihály-egyházközség főgondnokáról, aki évek óta megtalálta a módját, hogy dr. Hirschler József plébános megbízzék őbenne. A tudós és művelt apát-plébános a nagy megvalósítások híve volt, de kevés érzékkel rendelkezett az anyagi ügyek kezelésében. Éveken keresztül a főgondnok irányításával sikeres építkezési akciókat hajtottak végre banki kölcsönökből,⁷ igaz, hogy nagy adósság felhalmozásával. A közös együttműködésük „látványos sikere” is hozzájárult barátságuk elmélyítéséhez és az egyházközség anyagi kezelésében a plébánosnak a főgondnokra való hagyatkozásához. Hirschler plébános másokkal, az egyházközség testületével is el akarta hitetni Nemes Ferenc „érdemeit” és minden kétséget kizáró önzetlen megnyilvánulását. A furcsa csak az, hogy az apát-plébánosnak Nemes Ferenc iránti bizalomhangoztatása egybeesik a holland kölcsön ajánlatának időpontjával.

⁶ *Kivonat a római katolikus Egyházközség képviselőtestületének jegyzőkönyvéből, 1926. február 28-án.* – GYÉL: Num. 99–1926.

⁷ SAS Péter: *Egy reneszánsz lelkületű főpap Dr. Hirschler József főesperes-plébános.* Verbum Kiadó. Kolozsvár 2010. 98.

Az egyházközség 1926. február 28-án tartott évi rendes közgyűlésen ünnepélyes keretek között hirdette ki Nemes Ferenc pápai kitüntetését. Az elnöklő Hirschler József plébános köszöntőjében utal a napi evangéliumra (Urunk színeváltozása), köszönetet mondva Mailáth G. Károly erdélyi püspöknek, aki kijárta, hogy ezentúl zavartalanul tarthassák egyházközségi gyűléseiket, és mindenekfölött köszönetét fejezi ki Nemes Ferenc főgondnoknak. A következőkben érdemesnek tartom Hirschler plébános beszédéből részletet idézni, egyrészt azért is, mert stílusa utánozhatatlan, másrészt segít megérteni az akkor történeteket. A nagy szónok cicerói stílusban akarja hallgatóságát megnyerni, amikor szentírási jelenetre utal. „Amikor 1922. január 22-én a főgondnok úrnak beiktatását kértem a kegyelmes Püspök úrtól, ezen a helyen, az igen tisztelt közgyűlésnek a színe előtt, indokolásul hivatkoztam az Apostolok cselekedeteinek 6. fejezetére, ahol olvasom, hogy a tizenkét apostol egybehívta a gyülekezetet, és Péter így szólt: Nem illik, hogy az Isten igéjét elhanyagoljuk, és az asztról gondoskodjunk. Válasszatok magatok közül, kik telve vannak Szentlélekkel és bölcsességgel, akikre ezt a dolgot rábízhatjuk. Mi pedig majd imádsággal és az ige szolgáltatásával foglalkozunk. És tetszett a beszéd az egész gyülekezetnek. És megválasztották Istvánt, és az apostolok elé állították, hogy azok imádkozzanak és tegyék reá kezüket. A Püspök úr elé állítottuk akkor Főgondnokunkat, és kértük, imádkozva tegye reá kezét, hogy maradjon férfiú tetőtől talpig, telve Szentlélekkel és bölcsességgel, legyen támasza a plébánosnak, aki primus inter pares, legyen vezére a testvéreknek, dísze, követendő példája a gyülekezetnek, áldása az Egyházközségnek. Isten dicsőségére, a lelkek üdvére, Egyházközségünk felvirágzására, saját boldogságára. Amit előlegeztünk, abban

nem csalódtunk. Amikor ezt itt ünnepélyesen konstatálom, és mindenekelőtt hálát adok a Gondviselő Istennek és megköszönöm, hogy nekem ilyen támaszt, segítőtársat, barátot és sokszor súlyos keresztet viselésében megértő osztályos társat, vigasztaló, erősítő, jó testvért adott.”⁸

A Szent Mihály plébánosát respektáló egyháztanácsosok kénytelenek tudomásul venni Nemes Ferenc nagy érdemeit az egyházközség felvirágoztatásában, és a plébánosnak az iránta megnyilvánuló előlegezett bizalmát, melyben eddig nem csalódtott. De az elnöklő plébános nem áll meg a dicséretknél, hanem a főgondnok érdemeiért kapott elismerését, a krisztushíveknek legnagyobb pápai kitüntetését, Nagy Szent Gergely rendjét szeretné még kifejezőbben hangsúlyozni: „Ma tőle ünnepélyesen bocsánatot kell kérnem, mert amit sohasem tettem, ez egyszer vele szemben nem voltam őszinte, és az előtt, aki mindig reám bízta minden titkát, gondját, bűját-bajját, ő előtte ez óráig rejtettem egy titkot. De ma meg kell mondanom: Püspök urunk öngyméltóságának előterjesztésére főgondnokunkat a Pápa Őszentsége a Nagy Szt. Gergely-rend lovagjának nevezte ki.

Dr. Nemes Ferenc főgondnok a képviselőtestületi tagok éljenzése között meghatottan fogadta a pápai kitüntetést, és köszönetet mondott XI. Piusz pápának, Mailáth G. Károly püspöknek és nem utolsósorban dr. Hirschler József prelátnak-plébánosnak a nem remélt szép kitüntetésért. Az egyházközség képviselőtestülete előtt megígérte, hogy továbbra is az egyház ügyét a legnagyobb odaadással fogja szolgálni, melyhez kéri a képviselőtestület további támogatását.

⁸ A kolozsvári római katolikus egyházközség képviselőtestületének jegyzőkönyve 1926. február 28-án. KPL. 290h. 6. d.

Sajnos, hogy a Nagy Szent Gergely lovagi renddel kitüntetett Dr. Nemes Ferenc főgondnok nem váltotta valóra a hozzá fűzött nagy reményeket. Ekkor már minden valószínűség szerint előre látta saját sorsának szomorú végét, de mégis elfogadta a kitüntetést, habár az lett volna férfias és keresztényi, ha megrendíti ez a bizalom, és visszautasítva a kitüntetést, lemond a főgondnoki tisztségről.

A kölcsönüggyel a megbízottak nagyon sokáig nem hozakodnak elő. Csak az 1927. május 21-ei rendkívüli választmányi ülésen kerül elő a holland kölcsön ügye. Feltűnő, hogy Nemes Ferenc főgondnok jelentéseiben a holland kölcsönt mindig úgy nevezi meg, mint az egyházközség és a Státus közös kölcsönét, habár a Státusnak semmi köze nem volt, kifejezetten elhatárolódott a kölcsöntől. Ezért is Nemes főgondnok egy előzetes jóváhagyást szeretne megszerezni Mailáth püspöktől. A holland hitelezők azt kérik, hogy a kölcsön ügyben vállaljon kezességet az állam, a város és maga az erdélyi püspök is. Később kérésüktől eltekintenek, megelégszenek a püspöki engedéllyel. Az idevágó okmányok bizonyítják, hogy a Szent Mihály-egyházközség vezetősége mindenáron és bárhonnán kölcsönt akar felvenni. Sőt, az erdélyi püspökségnek is ajánlatot tesz egy 1 milliós kölcsön felvételére.⁹

⁹ „A Státus és az Egyházközség által felvenni szándékolt 1 100 000 h. F. külföldi kölcsönre nézve az előzetes főpásztori jóváhagyás már megvan s ennek alapján folynak a tárgyalások. Újabb momentumok: 1. A Bank szeptemberben kérte, hogy a kölcsönért vállaljon kezességet az állam, a város és a püspök úr (Minden tekintettel a szekularizáció, egyházüldözés lehetőségeire). Felvilágosításaink után engedtek a követelésükből s csupán a püspök úr jóváhagyását kívánják. Ezt talán lehetne oly formában megadni, hogy a „Pk. a jóváhagyás alkalmával garantálja, hogy adósok fizetési kötelezettségeiknek eleget fognak tenni.” 2. Kérdi a bank, hogy nem venne-e igénybe a Pk. úr az egyházmegye szükségleteire ezzel együtt további 1 millió hollandi forint kölcsönt, mely esetben a lebonyolítás még könnyebben menne? 3. Arra az esetre, ha ezzel a bankkal a tárgyalások a

A 600 000 holland forintos kölcsön ügye akadózva indult, mert a hitelezők a főpásztori engedély-szöveget nem tartották elégségesnek. Pedig Nemes főgondnok mindegyik ajánlathoz próbálja megszerezni Mailáth püspök engedélyét.

A főgondnok remélve azt, hogy az államsegély végérvényesen biztosítva lesz, a kölcsönt részben vagy teljesen másként kívánja felhasználni. Ebben az elképzelésében már kitapintható a hátsó szándéka. Ahhoz, hogy erről elterelje a figyelmet, megpróbál a Státus köpenye alá bújni.

A Státusnak és az egyházközségnek tett ajánlatra a következő záradékot kéri német nyelven a megyés püspöktől: „A kolozsvári római katolikus egyházközség / Erdélyi római katolikus Státus¹⁰ szándékát, hogy saját ingatlanainak biztosítékul való lekötésével, külföldi kölcsönt akar felvenni s ez irányban tárgyalásokat folytat helyben s amennyiben a kölcsönadó pénzüzet ebben kész az Egyházközség / Státus¹¹ részéről igényelt kölcsönt megadni a kölcsön felvételéhez jóváhagyással hozzájárulok.” Magyarátzatként Nemes Ferenc gyorsan hozzáfűzi, hogy „a kölcsön csak egy rendkívüli státusgyűlés határozata alapján lesz felvehető, s ezzel válik a kölcsönügy véglegessé”.¹²

A kölcsönfelvétel zavaros okmánya már a kezdet kezdetén több választmányi tagban gyanút keltett. Bizonyítja ezt, hogy

tervezett személyes érintkezés rendén sem vezetnének a kívánt eredményhez, kérjük a Pk. úr beleegyezését ahhoz, hogy más irányban folytathassunk külföldi kölcsön felvétele iránt tárgyalásokat abban a biztos feltevésben, hogy a jelenleginél nem kedvezőtlenebb kölcsön felvételét jóvá fogja hagyni. Jó volna erre nézve Hirschler prelátus úr részére német nyelven egy általános meghatalmazást kiállítani. – Az ügyet előterjesztő küldöttség tagjai voltak: dr. Hirschler József, dr. Balázs András, Hevessy József, Xántus János, dr. Nagy László, dr. Nemes Ferenc. Nemes Ferenc kézzel írt jelentése, dátum nélkül. – GYÉL: Num. 307–1926.

¹⁰ Az „Erdélyi Római Katolikus Státus” rész kihúzza szerepel.

¹¹ A „Státus” szó kihúzza szerepel.

¹² GYÉL: Num. 307–1926.

egy ismeretlen központi-egyházi hivatalnok Nemes Ferenc levelére hozzárta: „A testületi jól ismert vagyonekezelési nehézségek mellett attól tartok, hogy még az ügy sikere esetén is az adókezelési és más költségek minden hasznot felemésztenek.”¹³

Mailáth püspök irodai munkatársai véleménye alapján kétszer is megfogalmazta aggodalmát a tervezett holland kölcsönt illetően. „Jóllehet a csatolt jegyzőkönyvre reávezetett záradék semmi kötelezettséggel nem jár reám nézve a továbbiakat illetőleg: mégsem adom azt szívesen ki. Nem szívesen teszem meg ugyanis az első lépést az ügyben, amelyben az utolsó lépést valószínűleg nem tehetem meg. Semmi esetre sem járulhatok ugyanis a tervezett hollandi kölcsönhöz, ha az spekuláción alapszik. Márpedig a mi sajnálatos pénzügyi és gazdasági viszonyaink mellett minden nemes valutában felvett kölcsön formális köre spekulációra kényszeríti a kölcsön felvevőt. Ha ugyanis a nemes valuta lej értékét pénz gyanánt kezelik a lej leromlása esetén (4 év alatt 50% esett) óriási veszteséget szenved a kölcsönvevő; ha ingatlanba fekteti az érték megmarad ugyan, de féltő, hogy az ingatlan még a kölcsönért fizetendő kamatot (9–10%) sem jövedelmezi ki. Látjuk, mily eljárások vannak gyakorlatban ingatlanainkkal szemben is.”¹⁴ Mindig örömmel töltött el, ha a kolozsvári, anyagilag is szépen fejlődő hitközösséget láttam. Még gondolni sem merek arra, hogy valamely szükségnélküli pénzügyi manipulációval romba döntsük a múlt minden alkotását és elért eredményét.”¹⁵

¹³ *Nemes Ferenc főgondnok kézzel írt jelentése, dátum és címzés nélkül.* – Gyél: Num. 1797–1926.

¹⁴ Mailáth püspök itt azokra a rekvirálásokra utal, melyek a római katolikus egyházat érték az utóbbi években.

¹⁵ *Mailáth Gusztáv Károly püspök kézzel írt levele Hirschler József főesperes plébánosnak, 1926. április 18-án.* – Gyél: Num. 2092–1926.

A második főpásztori intézkedésben már nehezményezi, hogy az apát-plébános a kölcsön ilyenszerű alakulásáról nem értesítette őt. Az iratok a plébános felterjesztése nélkül kerültek Mailáth kezébe, akinek mostani megítélése szerint a Szent Mihály-plébániának nincsen szüksége önmagában is veszélyt rejtő újabb kölcsönre. A püspöki kancellária jól érzékelt, hogy az egyházközség vezetősége nem alkalmas egy bizonytalan pénzügylet lebonyolítására. Az egész ügylet mögött üzérkedést sejt, és hozzájárulását a következő feltételekkel adja meg:

„a) az egyháztanáccsal közöltessék álláspontom és aggályom.

b) az egyháztanács – ha mégis ragaszkodik a kölcsönhöz – ebbéli határozatát foglalja jegyzőkönyvbe. A hozott határozatért az egyháztanács tagjait Főtisztelendőségeddel együtt anyagi felelősség is terheli.

c) az egyháztanács hozzájáruló határozata után a szerződést az egyháztanács (egyházközség nevében Főtisztelendőséged és a gondnok írja alá)

d) az így aláírt szerződést jóváhagyás végett, az egyháztanácsosi határozatokkal együtt hozzám terjessze fel. Minden, de különösen ilyen fontos ügyek, csak Főtisztelendőséged felterjesztésével juthatnak hozzám. A plébános az egyházközség feje, minden felelősség elsősorban őt terheli s a püspökkel közvetlenül csak ő érintkezhetik hivatalos dolgokban. Nekem is elsősorban a felelős plébános álláspontját kell ismernem. Kínos helyzet, a jelen és fontos és hónapok óta tárgyalás alatt lévő ügyben a plébánosnak még egy irata sem érkezett hozzám.”¹⁶

A feltételeket tartalmazó főhatósági leiratra Hirschler prelátus csak 1926. július 19-én válaszol magyarázkodva, de nem

¹⁶ Mailáth Gusztáv Károly püspök kézzel írt levele 1926. április 18-án Hirschler József főesperes-plébánoshoz. – GyÉL: Num. 2092–1926.

meggyőző érvekkel: holland-kölcsön ügyének iratai azért kerültek a felterjesztés nélkül a püspök kezébe, mert az ügy még csak előzetes előkészítési stádiumában van. Majd beszámol azokról a tárgyalásokról és megbeszélésekről, amelyeken Kolozsvár legkiválóbb szakembereivel együtt személyesen a legintenzívebben részt vett. A tárgyalások eredménye az volt, hogy „két kézzel kell a kölcsön után” nyúlni. Mailáth püspök úr véleményére volt kíváncsi, mielőbb hivatalosan kérte volna beleegyezését. Sokatmondó az is, ahogyan Nemes Ferenc főgondnokkal való kapcsolatáról nyilatkozik: „Hála Istennek a jelenlegi főgondnokom és közöttem a viszony nem olyan, hogy egy pillanatig is kérdésessé válhatnék, hogy ki az egyházközség feje, hogy kit terhel elsősorban a felelősség és ki érintkezhetik közvetlenül, hivatalos dolgokban a püspökkel. Csodálom, hogy a kölcsön ügye úgy van beállítva, illetőleg úgy ítélik meg, mintha az börzespekuláció volna. Az egyházközség tanácsa sokkal komolyabb, az én hosszú működésem sokkal reálisabb és lelkiismeretesebb, a főgondnokom közreműködése sokkal körültekintőbb, mintsem hogy a gyanúnak árnyéka is hozzáférhetne munkánkhoz. Éjjelt nappallá téve, számtalan súlyos ülésen nagy odaadással mérlegeljük a mai helyzet nehézségeit, és csak mi tudjuk, minő fáradozással és gondal tudjuk az egyházközség anyagi egyensúlyát fenntartani.”¹⁷ Hirschler meglátása szerint nagy szüksége van a plébániának a holland kölcsönre (iskolák helyzete, tanszemélyzet fizetése, beépítetlen plébániai területek, egyéb kölcsönök kiegyenlítése stb.). „Mindezek alapján midőn tisztelettel bár, de határozottan újból óvást emelünk az ellen, hogy könnyelmű börzespekulánssoknak tartsanak, most már hivatalosan és ünnepélyesen szó-

¹⁷ Hirschler József főesperes-plébános jelentése Mailáth püspöknek 1926. július 19-én. – GyÉL: Num. 307–1926.

laltatjuk meg lelkiismeretünk szavát a legilletékesebb fórumon. Ha Nagyméltóságod bölcs belátásában ezt a megelőző ügynevezett jóváhagyást nem tartja szükségesnek vagy pláne veszedelmesnek tartja, fiúi tisztelettel és engedelmességgel meghajlunk Nagyméltóságod elhatározása előtt. Mi a legjobbat akartuk és a legkomolyabb hozzáértők ítélete alapján a legjobbnak láttuk azt, amit akartunk. Hangsúlyozzuk ezt annak kifejezése mellett is, hogy mindent megtettünk, a szakértők véleménye szerint is más megoldást nem találunk, Nagyméltóságod és a jövő generáció előtt a felelősséget magunkról elhárítjuk, ha esetleg intézményeinket kell csökkentenünk vagy megszüntetnünk.”¹⁸

Hirschler plébános júliusban az aggodalmaskodó főpásztoral tudatja, hogy a holland kölcsön kezelése a bankok közvetítésével fog történni és nem az egyházközség vezetőivel, tehát a felelősség a bankokon lesz. Azt azonban nem engedhetik meg maguknak, hogy a kölcsönt a bankoknak ugyanolyan kamat mellett utalják át, mint amennyiért kapni fogják.¹⁹ Továbbá kihangsúlyozza az egyházközség képviselőtestületének f. évi február 28-án tartott közgyűlésében egyhangú határozatát, mely mindent mérlegelve állást foglalt ebben a kérdésben, és sürgősen utasította az elnökséget a kölcsön lebonyolítására. Eljárásuk ezért sürgős volt, még az egyházközség szerveit sem kérdezheték meg.²⁰

¹⁸ GYÉL: Num. 307–1926.

¹⁹ Állítását ilyenformán igazolja: „mert hiszen a legelső itteni bankok igazgatói tették azt a kijelentést, hogy minimálisan 14%-ot biztosítanak az egyházközségnek, viszont László Endre igazgató úr említett olyan esetet, hogy 3 hónappal ezelőtt 17% kamatot helyeztek kilátásba egy rövid lejáratú dollárkölcsönért.” – GYÉL: Num. 307–1926.

²⁰ Hirschler József főesperes plébános jelentése Mailáth püspöknek 1926. július 19-én. GYÉL: Num. 307–1926.

Beszámolóiban tehát Hirschler József prelátus igyekezett megnyugtatni az ügy miatt kételkedő főpásztort, sőt azt is hangsúlyozta, hogy ez a jóváhagyás még nem végleges, nem kötelez senkit semmire.

A holland kölcsön-üggyel ismételten a plébánia választmány 1927. május 22-én tartott rendkívüli ülésén foglalkoztak, mert a 15 hónapja elindított kölcsönügy előre nem látható akadályok miatt elhúzódott, és csak 1927 áprilisában jutott el a lebonyolítási periódusba. A 600 000 holland forint összegű kölcsönt a National spaar et Emissie Bank Nijmegen holland pénzüintézet április 6-án bocsátotta aláírásra, és f. hónap 27-én utalta át az összeget dollár, svájci frank és font sterling valutában. Ennek a pénzakciónak fő feltétele a Szent Mihály-egyházközség ingatlanainak jelzálogosítása volt, hiteles telekkönyvi kivonatokkal, éspedig: az első három évben csak az évi kamatot kell törleszteni, amely 8%. A tőketörlesztés 1930. április 1-jén veszi kezdetét és 1947. április 1-jén jár le. A kölcsön folyósítása 90-es árfolyamon történt, ami eleve veszteséget jelentett, továbbá a jutalék, nyomdai és bélyegköltség, valamint a bekebelezés és a tőkekamatadó kifizetése után már csak 495 827,2 holland forint állt az egyházközség rendelkezésére. Az összes költségek a felvett kölcsön 17,67%-ot tették ki. Amíg tart a kölcsön, kamatleszállításra nincs lehetőség.

Az egyházközség képviselőtestülete elfogadja az eddigi eljárást, és úgy határoz, hogy a kölcsönre vonatkozó adatokat az évi zárszámadásban és a költségvetésben külön fejezet alatt kezeli. A köztestület rendkívüli gyűlésén azonban egy kis vita is kialakult, melyet a jegyző éppen csak hogy megemlített. A vita kezdeményezője Gabányi Imre²¹ ügyvéd – reális megközelítéssel – indítványozta, hogy a végső döntést napolják el. Átláthatóbb

²¹ Gabányi Imre ügyvéd és földbirtokos. Született Szeghalom (Békés vm.)

jelentést kívánt, a szükségletek konkrétabb megjelölésével és pontosabb elszámolást a kezelésről. Gabányi kezdeményezését csak Hirschfeld Károly támogatta. A közgyűlés nagyobb része az elhalasztás ellen szavazott.²² Pedig a testületnek erre kellett volna jobban odafigyelni. A képviselőtestület által a holland kölcsön kezelésével megbízott tagok a következők lettek: Aszlán László, Hevesi József, Mátray Géza, Szép Béla, Fodor Emil, dr. Bruckner Antal és Lászlóffy Sándor választmányi tagok, valamint azok a szakértők, akik szükség esetén segítenek, továbbá az egyházközség tisztviselői dr. Hirschler József prelátnak, dr. Nemes Ferenc főgondnok, Váradi Albert gondnok, Dr. Szamossi Ferenc pénztáros, dr. Nagy László kebli ügyvéd, Szilágyi Márton jegyző, Rátz Mihály műszaki tanácsos és Xántus János, a Marianum gondnoka.²³

A holland kölcsön ügyével a főegyházmegye kancelláriáján Nemes Ferenc csak 1927. július 29-én jelentkezett – Hirschler prelátnak azelőtti „magyarázkodása” után. A dokumentumok alapján feltételezhető, hogy a plébános és a főgondnok e csendes év alatt másokat nem avatott be a kölcsön titkaiba. Nemes főgondnok a főpásztorhoz küldött tudósításában visszautal az 1926-os februári közgyűlésre, amely teljes felhatalmazással bízta meg őt és intéző társait.

1879. szept. 21-én. A középiskolát és egyetemet Kolozsvárt végezte, ügyvédi vizsgát Marosvásárhelyt 1906-ban tett, azután Kolozsvárt folytat ügyvédi gyakorlatot. Az OMP elnöki tanács tagja, a római kat. Státus igazgatótanácsosa, a kolozsvári róm. kat. egyházközség választmányi tagja, az EGE alapító és igazgatósági vál. tagja, az ÉME választmányi tagja, s több más társadalmi és kulturális intézmény vezetésében vesz részt. Közgazdasági, etnográfiai cikkei a napilapokban jelennek meg. – Lásd. *Erdélyi Monográfia*. Szerk. VÁRADY Aladár és BÉREY Géza, Szatmár 1934. 141.

²² *Kivonat a kolozsvári római katolikus egyházközség képviselőtestülete 1927. május 22-én tartott rendkívüli közgyűlésének jegyzőkönyvéből.* – GYÉL: Num. 1797–1927.

²³ A kivonathoz mellékelte névsor. – GYÉL: Num. 1797–1927.

A holland cégtől a kölcsön átutalása 1927. május 9-én megtörtént. A beszámolóból nem egyértelmű, hogy mi az, amit a püspök aláírt, és mi az, amit nem. Nemes főgondnok állítja: „Nagyméltóságod első ízben kifogásokat tett a kölcsönre vonatkozólag, de később oly érzelmű leiratot kaptunk, mely szerint kegyelmes úr hajlandó jóváhagyását adni a kölcsön felvételéhez, sőt a bankhoz intézett és a feltételeket tartalmazó iratot jóvá is méltóztatott hagyni.²⁴ A főgondnok további magyarázkodása sem egyértelmű, annyi azonban tény, hogy a holland céggel a végleges szerződést megkötötték, mielőtt egy utóbbi formulát aláírtak a püspökkel. A pénzügyleti turpisság kézzelfogható a következő szövegben: „Csakis ennek alapján történhetek lépések a végleges lebonyolításra. Amit kegyelmes Úr itt írt alá, az nem a végleges szerződés volt, mert hiszen ezt az előző jóváhagyás alapján már megkötöttük, hanem egy levélben annak az igazolását méltóztatott adni, hogy az egyházközség tényleg rendelkezik azzal az ingatlan vagyonnal, amelyet biztosítékul lekötött. Ezután még csak a bekebelezéshez szükséges »act de garantă« iratot kegyeskedett jóváhagyásával ellátni.”²⁵ Ebből is világos, hogy a végleges szerződést Mailáth püspöknek már nem kell aláírnia, mert az előző jóváhagyással ezt érvényesnek tekinthető. A püspök csupán azt a garancia papírt írta alá, amely igazolja, hogy az egyházközségnek van elegendő leköthető ingatlanja.

Az elnökség előtt Nemes főgondnok 1927. május 22-én a közgyűlésen beszámol az eddig történekről és ismerteti a további

²⁴ Előre megszerkesztett két, német nyelven írt jóváhagyó levél, melyet Mailáth püspöknek küldtek meg aláírásra. Az egyikben csak ennyi áll: „Wird genehmigt.” 1926. július 22. – GyÉL: Num. 2092–1926.

²⁵ *Nemes Ferenc főgondnok kézzel írt levele Mailáth püspökhöz* 1927. július 29-én. – GyÉL. Num. 1797–1927.

terveket (Marianum és a többi egyházi intézmény adósságainak törlesztése, és a megmaradó pénzt a Kolozsvári Kereskedelmi Bank kezelésére bízta.) Nagy reményeket fűz az évi jövedelemhez (kb. 1 500 000 lejt). Az országos gazdasági javulásban bízva ígéri a püspöknek, hogy mindenben a legkorrektebben fognak eljárni. A kölcsön körül keringő pletykáknak nem kell hitelt adni. A nagyobb nyilvánosság kizárása miatt keletkeztek, mert eddig nem szabadott minden részletbe a nagy közönséget beavatni. A terv ugyanis egy katolikus nagy bankérdekelttség létesítését célozza a Kolozsvári Kereskedelmi Bank útján.²⁶

A román nyelven kiadott biztosítéki okirat elismeri, hogy a kolozsvári Szent Mihály-egyházközségnek a Nationale Sparr-en Emission Bank in Nijmegen Hollandia 600 000 holland forint kölcsönt adott. A kölcsönösszeg biztosítására jelzálogként lekötötték az egyházközség tulajdonát képező ingatlanokat. Az egyházközség képviselőinek megkérdezése nélkül bármit tehetett a bank. A banki világ labirintusait nem ismerő ember számára is megmagyarázhatatlan, hogy a szerződéssel az egyházközség minden ingatlan vagyont jelzálogosították. Az ingatlanokat Hirschler József plébános, Nemes Ferenc főgondnok és Váradi Albert gondnok képviselte teljes felelősséggel. A biztosítéki okiratot aláírták Mailáth püspökkel, aki ezzel hozzájárult e szomorú kölcsön felvételéhez.²⁷

Ezzel elindul a holland kölcsön kálváriája.

²⁶ *Nemes Ferenc főgondnok kézzel írt levele Mailáth püspökhöz 1927. július 29-én.* – GYÉL. Num. 1797–1927.

²⁷ A biztosítéki okirat magyar fordítása, dátum nélkül. – GYÉL. Num. sz. n.–1927.

FORRÁS

Népmissziós beszámoló Zetelaka, 1937. november 22–29.

Közli: Jonica Xénia

A népmissziós alkalmak beszámolóiról általánosan elmondható, hogy rövidek, tömörek, nagyon a lényegre szorítkoznak. A helyszín, az időpont, a missziós alkalmat tartó atya név szerinti említése, majd a gyónók és áldozók száma kerül rendszerint ismertetésre, jó esetben pedig a házigazda plébános egy-két személyesebb mondattal is kifejezi a véleményét a megtartott lélekmentő napokról. Az eddigi forrásaink alapján mind terjedelmében, mind tartalmában a legértékesebb népmissziós beszámoló az 1937. június 20-án megírt, püspökségre beküldött levél tartalmában olvasható. A kézzel írt, háromoldalas írásból értesülünk mindarról, ami a népmissziót magába foglaló nyolc napon át történt, úgy, ahogy a missziós szabályok/alapelvek, mondhatni a forгатókönyv előírja.

A beszámoló bevezetőjében a plébános ismerteti a népmisszió tartásának az okát és célját, a lélekmentő napok pontos idejét, majd név szerint említi az „elnyert” missziós atyákat. Az első nap a zsúfolásig megtelt templom hívei előtt a lelkipásztor átadta a vendég missziósoknak a stólat, ezzel jelezve, hogy az ott tartózkodásuk alatt rájuk ruházza a papi hatalmat szimbolizáló eszközt. A plébános elévülhetetlen érdeme, hogy a beszámolójában napra pontosan jegyzi az elhangzott katekézisek, beszédek tematikáját. A gyermekek megáldása, a szentségimádás megszervezése sem maradhatott el. Az ilyen alkalmakkor szokásos szentségi körmenet leírása ismét csak megerősíteni tudja mindazon beszámolókat, amelyek az eddigi forrásokban csak

nagyvonalakban érintik, kevés részletet közölnek ennek a fontos részletnek a lefolyásáról.

A köszönetnyilvánításokból rendre kiderül, hogy a missziós alkalom megszervezése – ez esetben is – igen nagy odafigyelést igényelt, kezdve a világi előjáróság jóakaratótól, folytatva a férfilakosság hozzáállásával, de a többnapos étkezések biztosítása sem csak a plébános konyháját terhelte, hiszen a beszámolóból kiderül, hogy a hívei szépen kisegítették e téren is. A missziós napokon a környékbeli papság jelenléte sem maradt el, a gyónatásban való részvételük példaértékűnek mondható. A levél/ beszámoló befejezésében a plébános a híveit önmagával együtt Jézus Szívének ajánlja, bízva abban, hogy a jövőben a megtartott missziós alkalom megtermi bőséges gyümölcsét. A forrás szerint az alább közlésre kerülő beszámoló a zetelaki Historia Domus 130–131. oldaláról lett kimásolva.

Másolat

/:Kíírva a zetelaki római katolikus plébánia Domus Historiából 130–131. oldal :/

Misszió: Már a húsvéti szentidőben akartam híveimnek szentmissziót tartatni, hogy lelkileg megújuljanak, hitükben megerősödjenek, állhatatosan legyenek, hiszen annyi csábításnak vannak kitéve, folytonos erdei munka, idegenben dolgozón, a sok rossz indulatos emberek félrevezető szándéka nagyon befolyásolja őket. P. Imets tartományfőnök, mivel a páterek le voltak foglalva nem tudott küldeni „akárkit pedig nem küldhet Zetelakára”. Isten kegyelméből sikerült most november 22–29 közötti időre megkapni P. Lukács Mánsvét missziós atyát és Olasz Pacifik pátert. Az októberi ájtatosságok és egész novemberi szentmisék után 1 Miatyánkot és Üdvözlégyet ajánlottunk fel

a hívekkel együtt, hogy jól sikerüljön a szentmisszió. Végre eljött november 22-e, a pünkösd utáni utolsó vasárnap. Megjöttek a páterek. A nagy templom zsúfolásig tele volt: 3500-4000 ember. Szentmise közben evangélium után rövid beszéd kíséretében át adtam a stólát a pátereknek, kikre a Szentlélek Isten kegyelmét: pátereknek adjon nagy kegyelmet az igazság hirdetésére, híveknek értelmes lelket annak befogadására.

Szentbeszédnek tárgyai: 1. a lélek érzékéről, annak megmentése, eszközök. 2. a bűnről, halálos és bocsánatos bűnről külön- külön. 3. az imádság, annak szükségéről, gyümölcseiről. 4. kevélység, anyagiasság, mértéktelenség. 5. irigység, jóra valórestség. 6. A nyelv hibái: hazugság, gyanakvás, megszólás, rágalmazás, káromkodás. /: Este 10 percg harangozás a káromkodók figyelmeztetésére és magába szállásra. /: 7.) Tisztítóhely. /: Utána ünnepélyes reqviam a hitközség elhunytjaiért:/ 8. A halálról. 9. A tiszteletes életről. 10. Megbocsátás. /: Bocsánat kérés a hívektől, a plébános és a páter által. Utána egy fél órai harangozás a haragosok magukba szállására és kibékülésére. A legnagyobb csendben még (...) ¹ a templomban maradtak a hívek, jöllehet már 8 óra volt, késő estei idő. 11. A keresztút. /: Templomunk Patronusa Inventio St. Crucis (Szent Kereszt megtalálása). Utána ünnepélyes szentmise a szentkeresztről. Nagy bizalmunk lehet újfent ezért. 12. Ítéletről. Másnap ünnepélyes reqviam Sebestyén Mózes kanonok plébános évfordulója alkalmával. 13. Mária tisztelete. 14. Női kötelességek: leánya kötelessége. 15. Férfi kötelességek: ifjak és házas emberek kötelessége. Dom. I. Adv. 16. Befejező szentbeszéd. Legyünk kitartóak, állhatatosak az imádságban, templomba járásban, a szentségekhez járulásban. Legyenek hívek a templomhoz, isko-

¹ Olvashatatlan szó.

lához, papjukhoz. Plébános köszönetet mond, hálát ad Istennek, hogy meghallgatta azon imádságát és sikerült a szentmissziót megtartani, sem az ördög, sem a rossz emberek nem zavarták meg. Köszönetet mond a híveknek, hogy elhagyva minden munkát olyan szépen megjelentek, részt vettek a szentmisszión, ők fogják ezért Isten áldását érezni. Köszönetet mond az előjáróságnak, hogy kérésére semmi elfoglaltsággal nem zavarták meg a szentmissziót, semmiféle közmunkára, ámbár 2 féle is volt kitűzve, de a népet nem rendelték ki. Köszönetet mond végül a pátereknek odaadó munkálkodásukért. Isten adta a kegyelmet, felhasználták, jól használták, hiszi, nem hullott az ige az út szélére. Segítse a Jóisten, hogy még sok lelket mentsen meg. Így folyt le a szentmisszió.

Első naptól kezdve állandóan gyóntattak a páterek s a (...) ² iskola időn kívül. Én nem akartam gyóntatni, de híveim kívánságára nekem is bőven kijutott belőle. Szomszéd paptársaim is nagyon szépen kisegítettek. Takó Albert szenttamási és Laczkó János szentegyházásfalvi plébánosok három napig állandóan gyóntattak. Két nap segített Kiss János keményfalvi esperes plébános és Márton udvarhelyszentkirályi plébános. ³ I. nap segítették Kakucs Ferencz kadiczfalvi egyházközség plébánosa, Hodnagy János fenyédi, András Péter máréfalvi és Márton Árpád oroszhegyi plébános úr. Csak felnőtteket gyóntattak, mert az iskolások minden hó első péntek, szombat, vasárnapján gyónnak az összes. Nagyon szépen áldoztak, átlag a három napból [??] ⁴ 400-600 áldozóval. Gyónók száma 3150, áldozók száma 6050 volt. Reményen felül sikerült a misszió, még utolsó vasárnapján is délelőtt – és este tele volt a templom. Nagyon sokan

² Olvashatatlan szó.

³ Ma Székelyszentkirály a használatban levő neve.

⁴ Bizonytalan olvasatú szó.

gyóntak adventi időben a hajnali misék előtt ½5–½6, leginkább azok, akik nem voltak ide haza, oda voltak faragni idegenben, vagy az erdőn laknak. Közben csütörtökön délután gyermekek megáldása, mintegy 2000 gyermeket áldott meg a missziós atya. Pénteken este 7 órától 12 óráig szentségimádás. A templom tele volt szentségimádókkal, jóllehet be voltak osztva az egyes tízesek⁵ órákra. Mindennap keresztúti ájtatosságot végeztünk 5-6 óráig, utána a napnak megfelelő litániát.

Koronája volt a szentmisszióknak a vasárnap esti /Dom I. Adv/ szentséges körmenet. Öt órakor kezdődött, irány a falu felső része, ami 1924-ben leégett volt. Kapuk fenyőfával feldíszítve, ablakok virággal telve, kivilágítva három kilométer hosszában, a szegénység nem látszott, az égi Király gyertyafényben. /: a tűzoltók tizenkét fáklyával tejes díszben jelentek meg /:, virágos úton, a litániák, szent énekek között végig vonult a falu minden részére, különösen az újjáépített részre, hogy Isten óvja a közösséget a tűztől s minden csapástól. ½8-ra érkezett vissza a körmenet a templomba a „Te Deum” éneklése mellett. Aki csak mozdulni tudott, az ott volt. Tizenkét évi itt létem alatt soha ilyen sokan nem voltak: 3500-4000 ember volt. Consummatum est – bár jönne a Resurexit!

Híveim a tíz nap alatt kíségtettek a vendéglátásban. Ki malaccal, ki tojással, ki tejjel, ki csirkével, kinek mi je volt. Isten fizesse! Én pedig a jó Pátereknek útiköltséget fejében adtam 3000

⁵ Egy sajátos településtörténeti és tájféldrajzi fogalom a székely társadalomszervezés legkisebb egysége. A faluközösség alapegységeként a tízesek számos feladatot láttak el, közmunkát szerveztek, határpásztort állítottak, részt vettek a tűzvédelemben, erdőt, mezőt birtokoltak, kovácműhelyt, malmokat működtettek, igazságot szolgáltattak, temetkezési társulataik, rózsafűzér-társulásaik voltak. Forrás: <https://nepujasag.ro/articles/szekely-falutizesek-ritualis-szimbolumok>, http://old.foldrajz.ttk.pte.hu/phd/phdkoord/nv/disszert/disszertacio_ambrus_nv.pdf. Használva: 2019. 12. 10.

Leit. Szívesen tettem, csak adna a jó Isten bőséges állandó gyümölcsöt. Ez előtt tíz évvel tartattam itt még missziót, s hogy tíz év múlva hol leszek, nem tudom, csak legyek Jézus Szíve szeretetében, s abba helyezzem minden egyes hívemet és most újból.

Hogy ezen másolat a zetelaki római katolikus plébánia „Historia Domus” 130. és 131. oldalairól másoltam le igaz lelkiismerettel állítom és tanúsítom.

Zetea-Zetelaka 1937. január 20-án.
Bartos Mihály esperes plébános

MŰHELY

JONICA XÉNIA

A *Katholikus Világ* (1923–1946) folyóirat és a ferences népmissziókra vonatkozó bejegyzései

Abstract: *Katholikus Világ* (Catholic World), a Christian educational monthly periodical was published in Cluj-Napoca (Kolozsvár) between 1923-1946. It was printed by the St. Bonaventure Press, belonging to the Franciscan Province of Transylvania named after St. Stephen. During its 8 years (July 1923-July 1931), the magazine gave account of the order members' missions.

Keyword: Transylvania, Franciscan order, Gazette, (Folk)mission, Commitment, Devotion.

Bevezető

Katholikus Világ, mint keresztény népnevelő folyóirat, Kolozsváron, a Szent István királyról nevezett Erdélyi Ferences Rendtartomány Szent Bonaventura nyomdájában látott napvilágot havi rendszerességgel, 1923 januárja és 1944 augusztusa között. A háború okozta nehézségek miatt 15 hónapig szünetelni kényszerült, azt követően pedig 1945 decemberétől 1946 júniusáig lapszámait kettősével összevonva jelentek meg. Összesen 21 év 15 hónap a megjelenési ideje.

A kolozsvári rendház *Historia Domusában* az 1921–1922-es év bejegyzéseinél a 103. oldalon a következőket olvashatjuk a lap létrehozásának körülményeiről: „A Népszövetségnek nehéz helyzetében P. Trefán Leonárd rendtartomány főnökünk siet segítségére. Ugyanis a néhai Szent Ferenc Hirnöké hitbuzgalmi havi folyóiratot életre keltette „*Katholikus Világ*” – címen és hozzájárulását adja, hogy a Népszövetségnek hivatalos lapja legyen.

1923 jan. 20-án lát napvilágot e folyóirat, s hogy mit jelent Erdély Kath. életében eléggé megmagyarázza azt az a körülmény, hogy félévi multja után Erdély egyik legelterjedtebb lapja lett. Nem az öndicsekvés, de kolostorunk történetének hű vázolója készlet arra, hogy a jövő generációknak is tudomására jusson kolostorunk kulturhivatása.”

A következő év (1923-1924) háztörténeti beszámolójában a Nyomdánk kibővítése cím alatt a sorok írója a következőket jegyzi: „Mult évi beszámolónk megemlékezik arról, hogy tekintve a hivek lelki szükségletét és a csatolt területeken a hitbuzgalmi folyóiratok hiányát Trefán Leonárd provinciális atya megindította az Erdélyi Róm. Kath. Népszövetséggel karöltve a Kath. Világ c. hitbuzgalmi folyóiratot. A vállalkozás sikerét legjobban dokumentálja az, hogy egy év alatt 6000-re szaporodott az előfizetők száma.” A híradás azzal folytatódik, hogy az említett lapkiadás „óriási munkatöbbletet jelentett”, minek következtében „több szedő beállítása elengedhetetlen szükségletté vált. Munkaerőben hiány nem is volt azonban eddigi szedőtermünk befogadó képessége szűknek bizonyult, azonkívül olyan sötét volt, hogy a testvérek szemrontása nélkül ott tovább dolgozni nem lehetett.” A rendi előjáró ezt a helyzetet a következőképpen oldotta meg: „az 1924 évre kiadott naptárak jövedelméből a mostani gépház folytatásaként az udvar felé egy világos, egészséges, napsütötte szedőtermet építettett. Ezen terem befogadó képessége is nagyobb, higénikus szempontból is feltétlenül előnyösebb a réginél. Még az ősz folyamán átadtuk az új terem rendeltetésének s azóta az új teremben új lelkesedéssel, új kitartással folytatják derék testvéreink a csatolt Erdély területén becsületes munkájukkal a még sz. Ferencz atyánk által megkezdett kulturmissiójukkal az összkatolikusság javára.”

A havilap célkitűzéseit a bevezető cikk világosan közli: „*Katholikus Világ* címmel új és mégis régi füzetet küldünk szét a szélrózsa minden irányába. Szent Ferenc Hírnökének, a régi, tisztán lelkiéletet ápoló folyóiratnak akarunk folytatása lenni.”¹ E bevezető gondolat elolvasása után már nem tűnik szokatlan-nak, hogy a *Katholikus Világ* elődjének évfolyamszámát folytatja, vagyis a XX. évfolyammal indít, mert éppen 20 éve, hogy a *Szent Ferenc Hírnökének* első lapszáma napvilágot látott (1903. január).² Továbbolvasva a beköszön(t)ő rovatot, az is kiderül, hogy a lap létrejötte körül nem gazdasági érdek, netán a már meglevő lapok háttérbeszorítása a cél, hanem: „ami előttünk lebeg, az kizárólagosan Isten örök dicsősége és a halhatatlan lelkek üdvössége. Hitet ápolni, lelket nevelni megyünk oda, ahová bebocsátanak. Az evangéliumi igazságok misszionáriusai akarunk lenni. (...) Jövünk tehát tiszta öntudattal, határozott céllal, hogy Isten országa terjedjen a földön. Jó barátainkat a Krisztus mosolyával köszöntjük, ellenségeinknek szívesen megbocsátunk, mert mindenkinek mindene akar lenni a *Katholikus Világ*.”³

A havilapot⁴ a bő két évtizedes megjelenése alatt előbb 20 ezer, majd később 35 ezer példányban nyomtatták.⁵

¹ *Katholikus Világ*, XX. (1923/1), 1.

² Vö. Pap Leonárd: *Erdélyi ferences nyomdák és kiadványok*. Pallas-Akadémia, Csíkszereda 2009. 231.

³ *Katholikus Világ*, XX. (1923/1) 1–2.

⁴ A *Katholikus Világgal* egy időben alakult meg a *Katholikus Népszövetség* elnevezésű szervezet, amely a folyóiratot hivatalos lapjának tekinti. Minden lapszámban közlésre kerülnek a Népszövetség cikkei, hírei is. Az 1926-ban, Trefán Leonárd által alapított Szent Kereszt Hadserege egyesületnek is a szolgálatába áll a havilap, annak ellenére, hogy az Egyesületnek van külön lapja – *Szent Kereszt* –, a *Katholikus Világ* is hónaponként *Szentföld* cím alatt hozza az egyesület híreit.

⁵ Ugyanakkor megjelenése alatt 268 füzete is kikerült a nyomdából, amelyek változatos tematikákat (egészségügy, fölművelés, erkölcs stb.) foglaltak magukba.

Tudomásunk szerint mind ez idáig nem jelent semmilyen ismertető a szóban forgó havilapról, így jelen írásunknak egyik célja, hogy pótolja ezt az elmaradást a feledésbe merült kiadvány bemutatásáról. Továbbá, a másik cél – és a hangsúly erre tevődik –, hogy a lapban közölt ferences népmissziós adatok összegyűjtésre kerüljenek, ezzel is hozzájárulva az erdélyi ferences népmissziók kutatási eredményéhez.

1. A lap szerkezeti, tartalmi felépítése, írók, témák nyomon követése

A *Katholikus Világ* szerkezeti, tartalmi felépítése az évek előrehaladtával változott, de bizonyos stabilitást felfedezhetünk benne. Az 1930-as évekre a következő struktúra tárul a kiadványt fellapozó elé: a vezércikk általában a főszerkesztő – P. Réthy Apollinár, P. Trefán Leonárd, P. Boros Fortunát – tollából került ki, de látunk példát ettől eltérő esetekre is. Ezt követően a Remetei Ferenc írói álnevet használó, P. Puskás Hugolin nagy népszerűségnek örvendő novellája tárul a kíváncsi olvasóközönség elé. P. Lukács Manszvét, Erdély ismert népmissziósa közel két évtizeden át havonta közölte írásait, egy téma köré szervezett elmélkedéseiből egy-egy évkörnyi sorozatot kialakítva (pl. boldogság, a szentmise, hazafiasság, férfiasság, hazugság stb.).

A *Szent Kereszt Hadserege* hírei különös értékkel bírnak. E bejegyzések gyakran több oldalt is magukba foglalva osztják meg az olvasókkal, hogy Erdély mely plébániáján alakult új közösség, ezzel is gyarapítva a Szent Kereszt Hadseregének „katonai létszámát.” Az új tagok „toborzása” rendre együtt járt egy-egy 8-10-12 napot magába foglaló népmisszió, vagy egy kisebb lelkigyakorlat megtartásával.

A *Gazdaság* rovatban a földművelés témájához illeszkedő hasznos tanácsok olvashatóak dr. Szentkirályi Ákos tollából.⁶ A *Jó és a Rossz hírek* tartalma pedig a nagyvilág eseményeiből ad tájékoztatást. De nem marad el a belföldi köz- és vallási élet aktualitásainak a megosztása sem – a mese, a humor, a rejtvény-sorozat,⁷ Erdély ismert történelmi alakjainak és épületeinek ismertetése sem. A kiadói és szerkesztői üzenetek közlése mellett P. Németh Gellért cikksorozatot írt *A nagyvilágról* címen, amely újdonságként hatott a színes útleírások, hírek, érdekességek leírása által, továbbá dr. Scheitz Vilmos orvos tollából a gyógyászatra vonatkozó írások olvashatóak. Mindemellett a közel 30-60 oldalas tartalom gondosan odafigyelt az új könyvek megjelenésére is, hisz a reklámnak gyakran egy teljes oldalt is biztosítottak.

A lap írói többségében világiak voltak, kisebb részben ferences bejegyzések is megjelennek (P. Lukács Manszvét: tematikus elmélkedések, P. Boros Fortunát: történelmi ismertető, P. Réthy Apollinár: a harmadik rendieknek, P. Benedek Fidél a harmadik rend történetéről, P. Kiss Márton: katekétikai cikkeket írt rendszeresen).

A világi írók névsorait a teljesség igényével közli P. Pap Leonárd: Molnár Miklós, Frána Péter, Földes Zoltán, P. Jánossy Béla, Mael Ferenc, Petres Kálmán, Szász József, Hazay Gyula, Sebesi Samu, Csűrös Emília, Hodács Ágoston, Dévald László. Költeményekkel Kocsis László, Pakocs Károly, Reményik Sándor, P. Papp Asztrik jelentkezett.⁸

⁶ Vö. Uo. 232–233.

⁷ Pl. P. Jánossy Béla – Igric álnéven – ötletes, szórakoztató, rimes verseket írt, ehhez pedig, Spanyol Pál ismert korabeli karikaturista adta a rajzait.

⁸ Pap L.: i. m. 233.

2. A ferences népmissziókra vonatkozó bejegyzések

Az erdélyi ferencesek 20. századi gazdag jelenlétéhez szervesen hozzákapcsolódik a rend egy sajátos karizmájának aktív gyakorlása, mégpedig a népmissziók tartása, az erdélyi egyházmegyék közösségeinek eredményes „lélekmentése” érdekében. Mivel – tudomásunk szerint – még nem létezik feldolgozott, kiadott forrásanyag erre a mérhetetlenül értékes tevékenység mibenlétének az ismertetésére, jelen írás azt a célt is szolgálja, hogy a ferences népmissziók egy kis, de szerves töredékét feldolgozza, ezzel is bővítve, segítve a folyamatban levő aktív kutatást e sarkalatos témára vonatkozóan.

A *Katholikus Világ* 1923 júniusától 1931 júniusáig közölte a népmissziók, lelkigyakorlatok helyének, időpontjának a részleteit, természetesen a missziót végző/tartó ferences(ek) személyének ismertetésével együtt. Amint már fentebb is említettük, a népmissziókra, lelkigyakorlatokra vonatkozó egyes információkról a Szent Kereszt Hadserege új tagok „toborzásának” alkalmából is értesülhetünk, hiszen a két jelenség szorosan együtt járt. A ferences népmissziósok külön szempontként, mintegy missziós alapelveként jelölik meg a Katholikus Akció, majd a Szent Kereszt Hadseregének bővítését, ezzel is „bevonva a világiak részvételét és közreműködését az egyház hierarchikus apostolságába”, mivel ezek a világiak „Krisztus földi országáért, az anyaszentegyház felvirágzásáért” vállalják a mozgalomba való belépésüket, aktív jelenlétüket.⁹ Rendszerint fénykép is társul az új közösség megalakulásának hírüladása mellé, így a

⁹ Vö. Lukács Manszvét: *Kövess engem III.* Szent Bonaventura nyomda, Kolozsvár 1941, 295.

csoportképen túl a ferences népmissziósok, a helyi plébános arcképcsarnoka is emeli a közlés színvonalát, bővíti a kutatás forrásanyagát.¹⁰

A *Katholikus Világ* 1923-ban kinyomtatott első példányszámától 1926-ig jegyzett egy „Egyházi krónika” című rovatot, ahová a bel- és külföldi vallási hírek mellett a „Népmissziók/Missziók” alcím alatt közölte a szerkesztőség a ferences rend gyümölcsöző szolgálatát a lelkek mentésének érdekében. Majd a P. Trefán Leonárd által 1926-ban alapított Szent Kereszt Hadserege szervezet¹¹ híreinek a közlése mintegy beolvasztja magába a népmissziós, lelki gyakorlatos híreket, mivel a ferences atyák rendre összekapcsolták a lélekmentő napjaikat az új tagok „toborzásának” lehetőségével.

¹⁰ Azonban megjegyezzük azt a tényt is, hogy nem kizárólagosan a Szent Kereszt Hadserege híreinek közreadásával tudunk meg újabbnál újabb népmissziós híreket, hiszen ez az élénk egyházi szervezet 1926-ban jött létre, – a havilap elindítása után 3 évvel –, majd 1943-ig tart fenn lapot magának, közben pedig a *Katholikus Világ*ban is közölte a tagságra vonatkozó híreit.

¹¹ P. Trefán Leonárd a *Katholikus Világ* 1925. novemberi számában részletesen ismerteti az egyesület célját, alapszabályát, a tagok felvételének eljárását, a tagsággal járó lelki „előnyöket”: „Különösen napjainkban minden lehető meg kell tennünk, hogy az Anyaszentegyháznak jogai megvéddessenek és megőriztessenek. Hogy e szent cél elérhető legyen, szükséges, hogy a világ összes katolikusai egy új, lelki keresztes hadjáratban egyesüljenek. E végből alakult tehát a „Szent Kereszt Hadserege”, melynek soraiba kell, hogy álljon mindennemű és rangú és állapotu keresztény”. A következő hónap lapszámában Mailáth püspök levele (1752/1925) is olvasható, amelyben tudomásul veszi, hogy a rend generálisa Trefán atyát Románia területén a Szentföld Comissariusává nevezte ki, és egyben engedélyezi a Szent Kereszt Hadserege füzetének „sajtó alá bocsátását.” Ugyanebben a lapszámában, az alapító emlékeztet az egyesület céljának egy másik elemére is, mégpedig: „A keresztény érzület fejlesztése és ébrentartása. A szent kereszt tanítása, útmutatása szerint jó katolikus élet. Apostolkodás Isten és a lélek minden ügyében.”

Megjegyzésre ad okot, hogy a megalapítást követő egy évvel már 10 ezer lelkes „katona”, 1931 végére pedig 60 ezer aktív tagja volt a szervezetnek (Pap L.: i. m. 239.).

Az alábbiakban a havilapban megjelent népmissziós híreket közöljük a teljesség igényével:

2.1 A *Katholikus Világ* XX. (1923/6) 241–242. p. bejegyzése

A frissen indított lap fél év erejéig – eddig nem ismert okból kifolyólag – nem közöl népmissziókra vagy lelki gyakorlatokra vonatkozó híreket. Azonban a júniusi lapszámban az „*Egyházi krónika*” rovatban megjelenik egy új alcím, Népmissziók címmel, tartalmában pedig a következőket olvashatjuk: „XI. Pius pápa Őszentsége a napokban sz. Leonárdot¹², az összes misszionáriusok védőszentjévé választotta. Az ide érkezett rövid hír nem fejt ki bővebben Őszentsége szándékát, annyit azonban biztosan tudunk, hogy eme tényével a szent missziók nagy fontosságára akarta felhívni a világ figyelmét, a szent közbenjárása által pedig a misszionárius papok munkáján akar könnyíteni.” A rovat szerkesztője megjegyzi, hogy hazai viszonylatban „a missziók tartásának és szükségességének a gondolata nagyon szépen terjed”. Kijelentését pedig arra alapozza, hogy „P. Trefán Leonárd, az erdélyi szentferencrendnek tartományfőnöke Bukarestben, Nagybányán és Brassóban, P. Kovács Athanáz csiksomlyói házfőnök Csik-Kozmásán, Genszky Jukundián és Szakács Processzus szentferencrendi atyák Székelyszenttamáson, Bíró Benedek És Lukács Manszvet szentferencrendi atyák pedig Karcfalván tartottak sikerült és feledhetetlen népmissziót”. Ugyanebben a lapszámból értesülhetünk arról, hogy a görögkatolikusok is „felkarolták a sz. misszió ügyét. Nagyváradon és Lugoson, a már 10 év óta Balázsfalván működő missziós- társulat mintájára, a napokban szintén ilyen társulat alakult, melynek tagjai mindig készen állanak, hogy a hívó szóra azonnal induljanak a lelkek megmentésére, sz. missziók tartására.”¹³

¹² Leonardo da Porto Maurizio (1676–1751) ferences népmissziós.

¹³ A görögkatolikus népmisszióról a szóban forgó havilap XXI. (1924/1), 31.

2.2 A *Katholikus Világ* XX. (1923/12) 500. p. bejegyzése

A *Katholikus Világ* első évének utolsó lapszámában már konkrét népmissziósok, helyszínek, és dátumok is jegyezve vannak, mégpedig az alábbiak: „Székelyzsomboron nov. 8–12-ig tartott missziót P. Mánszvét ferences atya. Dec. 2–9. Dicsőszenmártonban tartott missziót P. Mánszvét, dec. 5–9. Bélfényéren (Bihar m.) P. Gyula és P. Apollinár, dec. 23–27. Csikcsatószenen és Csikszentsimonon: P. Apollinár és P. Mánszvét ferences atyák. – A nov. havi homoródalmási misszió vezetője: P. Apollinár, a hom.-karácsonyfalvi-é ugyancsak ő és P. Mánszvét voltak.”

2.3. A *Katholikus Világ* XXI. (1924/2) 63. p. bejegyzése

Gyergyóditróban 1923. december 30–1924. január 6-a között a csiksomlyói kolostor atyái közül Lukács Manszvét, Kukla Tarziciusz és Réthy Apollinár tartott népmissziót. A beszámoló szerint „a nyolc napi szent idő alatt a lelkeket alakíttgatták, formálták Jézus Szent Szíve szerint. Hála Istennek, nem kevés eredménnyel. A jó atyák megragadták ezt a kedvező alkalmat, hogy a szent Szív s boldogságos Szűz tiszteletét terjesszék. Külön oktatást tartottak mindkét esetben. P. Réthy Apollinár ismertette egy előadás keretében szent Ferenc harmadikrendjét s a szomszomszagos lelkek mindjárt kaptak az újonnan megnyílt forrás után s január 5.-én d. u. 11-en, január 6.-án pedig 20-an vették fel a terciárius intézmény bűnbánó öltönyét.”

p. számában olvashatunk többek közt arról is, hogy „a szerzetesi intézmény a görög katolikusoknál öröndetes módon terjed. A balázsfalvi érsekség egyházi és néplapja (Unirea) által folyton hangoztatja a kolostori élet terjesztésének szükséges voltát. Ugyanez a gör. kath. egyházmegye volt az első, amely gyakorlatba hozta román testvéreink közt is az annyira áldásos népmissziókat, amit legújabbban a többi unitus egyházmegye is átvettek.”

2.4 A *Katholikus Világ* XXI. (1924/4) 126–127. p. bejegyzése.

A már rendre jelentkező „Egyházi krónika” rovat a következő sorokkal indít: „Kérjünk missziót! – Mi a misszió? – Küldetés! Az isteni Mester küldi tanítványait, hogy vigyék szét az egész világra az evangélium örömhírét, a megváltást a lelki rabságból. – S kikhez küld az Úr misszionáriust? Azokhoz, akik kéri! „Kérjétek tehát az aratás Urát, hogy küldjön munkásokat az ő aratásába”! ... Hála Istennek, özönével jönnek a missziós hírek, szóban és írásban, s valamennyi arról számol be, hogy a jó Pásztor kegyelme csodákat mível: lelki halottak föltámadnak, betegek gyógyulnak, haragosok kibékülnek, vadházasok megesküdnek, évtizedes bűnösök megtérnek, a kocsmák kiürülnek s a jóakarató családokba beköltözik a Krisztus békéje. Ez kell nekünk, ez fog igazi boldogságot teremteni a társadalomban.”

A misszió meghatározást követően a Nagykárolyban tartott népmisszió híreiről értesülhetünk, amelyből kiderül, hogy a partiumi városban március 16–23. között került sor a lélekmentő napok megtartására – P. Réthy Apollinár és P. Lukács Manszvét atyák vezetésével. Továbbá, az is kiderül, hogy „a misszió sok haragost békített ki, sok ezer embernek a lelkébe lopta vissza a nélkülözött békét és boldogságot. Nagykároly egész lakosságát megmozgatta, vallás- és felekezeti különbség nélkül. Csak azt sajnálja mindenki, hogy nem lehetett ezt a kegyelmi időt meghosszabbítani. A nyolc napon át két körmenet volt: csütörtökön este az Oltáriszentséggel, szombaton este Mária szobrával. A körmeneteken 5 ezer embernél több jelent meg. Harangzúgás, világítás, fáklyák és gyertyák fénye, ártatlan leánykák fehér ruhája, kezükben a liliom, ezrek ajkán az ima és ének: ezek mind emelték a körmenet fényét.” A más történelmi egyházak tagjai

ez esetben is rácsodálkoztak a népmissziós napok tartalmára, idézve a beszámolóból: „Ime nézzétek, mit tudnak a katolikusok” – mondta sok más vallású könnyezve...”

A Gyergyóalfaluban április 2–7 között tartott népmissziót P. Lukács Manszvét és P. Kukla Tarziciusz ferences atyák vezették, mint a tudósításból kiderül: „dacára a nagy esőzésnek és árvíznek, a hívek ezrei jelentek meg a beszédeken és békültek ki Istennel. Alfalu megmutatta, hogy méltó nagy őseihez!”

Ugyancsak ebből a lapszámból értesülünk a kolozsvári Szent Péter-plébánia azon népmissziós renovációjáról, amely során: „a mult évi misszió felújítása céljából három napos lelkigyakorlatot rendezett. A beszédeket P. Réthy Apollinár és P. Lukács Manszvét tartották, oly hatással, hogy 25 év óta nem gyónt hívek is jelentkeztek. Ez alkalomból áldották meg a templomban elhelyezett új Jézus- szíve szobrot is”.

2.5 A *Katholikus Világ* XXI. (1924/4) 166. p. bejegyzése

Az áprilisi lapszám igen gyümölcsöző hírekről ad tudósítást a következő helyszínekről: „Csikzsögödben március 26-30-ig szent missziót tartott P. Kukla Tarzic és P. Biró Benedek. Ez a négy nap valóságos Isten- járás volt. Állandóan telt templom, régi keresztények idejebeli buzgóság meghatotta még a fagyos lelkeket is, mert a végén ők is együtt zengték a többivel a Te Deum-ot, ünnepelve lelküknek feltámadását az évtizedes bűnök halálából”.

A húsvéti ünnepkörben P. Lukács Manszvét P. Réthy Apollinár társaságában Borszéken első alkalommal tartottak népmissziós napokat, amely „a nagyszombati feltámadással vette kezdetét s húsvét harmadik napja délutánján fejeződött be. Rögös úttörés volt, mivel legelőször történt itt ez a termékeny

kegyelem- eső. Az Oltáriszentség demonstratív körmenetében buzgó szívvel vett részt az erdei s gyári munkákból hazatért munkásság, hogy lélekben megtisztulva, hithűbbek legyenek. A jó Isten is kedvezett, a havas eső a misszió tartalma alatt nem hullott, a buzgók büszke önérzettel mondogatták a lanyhákknak: „Látszik, hogy misszió van, Isten is inkább ránk tekint, szép időt adott”.

„Csíkszentkirályra a lelki megtisztulás s üdvösség napja április 6.-án virradt meg s tartott 13-ig. Ki is használta mindenki a jó alkalmat. Az egész hét ünnepnap volt. A szombati Szűz Máriás körmenet sok elaludt szívben gyújtotta lánggra a vallásosság tűzét. »Minden évben kellene ilyen nekünk – mondogatták a hidegebbek, - mert ránk fér s érezzük, hogy szükséges. Akkor jobbak maradnánk, mint amilyenek most vagyunk.« A szent misszió vezetője P. Kukla Tarzic és P. Réthy Apollinár volt”.

Az Egyházi krónika e számban található utolsó népmiszsiós bejegyzése a következő: „Betlenben s Apanagyfaluban a nagyböjti szent időben április 7-11 között öt napi népmiszsióval készítette elő P. Fülöp Gyula a szomjuhozó lelkeket a feltámadás szent ünnepére. Sokan szakítottak a bűnös étellel s fogadták meg a teljes javulást. Valóságos Betleheme, születéshelye lett az isteni kegyelemnek ez a két község a hívek részére”.

2.6 A *Katholikus Világ* XXI. (1924/7) 200. p. bejegyzése

A Szűzanya hónapjának is nevezett „május hó második fele a kegyelem látogatásának ideje volt öt község számára. P. Fülöp Gyula tartott missziót 16-20-án Magyarláposon, 20-23 Oláhláposon, 23-25 Tökésen 25-29 Erzsébetbányán, 29.-jún. 2 Kohóvölgyén. Ezen községek közül Magyarláposon még volt misszió, a többi falvakat, azonban most először érte e kegyelemsugár és

épületes volt látni, miképp sereglett az üdvöt szomjuhozó nép a szónok páterhez a templomba és nyerte vissza buzgalmának régi erősségét.”

2.7 A *Katholikus Világ* XXII. (1925/1) 40. p. bejegyzése

Az újév első kiadványa az „*Innen-onnan*” című új rovatában a népmissziókra vonatkozólag szűkszavúan csak az alábbi tudósítást közli: „Missziót tartott Nagyiratoson dec. 7-14 P. Réthy Apollinár és P. Lukács Manszvét”.

2.8 A *Katholikus Világ* XXII. (1925/5) 204–205. p. bejegyzése

A májusi lapszám, mintegy pótolja az előző 4 hónap lélekművelő napjairól szóló elmaradt beszámolóit, az alábbi sokatmondó gondolatcsokorral vezette be a tudósítást: „Husvétra minden jóra való családban nagytakarítást végeznek. De ha illik az, hogy a feltámadás ünnepét ne piszkos, pókhálós házban érzjük meg, úgy még inkább szükséges, hogy szívünk hajlékában is meglegyen az alapos takarítás. Hiszen a feltámadt Üdvözítő nekünk is feltámadást akar hozni s ezt a feltámadást a bűneink halálából kiemelkedett szívben, a szentáldozásban szent jelenlétével is megakarja ünnepelni. A szívtakarítás nagy mesterei a misszionáriusok, ők vezetik ezt a munkát, mikor a hívők lelkére beszélnek és meghallgatják gyónásukat”.

Vajdahunyadon P. Lukács Mánszvét március 13–20. között tartott missziós napokat, minek hatására, a beszámoló írója szerint „határtalan volt a hivek lelki öröme, mikor a mindig tartalmas, mindig időszerű, jól átgondolt, lelki szükségletekre alkalmazott elmélkedéseket hallgatta, a lelkesedésnek és hitvallásnak fényes tanubizonyosságát szolgáltatták két gyönyörű körmenetükkel”. Továbbá, Manszvét atya hasonló áldásos munkát

végzett a dévai misszió megtartásával, „ahol márc. 21-26-ig igazán a lélekmegújulás napjai voltak”.

Ugyanebben a lapszámban olvashatunk arról az örömteli hírről is, hogy *„P. Román és Mánszvet márc. 28-tól ápr. 3-ig a mult évihez hasonló eredményü missziót tartottak Nagykárolyban.”*

A következő értesítés az eddigi népmissziós beszámolók közül a legmegmosolyogtatóbb, akár elfogult üzenetnek is tekinthető, ugyanis „a marosszentgyörgyi misszióról beküldött jelentés szerint a lelki aratás oly nagy volt, hogy a páter búcsuzása alkalmával még a házörzők is megjelentek a templomban, melynek ajtajánál a falu 30 hosszú éven át tanítómestere, Sárdi Péter mondott köszönetet a missziós atyának, a jelenlevők hála-könnyei mellett.” A beszámoló az alábbi összegző kijelentéssel zárul: „Ime az isteni kegyelem tavaszi szántása, jó magvetése, áldásos öntözése. Kérjünk mindenhova misszionáriusokat, ahol lelki jó termést akarunk”.

2.9 A *Katholikus Világ* XXIII. (1926/1) 33. p. bejegyzése

Az 1925-ös év decemberében, „Szarvaskenden P. Weldin Konstantin szentferencrendi atya dec. 5-8.-án miszsiót tartott. A dermesztő hideget legyőzték a felgyujtott szivek. Már a második napon majdnem mind meggyóntak, hogy annál többször áldozhassanak a misszió alatt, azután az elmaradtak és a filiák. Nagy buzgalommal vettek részt az impozáns körmeneten, majd a Szűzanya ünnepén a Máriaszobor körülhordozásán. A misszióskereszt megáldása után könnyező meghatottsággal búcsuztak a megújított lelkek a felejthetetlen misszió vezetőjétől, Konstantin atyától”.

2.10 A *Katholikus Világ* XXIII. (1926/2) 73. p. bejegyzése

Az alábbi tudósításból derül ki az, hogy a missziós napokra az adta lehetőséget, hogy, „Hegyközcsatár omladozó templomát Bjelik Imre püspök úr, apostoli kormányzó fejedelmi bőkezűséggel 140. 000 Leut meghaladó költséggel rendbehozatta. A megújítás költségeihez a csatári katolikus hivek is 25 000 lei értékű fuvarral járultak. Hogy e kettős áldozatkészség a hivek lelki megújulását is előidézzé, a kis hitközség lelkipásztora, Szirtes Antal esperes- plebános, a karácsonyi ünnepek alkalmából népmissziót rendezett. Kérelmére a dési rendtartományi főnök a szent misszió megtartására P. Lukács Mansvét szentferencrendi atyát küldötte ki Csik-Somlyóról, aki kedves, meggyőző szónoklataival nagy hatást ért el”.

2.11 A *Katholikus Világ* XXIII. (1926/5) 202. p. bejegyzése

A „Hirek hazulról – Népmissziók” rovat szerkesztőjének öröme érezhetően átítatja a beszámolót, amikor a következőket közli a havilapban: „részletes híreket Kőröstarjából és Szentjobbról kaptunk. P. Weldin Konstantin vezette, (Szentjobbon P. Vitéz Berárddal együtt,) gyönyörű eredményekkel. A kőröstarjáni misszió április 14-től 18-ig tartott. Az áldozók száma 1250. Utána a bérálás szentségét kapták a hívők Főpásztoruktól. Mindkét misszió felejthetetlen lelki élmény volt a hívőkre”.

2.12 A *Katholikus Világ* XXIII. (1926/6) 242. p. bejegyzése

A Felső- Háromszéki kis településen, „Kézdisárfalván négy napos missziót tartott P. Lukács Manszvét. A falucska népe közül 330 végezte el a szent gyónását. Hozzánk küldött leveleik csupa hála, kedves szónokuk iránt”.

2.13 A *Katholikus Világ* XXIII. (1926/7) 280. p. bejegyzése

A maroshévízi misszió a „nagymisszió” jelzõt kapta, nem is alaptalanul, hiszen a beszámoló szerint „P. Lukács Manszvét és P. Kukla Tarzicius a lelkek krisztusi, bensõ tisztító magán- forradalmát ébresztette még a hévvízi lelkekben jun 27-tõl kezdve 8 napon. Több kilométeres körzetbõl is tódultak az emberek, mint a megehült méhek, ha mézelõ alkalom nyílik”.

2.14 A *Katholikus Világ* XXIII. (1926/9) 357. p. bejegyzése

A havilap szeptemberi lapszámában az elõzõ hónapban tartott nagyszalontai népmisszióról olvashatunk, ahol „hatalmas templomi ünnepek keretében ünnepelték templomuk 50 éves jubilumát a protesztáns szigetben élõ maroknyi, de annál lelke- sebb katolikusok. Kolozsvárról P. Weldin Konstantin ferences atya ment el 5 napos missziót tartani. Aug. 22-én Bjelik Imre Püspök, apostoli kormányzó úr celebrált fényes hálaadó misét”.

2.15 A *Katholikus Világ* XXIII. (1926/11) 429. p. bejegyzése

A novemberi lapszám mindössze egy mondat erejéig ír a „lélekmentõ” napokról a „Hirek hazulról – Missziók” rovatban: „Váradszöllõsrõl, Boncidáról és Szamosújvárról jöttek eddig örvendetes missziós hírek. Mindhárom P. Weldin Konstantin tartotta”.

2.16 A *Katholikus Világ* XXIII. (1926/12) 474. p. bejegyzése

A karácsonyi lapszámában a népmissziós híreknél „Csík- szentgyörgy – Bánkfalva nyitja a sort. Az elesett hõsöknek emelt gyönyörû szobrot a derék fiatalság. A felszentelést gyönyörû ünnepéllal és 8 napos misszióval kötötték össze, amit P. Bíró Benedek és Lukács Manszvét tartottak”.

Továbbá, „Szőkefalván jól sikerült missziót tartott P. Fülöp Gyula, Sz. Ferenc ünnepélyel összekötve. A megnyítót Ágoston Ignác plébános tartotta”.

2.17 A *Katholikus Világ* XXIV. (1927/4) 165. p. bejegyzése

Az áprilisi missziós rovat a következő mondattal kelti fel az olvasó érdeklődését: „A pezsgő erdélyi missziós életből a következő helyekről küldtek ki tudósításokat: Szentegyházasfalva kegyelmi napjait Berényi Margit tanítónő írja le részletesen. Március 12-20. között P. Lukács Mansvét és P. Barát Jusztin ferences atyák egész szondáit gyujtották meg az áhitatnak. 19-én este körmenet volt az Oltáriszentséggel. Engesztelésül azok bűnéért, kik a faluban megtagadták vallásukat.” Ebben a beszámolóban a szentáldozók száma is közlésre kerül, ami „meghaladta a 2000-et”.

További eredményes hírek olvashatóak az alábbi értesítésekben is: „Orsovára, a szép Duna partra P. Veldin Konstantin missziós atya ment ki innen Kolozsvárról, az elárvult lelkeket keresni. Orsovai hajóslegények köszönő levelei jönnek nap- nap után ide, a K. V. házába. Nehézvonalu hajós- irás. A Duna végéről is visszakivánják lelki megújulásaik felséges óráit. P. Weldin P. Vitéz Berárd működött közre Vajdahunyadról.”

„Medgyesről id. Székely István számolt be P. Kukla Tarziciusz és P. Zimmermann újáteremtő munkájáról.”

„Balázsfalván, az új templomban első ízben volt misszió, március 22-25. között, P. Fülöp Gyula vezetésével.”

2.18 A *Katholikus Világ* XXIV. (1927/10) 404. p. bejegyzése

Az októberi szám már előre közli, hogy „a váradoszai plébánia templomban október 23-30-ig templomban Réthi Apollinár

és Fülöp Gyula Ferencrendi atyák missziós beszédeket tartanak”.

2.19 A *Katholikus Világ* XXV. (1928/5) 208. p. bejegyzése

Az 1928-as év májusi lapszámában nem kerül közlésre népmissziós beszámoló, azonban a „Rossz hírek. Belföld” rovat a következőkről értesít: „Két halottja van az erdélyi ferenc- rendnek. P. Korbuly Ignác, aki mint missziós szónok munkás életének 51. évében Kolozsváron elhunyt.”

2.20 A *Katholikus Világ* XXV. (1928/6) 236–237. p. bejegyzése

Egy újabb háromszéki misszióról kapunk értesítést, ugyanis „Futásfalván P. Lukács Mansvét Főtisztelendő úr 8 napos (márc. 25-ápr. 1-ig) missziót tartott”, írja Lőrinc Sándor esperes úr azzal együtt, hogy a népmissziós „áldozatos munkáját megjutalmazta az ég, mert senki gyónás nélkül nem távozott. Azonkívül számos tag jelentkezett A Szent Kereszt Hadseregébe, melytől fent jelzett Plebános úr sokat remél. Elhanyagolt hitéletük, saját szavai szerint új korszak kezdetén indult a megújulás útja felé.”

A Szent Kereszt Hadserege új tagjainak fölavatását „Simonyifalván 9 napos misszió előzte meg, melyet P. Trefán Timót radnai házfőnök úr tartott. Zászlószentelés, körmenet az új lobogóval, emelte a szép ünnepség sikerét.”

2.21 A *Katholikus Világ* XXV. (1928/10) 403. p. bejegyzése

A „Hírek hazulról” rovat a „misszió, püspökjárás, főgondnok- beiktatás ünnepségeinek hírét hozta el a dicsőszentmártoni posta. P. Lukács Mansvét sikeres misszióját égő gyertyás körmenet és éjjeli szentségimádás fejezte be, melyen szép számmal vettek részt a dicsőszentmártoni hívek.”

2.22 A *Katholikus Világ* XXV. (1928/11) 427. p. bejegyzése

A novemberi lap a Szent Kereszt Hadsereg újabb sikeres toborzásáról értesülhetünk, amikor is „Petrilla- Deákbányán P. Lukács Manszvét kerületi főparancsnokunk szentmissziót tartott. Ennek végeztével fényes ünnepség keretében avatta föl a 15 csoport kereszttest Krisztus lovagjává, a Szent Kereszt hőségé.”

A „*Ferences hírek*” sorai a Ferences Misszió Szövetségéről a következőket írja: „A nyáron Erdélyben is megalakult a pogány misszió területeket segélyező Misszió Szövetség, mely kegyes adományokat közvetít Keletre. Az erdélyi Misszió Szövetség elnöke P. Lukács Manszvét, aki legutóbb a Zsilvölgyében és Gyergyószentmiklósán tartott igen szépen sikerült missziókat. A ferencendi templomokban általános gyűjtés október harmadik vasárnapján volt. Legtöbbet gyűjtött Marosvásárhely.”

2.23 A *Katholikus Világ* XXVI. (1929/3) 116. p. bejegyzése

A már többször felemlített Szent Kereszt Hadserege tagjainak „Dettán is lelkes hangulat követi a fölavatást, melyet szent misszió keretében P. Timotheus radnai házfőnök úr tartott meg”.

2.24 A *Katholikus Világ* XXVI. (1929/4) 167. p. bejegyzése

A népmissziók egyik fontos küldetése az erkölcsös életre való buzdítás, ezen belül a káromkodás és az alkoholizmus ellen emelik fel gyakran a hangjukat a missziós atyák. A jelen lapszám „*Jó hírek. Belföld*” című rovatában erre vonatkozólag olvashatjuk az alábbi beszámolót: „Lövétén P. Lukács Manszvét lobbantotta magasra a krisztusi lelkesedés lángját. Március 14-től 21.-ig tartott missziójára oly tömegesen jelentkeztek új hadseregcsoportok, hogy Lövétén már 55 csoport alakult. A misszió befejeztével az új csoportok felavatása következett. Ugyancsak Manszvét atya

buzdítására erős mozgalom indult a szeszes italok fogyasztása ellen. 65-ön irták alá a nyilatkozatot, melyben szavukra kijelentik, hogy 1930. március 18.-ig semmiféle szeszestalt nem isznak, s másokat is igyekezni fognak erről lebeszélni, hogy így székely fajuk tiszta vérét és becsületét megmentsek. Az iskolás gyermekek közül mintegy 200-an ígérték meg, hogy míg az ele mi iskolába járnak, szeszes italt nem fognak inni. Hurra! Éljenek a lövéteiek! Nem kell nekik a butító, testet- lelket öló pálinka. A mai időkhöz méltó, komoly, férfias elhatározás! Követésre méltó példa.”

2.25 A *Katholikus Világ* XXVI. (1929/5) 211. p. bejegyzése

A májusi lap értesülései szerint „Gyimesközéplekon P. Takács Gábor csiksomlyói házfőnök úr tartott kegyelemteljes missziót. A husvéti szentgyónást és áldozást – írja Bedő Péter buzgó csoportvezetőnk – majdnem kétezer testvérünk végezte el s nagypénteken éjjeli szentségimádással róttuk le hálánkat a megfeszített Üdvözítő előtt. Továbbá, „Józsefszálláson febr. 24-28-ig tartott felejthetetlen missziót P. Trefán Timotheus radnai házfőnök úr zsufolásig telt templomban”.

2.26 A *Katholikus Világ* XXVI. (1929/6) 260–261. p. bejegyzése

A soron következő lap missziós jelentései a Szent Kereszt Hadserege nagyon népszerű és aktív szervezet híreivel együtt kerülnek közlésre, íme:

„Magyarszarvaskenden P. Szabó Dömjén nyolc napos missziója készítette elő a május 12-én megtartott ünnepélyes főlavatást, mely alkalommal 84 testvérünk esküdött hűséget a Keresztnek.”

„A Szent Kereszt zászló büszkén leng” – írja egy jelenvolt a krasznabélteki zászlószentelésről és felavatásról. Április 14-én 400 keresztes vitézt avatott fel P. Réthy Apollinár szatmári házfőnök úr, melyet a zászlószentelés ünnepélyes szertartása előzött meg. Lélekmentő eseménye volt az emlékezetes napnak a körmenet, melyen először kobogott magasan négyszáz vitéz fölött a keresztes zászló jelezve, hogy akik alája gyülekeztek, Krisztusért akarnak élni és halni.”

„Szentdemeteren P. Vitéz Berárd tartott május 5-12 ig kegyelemteljes missziót, mely idő alatt 420-an járultak a szentségekhez. 12-én avatta fel fel Vitéz Berárd atya a hadsereg 19 csoportját és szentelte föl a gyönyörű hadsereglobogót. „Nagy volt a lelkesedés.”

2.27 A *Katholikus Világ* XXVI. (1929/10) 453. p. bejegyzése

Az októberben megjelent értesítést a maga teljességében közöljük: „Kegyelemgazdag, sok lelki megújulást eredményező missziót tartott P. Lukács Mansvét ferencrendi missziós atya Szamosújvár róm. kath. egyház községében okt. 1-től 6-ig a pápai jubileum megünneplése alkalmából. Okt. 5-én tartott éjjeli szentségimádáson résztvettek az összes vallásos egyesületek és a Szent Kereszt Hadsereg szamosújvári tábora is. Okt. 6-án a misszió befejezésével gyertyás körmenet volt Zomora Dániel nagyprépost, püspökhelyettes vezetésével.”

2.28 A *Katholikus Világ* XXVI. (1929/11) 500. p. bejegyzése

A Zsil-völgyi „Petrozsényben P. Lukács Mansvét tartott lélegz gazdag, mindenkit magával ragadó missziót. Október 20.-án ünnepélyes felavatáson 200-nál többen esküdtek fel a Kereszt lobogójára. Itt is életerős a Hadsereg. Sok házasságot

érvényesítettek tagjai. Főt. Roska plebános úr komolyan foglalkozik a lelki élet kimélyítésével. A misszió sokáig felejthetetlen emlék marad a petrozsényi hiveknek.”

A székelgyföldi Oroszhegyen pedig a szervezet lelkes irányítója nem más, mint a helyi plebános, Márton Árpád, aki értesíti a Katholikus Világ szerkesztőségét „hogyanov. 3.-án 22 csoportot avatott fel P. Lukács Mansvét missziós atya. A felavatást itt is 8 napos lelkigyakorlat vezette be”.

2.29 A *Katholikus Világ* XXVII. (1930/4) 182. p. bejegyzése

A trianoni szerződés értelmében Romániához csatolt Nagylak plébániáján „március 9-én 120 keresztes vitézt avatott fel P. Lukács Mansvét missziós atya”. Minderről „Főtiszt. Lengyel József plebános úr nagy lelki örömmel számol be a felavatás és zászlószentelés ünnepségéről, melynek méltó befejezője a Nagylakon eddig sohasem látott gyertyás szentségi körmenet volt, élén a Hadsereg lobogóval, mellette két fehér ruhás, fehércsokros lánnyal. Előzőleg 5 napos missziót tartott P. Lukács Mansvét, beszédei alatt talpalatnyi üres hely sem maradt a templomban. Legyenek mindig bátor katonái Jézusnak nagylaki testvéreink.”

2.30 A *Katholikus Világ* XXVII. (1930/5) 230–231. p. bejegyzése

„Hadseregletünk beszámolóját a kolozsvári tábor tevékenységével kezdjük meg. Május 3-tól, vagyis a Szent Kereszt feltalálásának ünnepétől 8 napos lelkigyakorlatot tartott dr. P. Vitéz Berárd az óvári ferencrendi templomban, állandóan nagyszámu hivek jelenlétében. Meggyőző erejű beszédei mély benyomást tettek a hallgatóságra.”

A folytatásban egy újabb ferences hely megújuló lelki élmé-

nyeiből kapunk ízelítőt, annak ellenére, hogy „Déva eddig keveset hallatott magáról, pedig kevés helyen dolgoztak annyit, mint éppen ott. Zsóka Julia tanítónő kedves leveléből közöljük, hogy március 23-tól 30-ig főtiszt. P. Lukács Mansvét ferencendi misszionárius atya tartott lelkigyakorlatot a legtöbbször zsufolt templomban. A március 29-én tartott szentséges körmeneten vitték első diadalútjára a Szent Kereszt Hadsereg művészi kivitelű zászlóját, melyet a székelyudvarhelyi Mihály Jánosné készített el gazdag aranyhimzéssel, 30-án az új egyháztanács végzett közös szentáldozást és tette le az esküt dr. P. Imets Károly plébános úr kezébe. Köszöntjük dévai testvéreinket, legyenek továbbra is példát adók a krisztusi hűségben.”

2.31 A *Katholikus Világ* XXVII. (1930/6) 276. p. bejegyzése

A szerkesztőség részleteiben közli és egyben reagál Székely Istvánné levelének tartalmára, aki a „Kézdimartonfalván lefolyt misszió és hadseregavatás felejthetetlenül szép ünnepeiről számol be. P. Lukács Mansvét missziós atyának emelkedett beszédei magukkal ragadták a fásult lelkeket és fölébresztette bennük a hitet, mely a másvallásuaktól körülvelt maroknyi katolikusságban bizony eléggé megfogyatkozott.” Azonban az is kiderül, hogy a falura sajnálatos módon árvíz és jégverés szakadt, amit a híresztelések szerint „a Kereszt zúdított rájuk”. A szerkesztő kérése, miszerint „martonfalvi testvéreink, ne üljetek fel a hazug mesének”, mivel az „ilyen híresztelés csak az Egyház ellenségeinek táborából indulhat ki. Isten, aki megpróbál, föl is emel és a csapást áldással enyhíti. A kereszt legyen az örök üdvösség utmutatója, mint azoknak is az volt, akik életüket is feláldozták, hogy hitvallást tegyenek mellette.”

2.32 A *Katholikus Világ* XXVIII. (1931/4) 149. p. bejegyzése

Margittáról fényképes beszámoló érkezett, ahol „március 2-8-ig P. Vargha Ireneusz dévai ferences atya tartott kegyelemteljes missziót. Állandóan nagy hallgatóságot vonzottak a szentbeszéddek másfelekezetiek köréből is.” Ez esetben is számokban kerül kifejezésre a szentségekhez való járulás, miszerint a „gyónók száma 700, az áldozóké 1160 volt”. A kegyelemteljes missziós napok „a Szent Kereszt Hadseregének főlavatási és zászlószentelési ünnepeivel fejeződött be.”

2.33 A *Katholikus Világ* XXVIII. (1931/6) 227–228. p. bejegyzése

A *Katholikus Világ* havilap az 1931. júniusi lapszámában közöl utoljára népmissziós híreket. Véleményünk szerint nincs különösebb magyarázata ennek a ténynek, mint a nagy lendülettel és pozitív visszajelző hangokkal elindított *Erdélyi Ferencesek Útja – A Rendtartomány Hivatalos Közlönye* című belső rendi lap. A *Közlöny* a fennállása alatt (1930-1936) maradéktalanul teljesítette a létrehívása körüli okot/célt, „miszerint hiányt pótolta a Rendtartomány külső és belső megnyilvánulásaiban egyaránt, mivel a Provincia megmozdulásait, irányait, a testvérek sokoldalú működését kívánták rögzíteni benne”¹⁴

¹⁴ Vö. Imets Károly: *Pax et Bonum* In: *Erdélyi Ferencesek Útja – A Rendtartomány Hivatalos Közlönye* I. (1930/1–3), 1. Az utolsó lapszámában a népmissziós hírek ismét ismét P. Lukács Manszvét elismerő szolgálatáról tesznek tanúbizonyságot: Kegyelemteljes napokat élt át Sepsikőröspatak lakossága április 20-27-ig. A fáradhatatlan missziós atya P. Lukács Manszvét hirdette az üdvösség ígét bűnbánatra és megtérésre szólítva hallgatóit. A tavaszi munka sürgőssége dacára zsúfolásig ele volt a templom az igazság után szomjazó hívőkkel. Mindnyájan szent gyónáshoz és szent áldozáshoz járultak és 26-án este 8 óraker oly népes és fenséges körmenettel hódoltak a legméltóságosabb Oltáriszentség előtt, amilyent még nem látott a község lakossága. 26.án vasárnap délután bensőséges ünnepség közepette avatta fel a missziós páter a helyi és a szomszédos községek szent Kereszt Hadsereg tagozatát, felszentelve az

Összegzés

A *Katholikus Világ* népnevelő folyóirat, mondhatni, hogy hónapra pontosan 8 évet magába foglalóan közölte (1923. június – 1931. június) a rendtartományt jellemző, az egyik kiemelkedő szolgálatra vonatkozó beszámolókat. Összesen 32 alkalommal értesülünk az Erdély-szerte megtartott áldásos szolgálat gyümölcsseiről, egy alkalommal pedig egy aktív ferences missziós atya hirtelen haláláról szóló tudósítással is találkozhatunk.

A beküldött adatok azért is bírnak különösen nagy értékkel, mert nem csupán száraz tények kerülnek közlésre – értjük ez alatt a népmisszió helyszínét, dátumát, annak megtartójának nevét –, hanem azért is, mert személyes hangvételű élménymegosztásra is sor kerül a beszámolók közlésekor. A szerkesztőségnek beküldött missziós napokról szóló híreket általában a közösség plébánosa vagy a hívek köréből – pl. tanítónő, kántor – küldik be. A havilap hiánypótlóként szolgálta elsősorban az erdélyi katolikus híveket, de nem feltétlenül csak a vallásos körökben mozgókat elégítette ki a hónapról hónapra megújuló változatos tartalmával, hanem a kultúra iránt érdeklődők is találtak maguknak okot a lap kézbeviteléhez.

újonnan beszerzett hadsereg zászlót is. A misszió befejezése napján délután a páter áldására váró gyermekereg töltötte meg a templomot s boldog lelki mosollyal fogadta a missziós atya áldását. A misszió 27-én este pápai áldással nyert befejezést és eredménye felbecsülhetetlen. Évek óta szentgyónást nem végző lelkek töredelemmel járultak a gyónatószékekhez. – Egyházilag érvénytelen házasságokat rendeztek és többen tértek vissza a katolikus egyházba. A más vallásúak is sokan érdeklődéssel hallgatták. És bizony könnyes szemek kísérték a távozó lelkiatyát. A jó Jézus áldja meg és vezérelje.”

„Felejthetetlen missziót tartott május 3-11-ig Monostorpetrin főtiszt. P. Lukács Mansvét missziós atya. Gyújtó beszédeivel különösen is a férfi fiatalságot nyerte meg, de az egész lakosság figyelemmel hallgatta igehirdető beszédeit. Mindenki gyónt- áldozott az új szép templomban, melyet a hívők áldozatkészsége ezer ember számára építetett. A misszió szentséges körmenettel fejeződött be.”

Amint már a tanulmány bevezető részeiben is többször jeleztük, a *Katholikus Világ* nemcsak az olvasók körében bír(t) hiánypótló szereppel, hanem a rendtartomány belső életére vonatkozóan is. Az erdélyi ferences közösség mindennapjainak egy-két mozzanatáról is értesülhet az érdeklődő, igaz, hogy néha rövid, de mégis minden lényegeset magába foglaló rovatok tartalmából. Jelen esetben különösen is hangsúlyosak a népmiszsiókra vonatkozó visszajelzések, amelyek igencsak gazdagítják a már ismert adatokat, és akár dupla „fogásnak” is nevezhetőek azok a források, amelyek a *Katholikus Világ* kézbevételeig ismeretlenek voltak előttünk.

A lap rovatéletéből a népmiszsiókra, lelkigyakorlatokra, triduumokra vonatkozó beszámolók megszűnését – egyelőre – azzal magyarázzuk, hogy 1930 szeptemberében tartományfőnöki kezdeményezésre útjára indult az *Erdélyi Ferencesek Útja – a Rendtartomány Hivatalos Közlönye* elnevezésű, negyedévenként megjelenő kiadvány. Ez a lap kifejezetten a rendtartomány belső életére fókuszált, értjük ez alatt a hírek megosztásán túl a lelki, szellemi értékek növelése érdekében alkalomról alkalomra megújult rovatok tartalmait. A két világháború közötti időszakban megtartott „lélekmentő” napok 1930–1936 közötti híreit ebben a *Közlönyben* találjuk.

GENG NOÉMI

Megnyitni a fiatalság kapuit

Zusammenfassung: Es ist wichtig, dass die kirchliche Seelsorge auf die Bedürfnisse junger Erwachsener eingeht und ihnen sinngebende Muster vermittelt. Die Suchmentalität, die sie charakterisiert, sollte Raum lassen und Wege gehen. Diese Anerkennung motivierte die Wahl des Themas für unsere Studie. Um die Situation junger Erwachsener zu beleuchten, müssen wir die Merkmale dieser Altersgruppe aus einem psychosozialen Kontext heraus skizzieren und mit der theologischen Lehre unserer Zeit vergleichen. Wir versuchen dies im Lichte der Lehre von Papst Franziskus, der Dokumente der Synode der Diözese Gyulafehérvár und der Botschaft des Zweiten Vatikanischen Konzils.

Schlüsselwörter: junge Erwachsene, Seelsorge, kirchlicher Unterricht, psychosozial

Napjaink társadalmában a fiatal felnőtt korosztály életfeladatait már más körülmények övezik, mint az őket megelőző generációét. Olyan új kérdésekkel találják szemben magukat, amelyeknek megválaszolásához nem elegendők a régi feleletek. A munkába állás ideje kitolódott a tanulmányi időtartam megnyúlása miatt, és bizonytalanra vált elhelyezkedésük a munkaerőpiacon. Ennek következtében a szüleiktől való anyagi függés időszaka meghosszabbodott, ettől pedig családalapítási vállalkozásaik is függővé lettek. Az életfázisoknak ez a szakasza nagymértékű, bátor lendületet feltételez és kíván ahhoz, hogy az élet több területét érintő elköteleződések megeléghessék és megvalósíthatóak életük értelmét a fiatal felnőttek. Ehhez képest a társadalom oldaláról egyre kevésbé érkezik támogató, segítő kéz feléjük. Pedig a fiatalon megtapasztalt lendületvesztések elbátortalanítóan hatnak a további életpálya-alakításra. Így kiemelten fontos, hogy az egyházi pasztoráció a fiatal fel-

nőttek igényeire irányítsa figyelmét, és értelemadási mintákat biztosítson a számukra. Az őket jellemző kereső mentalitásnak teret kell engedni és utakat kell készíteni. Ez a felismerés motiválta jelen tanulmányunk témájának megválasztását. A fiatal felnőttek helyzetképének megvilágításához körvonaloznunk kell a korcsoport sajátosságait pszichoszociális kontextusból, ezt pedig össze kell vetnünk korunk hozzájuk intézett teológiai tanításával. Erre teszünk kísérletet Ferenc pápa tanításának, a gyulafehérvári főegyházmegyei zsinat dokumentumainak és a II. vatikáni zsinat üzenetének tükrében. Meg kell tudnunk határozni az ennek az életszakasznak megfelelő válaszkeresési utakat, ezt pedig az egyház nekik szóló tanításával is össze kell vetnünk ahhoz, hogy majd a praxológia számára helyes következtetéseket tudjunk levonni és megfelelő gyakorlatokat indítani.

Lélektani megközelítés

Erik H. Erikson pszichoszociális fejlődélméletében a fejlődést élethosszig tartó folyamatként ábrázolja, melyben személyiségünk alapvető tényezői adottak, de azok kibontására nagy befolyása van a társas környezetnek. Az egyes személyiségjegyek az életszakaszok során folyamatos alakuláson mennek keresztül. Az egészséges fejlődéshez szükség van minden fejlődési korszak sajátos krízisének megoldására, tehát a krízis a fejlődés velejárója, lehetőség a személyiség működési szabályainak újrafogalmazására. Az életkori ciklusok nyolc csoportba tagolhatók, melyek mindegyike során át kell mennünk egy normatív krízisen, s erőfeszítéseket kell tennünk annak érdekében, hogy az adott szakaszban megjelenő képességeinket birtokba vehessük és kreatívan lendüljünk túl a válságon. Ebben a nyolcasban az ötödik

szakasz a fiatal felnőttkor – 20–35 év között – normatív krízise, amely során feladatunk a bensőségesség, intimitás képességének elsajátítása, sikertelen megküzdés esetén pedig az elszigetelődés, izoláció diszfunkcionális állapotával kell számolnunk. A bensőségesség elsajátításának képessége a fő feladatunk ebben az életszakaszban, vagyis annak megtanulása, hogy miként tudunk magunkhoz közel engedni másokat, és tudunk-e életre szóló elköteleződéseket kötni, más kötődési viszonyokat pedig újraértékelnünk. Az intimitás kialakításának viszonylag szilárd identitás a feltétele, melynek az egymásra épülő szakaszok mindegyikében folyamatosan fejlődni kell, az elköteleződésre és intimitásra való képesség elsősorban az anya-gyermek kapcsolatban alapozódik meg, elsődlegesen a csecsemőkor szakaszának kihívása.¹

Az első terület, amelyben új megoldási módokat kell elsajátítanunk ebben az életciklusban, az a hivatás területe. A munkába állás új szerephelyzetekben való megfelelésre kényszerít, érett frusztrációkezelést igényel, megköveteli a hierarchikus rendbe való harmonikus és a személyiség integritását védő beilleszkedés képességét. A sikeres megküzdést kritikus tényezők akadályozhatják, mint például a gátolt munkába állás szociális és kommunikációs készségek hiányossága miatt vagy a képzési folyamat elégtelensége miatt. Továbbá a szocializációs folyamat zavara miatti beilleszkedési nehézség, az intergenerációs rétegváltás, az izolálódási és motivációs problémák, valamint adaptációs nehézségek is felmerülhetnek kritikus tényezőként, hozzájárulva ahhoz, hogy előidézzék a munkába állás krízisét.²

A fiatal felnőttkor másik specifikus krízise a párkapcsolati elköteleződés majd a családalapítás. A kölcsönös szeretetnek és

¹ HORVÁTH-SZABÓ Katalin – KÉZDY Anikó – S. PETIK Krisztina: *Család és fejlődés*, Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola 2007, 17.

² HAJDUSKA Marianna: *Krízislélektan*, Budapest 2015, 73.

elfogadásnak a képessége, amely legyőzi a külön álló identitásokból fakadó ellentmondásokat, elsődlegesen feltételezi a saját identitás stabilitását. Amennyiben az identitás stabilizálódása nem ment végbe az ezt az életszakaszt megelőző normatív fejlődési stációkban, szintén akadályozhatják az adott élettani feladatot, a párválasztást. Így például az önbizalomhiány dinamikai problémákat eredményezhet, a személy nem tud a partnerre és annak igényeire figyelni, csak önmagára és saját érzéseire, szükségleteire. Szintén az önbizalomhiányból eredeztethető a gyakori partnerváltás jelensége, amely az egyén identitásának éretlenségére utal. Kritikus lehet a rossz önreprezentáció, helytelen stratégiák és az alacsony színvonalú megküzdési technikák. Hasonlóan kiterjedt problémafaktor a kötődési mód bizonytalansága. A kapcsolatba lépési nehézségek akadályozhatják a párkapcsolat létrejöttét vagy működését, illetve merev kapcsolati sémák alakulhatnak ki. A gátlásokat generáló szexuális nevelés, túlzottan erős kötődés a szülőhöz, valamint a partnerben keresett szülőpótlék szintén zavarforrások.³

Utóbbiak az életszakasz másik feladatszegmensére mutatnak, amely a leválás a származási családtól. Pubertáskori feladat a szülőkről való érzelmi leválás elindítása, de az iskolai tanulmányok kitolódása megnyújtja a leválási folyamatot, az egzisztenciális függőség az önállóság akadályozója lehet.⁴ Ha ez a leválás elmarad, késleltetett, újabb zavarforrásokat generál a családalapításban, amelynek szintén fiatal felnőttkorban van a legkedvezőbb ideje. Ez együtt jár az új szerepkörök elsajátításával, az együttélés elején pedig helyt kell állni a küzdelemben, amely a szabályozási területekért folyik, a kontrollért. Majd az első

³ HAJDUSKA: *Krizislélektan*, 76.

⁴ Uo. 71.

gyermek születése az éppen stabilizálódott szerepek és pozíciók átrendeződését hozza, a fókusz az újszülöttre kerül át. Valamint nemenként is változnak a családalapítás krízisével járó kihívások. Nőként feladat az anyai szereptanulás, a gyerek-anya duálunió stabilizálása, feladat még a saját anyáról való leválás folyamatának befejezése, valamint a saját és a partner szüleivel való megváltozott szerepek kidolgozása. Férfiként kihívás az apai szereptanulás és helyének megtalálása a gyerek-anya duálunió mellett, az egzisztenciális biztonság megteremtése és a felnőtté válás befejezése, valamint szintén feladata a saját és partnerének szüleivel való szerepek kidolgozása.⁵

A vallás és világnézeti állásfoglalás szintén megjelenhet fejlődési krízisként, mind a serdülőkor szakaszában, mind a fiatal felnőttkorban. Az identitásformálódásban a neveltetéssel kapott vallásosság kritikai reflexió alá vetése és a személyesség kialakítása elengedhetetlen. A serdülőkor jórészt konvencionális hittartalmi és szociális vonatkozásai fokozatosan alakulnak át személyes átvizsgálás során az egyén belátott és egyénivé tett értékeivé, a kiforrt és erősödő énkép feltétele mellett.⁶

Az istenkép alakulásában, az élet értelmének és az értékrendnek a keresésében elvitathatatlan szerepe van a szülő-gyermek kapcsolatnak, a serdülőkori vonatkoztatási csoportoknak, illetve a vallásos szocializációban szerepet játszó más modelleknek. A szocializációs ágensek elvitathatatlan szerepe mellett fontos figyelembe venni, hogy a hitvesztés a tradicionális vallásos neveltetésű fiatalok körében egy intellektuális értelemkeresési folyamatban történik, míg a kevésbé intenzív vallásos szocializációban részesülők számára a megterés, sokszor az élet

⁵ Uo. 84–91.

⁶ KÉZDY Anikó: *Krízisek és vallásosság*, in: Tözsér Endre (szerk.), *Hit és élet a felnőttkor küszöbén*, Budapest 2006, 61–84, 73.

nehézségeivel való megküzdés folyamatában tapasztalható. A társkapcsolati háló vallásossággal összefüggő tényezői mellett, kiemelkedőként fontos még figyelembe venni hogy az életút első szakaszában elkezdődő, anyához való kötődés következményekkel jár a későbbi vallásosságra. A felnőttkori megértő istenkép bírhat kompenzáló jelleggel a gyerekkori kötődés bizonytalansága miatt, vagy a nem kielégítő anya-gyermek kapcsolat lehet akadályozója az istenkapcsolati és egyéb társas kapcsolati kiegyensúlyozott kötődésnek. De mivel ősmintájául szolgál az anyához való kezdeti kötődés mindennemű felnőttkapcsolatnak, így az Istennel való kapcsolat is többnyire megfelel a kötődési kapcsolat követelményeinek. Ha pedig a *biztos* kötődési stílus érvényesül az Istenbe vetett hitben, az majd nagy horderejű támaszt és megküzdési forrást jelent az egyén számára a nehéz helyzetekben. Valamint az istenkép jellege meghatározó az önértékelés alakulásában és milyenségében is, így többoldalúan is védő tényezőként szerepelhet a nehézségekkel és krízisekkel való megküzdésben.⁷

A fiatal felnőttek korcsoportját tehát ezen életszakaszi kihívások küzdelmei mentén találhatjuk meg. A pasztorális igényeik helyes feltérképezéséhez elengedhetetlen a transzdiszciplináris dialógusra törekvés a lélektani ismeretekkel. Így felfedezhetjük azokat az utakat, amelyeken keresztül elérhetőek és megtalálhatóak a fiatalok számára a pasztoráció számára. Igényeik helyes értelmezése segíthet megfelelő válaszokat nyújtani kérdéseikre. A korcsoport életszakaszi krízisei szerteágazóak, pszichológiai felmérések egyenesen a legmagányosabb generációnak nevezik meg a késői serdülőkor és a fiatal felnőttkor generá-

⁷ HORVÁTH-SZABÓ Katalin: *Fiatalkori vallásosság és korai kötődés*, in: Tözsér Endre (szerk.), *Hit és élet a felnőttkor küszöbén*, Budapest 2006, 19–42.

cióját.⁸ Emellett pedig az értelemkeresési szakasszal egybeesően, a már említett istenkapcsolati krízis is az életszakasz sajátja. Ezekben a meghatározó kihívásokban nem engedheti meg a pasztoráció magának, hogy ne forduljon felkészülten a korosztály igényei felé. Felkészültségét pedig az egyház tanításának valós, kész válaszaiból merítheti.

Teológiai tanítás az ifjúkorúakhoz a II. vatikáni zsinat dokumentumaiban

A zsinati dokumentumok is fontosnak tartják kiemelni a fiatal korcsoport fokozott terheltségét. Saját életfeladataiknak súlya mellett meg kell birkózniuk a rohamosan változó gazdasági és szociális körülményekkel. Fokozott terheltségükön túl számolnunk kell legalább olyan nagy kaliberű felelősséggel is a vállukon, amelyet a korra tett jelentős befolyásuk jelent. Ezekkel a megnövekedett terhekkel azonban együtt járnak a korosztály természetes életkori pozitívumai is, mint például az életkedv és a feltörekvő tettvágy. Hangsúlyos társadalmi szerepükből kifolyólag az egyházi szerepvállalásuk is hasonló súlyú apostoli tevékenységet kíván tőlük. A fiatalságukban rejlő buzgóságukat, lendületes mivoltukat krisztusi lelkületnek kell áthatnia és az egyház pásztorai iránti szeretet, engedelmesség. Így biztosak lehetnek abban, hogy bőséges gyümölcsöt teremhetnek, és személyiségük tudatának növekedésével határozottan vállalhatnak felelősséget a világban.

Apostoli feladataikkal kapcsolatban az *Apostolicam Actuositatem* című határozat kiemeli, hogy a fiataloknak, elsődleges elhívásuk saját korcsoportjukhoz van, hiszen saját soraikat tudják a leginkább elérni és megszólítani. Ennek az

⁸ KÉZDY: *Krízis és vallásosság*, 70.

apostoli megszólításnak pedig minden időben a társadalmi paraméterekhez kell alkalmazkodnia, amelyben élnek. Nekik pedig az őket megelőző generáció tartozik példamutatással és baráti hangú közeledéssel, ezzel serkentve a fiatalokat az apostoli munkára. Az ifjak pedig ezt a hathatós támogatást az idősebb generációnak tisztelettel, bizalommal és a hagyományok tiszteletével hálálják meg (AA12).

A Szent Zsinat nem késik sokszorosan is hangsúlyozni, hogy az egyház és a dinamikusan változó társadalom legfontosabb kulcsa a fiatalokban rejlik, kiknek nevelése és tanítása az elsősorú kiemelt feladata a kereszténységnek. Az ifjúság nevelése ugyanis kiváló eszköz az emberhez méltó életkörülmények elősegítésére és az emberi méltóság növelésére (AG112). Ennek a tanításnak fontos része a hitoktatás, melynek célja, hogy elmélyítsen az ismeretek által megvilágított élő, tudatos és tevékeny hitben (CD6). A buzgó hit felszításához pedig elengedhetetlen az egyház valódi helyzetének ismertetése, hogy tudatosodjék bennük, milyen égetően szükséges az evangelizáció (AG 39).

A nevelésre irányuló tevékenység nemcsak kötelessége minden kereszténynek a fiatalok felé, de ők egyenesen egyetemes joggal is rendelkeznek az oktatás jótéteményeiben részesülni. A „... fiataloknak joguk van ahhoz, hogy rávezessék őket az erkölcsi értékek helyes lelkiismerettel való megbecsülésére és személyes állásfoglalással való elsajátítására, nemkülönben Isten tökéletesebb megismerésére és szeretetére.” (GE 1). Fontos továbbá, hogy a *Gravissimum educationis* című nyilatkozat buzdítja a fiatalokat, hogy miután is megtapasztalták a nevelői munka jelentőségét saját életükben, maguk is áldozatkészen vállalkozzanak az oktatói hivatásra (GE 12).

Az egyházzól a mai világban (*Gaudium et spes*) című lelkipásztori konstitúció, a kor pszichológiai, erkölcsi és vallási változásával kapcsolatban kifejti, hogy ezeknek a struktúráknak a változása, főként a fiatalok szemében, kérdésessé teszi a hagyományos értékeket, ez pedig türelmetlenséget és bizonytalanságot generál bennük. Az elődöktől áthagyományozott cselekvésmódok már nem kielégítőek a mai ember helyzetében, ebből pedig súlyos zavar támad a magatartásbeli normákban. Ezek a nehézségek nemcsak a fiatal generációt érintik, de az őket nevelőknek is komoly kihívásokat jelentenek (GS 7).

A dolgok gyors és rendezetlen változása ellenségeskedést teremt az egymást követő generációk között, és a családban is ellentéteket szül (GS 8). E mögött a sok konfliktus mögött mégis meg kell látni az emberiség egyetemes vágyát a szabadságra és az emberhez méltó életre (GS 9). Ahhoz, hogy minden embernek ez az egyetemes törekvése teljesülhessen, ezzel együtt pedig felelősséget vállaljanak önmaguk és közösségük iránt, az egyes emberek lelki kimunkálására kell törekedni. Ennek legelső eszköze, hogy a bármiféle társadalmi rétegből származó fiatalokat úgy kell nevelni, hogy művelt és nagylelkű emberekké váljanak. Az ilyen fiatal felnőtt generációra van a legégetőbb szüksége korunknak (GS 31). Az ember tökéletesedése és a társadalom fejlődése ugyanis kölcsönösen függnék egymástól. Úgy, ahogyan a közösség épül az egyén tökéletesedésével, a társas élet ugyanígy fontos körülmény az ember számára (GS 25). Ezekben a társas köteleknek a segítségében kell kibontakoznia az ember hivatásának. Az embernek figyelnie kell a Szentlélek indításaira, így hite által feltárulhat előtte a hivatására vonatkozó isteni terv (GS 11). Fontos, hogy ennek a hivatásbeli és társadalmi tevékenységnek sohasem szabad szemben állnia a vallásos étellel,

ugyanis a világi hívek arra is hivatottak, hogy környezetükben, minden helyzetben Krisztus tanúi legyenek (GS 43).

Az Isten által rendelt hivatás mellett „a személy, valamint az emberi és a keresztény közösség jóléte szorosan összefügg a házastársi és a családi közösség kedvező helyzetével” (GS 47). A fiatalok hivatásválasztása és családalapításuk is szorosan kapcsolódnak. A családi környezetnek arra kell törekednie, hogy olyan felelősségteljes fiatalokat neveljenek, akik képesek úgy megválasztani hivatásukat, hogy amikor megházasodnak, saját családjukat kedvező erkölcsi, gazdasági és társadalmi körülmények között építhessék fel. A szülőkre tartozik annak felelőssége is, hogy a fiatalokat okos tanácsaikkal segítsék családalapításkor, de attól óvakodniuk kell, hogy párválasztásukat közvetve vagy közvetlenül befolyásolják. Az eredeti családon kívül a tágabb társas környezetnek is feladata, hogy a fiatalokat s főleg az új házasságokat megerősítsék tanításukkal és felkészítsék őket a családi életre (GS 52).

A II. vatikáni zsinat egy záróüzenettel is fordul közvetlenül a fiatalokhoz, mint az egyház jövőjének letéteményeseihez:

Oly időkben éltek, kedves fiatalok, amikor átalakulóban van az egész világ. Ti vagytok a mi korunk szemefénye, ti vagytok a jövő társadalma, ti vagytok az egyház jövője. Az örökké ifjú Krisztus-arc tündöklik rajtatok. A zsinat különösen is kihangsúlyozta az emberi személy méltóságát, hogy amikor majd ti lesztek felnőttek, mindnyájan szabadságban és megbecsülésben éljete. Vigyázzatok, hogy meg ne mérgezze a ti lelketeket is az önzés szelleme. Fiatal energiáitokat állítsátok Krisztus szolgálatába! Legyetek bátrak, idealisták, tiszták, őszinték, és építsétek fel azt az új világot, amelyben Krisztus a központ!⁹

⁹ A II. vatikáni zsinat záróüzenete a fiatalokhoz, in: Magyar Kurir/Kitekintő 2005. december 08., <https://www.magyarKurir.hu/hirek/ii-vatikani-zi->

Az ifjúkorúakról a gyulafehérvári főegyházmege zsinati dokumentumában

A főegyházmege zsinati dokumentuma szorosán támaszkodik a II. vatikáni zsinat tanítására, kiemelve a nevelés és a fiatalok iránt vállalt felelősség fontosságát, valamint hangsúlyozza, hogy ez a korosztály az egyház nagy kincse és reménye. Ezután tanítását szentírási kontextusba igyekszik ágyazni. Hozzáfűzi, hogy bár kevés helyen találkozunk kifejezetten a fiatalokat említő igehellyel, a Szentírás tanítása mégis világosan kifejtett, és az ifjúkort az elköteleződésre való felkészülés és az erények tanulására szánt időnek tartja („vö. *Préd 12,1a, Bölcs 8,2, Sir 6,18, 2Tim 2,22, Tit 2,67, 1Pét 5,5a.*” Gyulafehérvári Főegyházmege, *Zsinati Könyv* – a továbbiakban: GyFZsK – 78).

Ugyanakkor az újszövetségi szövegtanúk a kezdeményezőkétség, a lelkesedés, a szabadság felfedezésének és az életcél keresésének idejét láttatják („vö. *Jn 21,18b, Lk 15,11–32, Mk 10,17–22, Mt 19,16–22, Lk 18,18–23.*” GyFZsK, 78).

A dokumentum az erdélyi ifjúságra vonatkozó helyzetképpel folytatódik, kifejti, hogy bár javuló arányokat mutat a fiatalok társadalmi szerepvállalása, de még mindig nem mondható meghatározónak a katolikus fiatalok közéletben való részvétele a térségben. Ebben, nagymértékben szerepet játszik a kedvezőtlen anyagi, gazdasági tényezők hatása, mely jellemzően kiábrándultságot és pesszimizmust idéz elő. A fiatalok jelentős része munkanélküli vagy alacsony bérért dolgozik, így lakhatási és megélhetési problémákkal is küzd. Ez pedig sokak számára kérdésessé teszi a családalapítás és gyermekvállalás lehetőségét. Mindezek miatt nagyszámú ifjúnak kedvezőbb lesz a kivándor-

nat-zaro-uezenete-fiatalokhoz, 2019.06.20.

lás lehetősége. Jelentős részüket érinti még, hogy problémás családi háttérrel kell megbirkózniuk, vagy egyéb mély lelki sebeket cipelnek. Az elvállaltalanodás jelensége pedig megnehezíti a fiatalok útkeresését (GyFZsK, 79–80).

A súlyos problémák mellett a dokumentum emlékezetbe idézi, hogy már 1989 előtt is voltak az egyházmegyében áldozatos lelkipásztorok, akik a fiatalok pasztorációján munkálkodtak, a körülöttük létesült közösségek tagjaiból pedig sokan ma is munkálkodnak az egyház eleven tagjaként. Dicséretes módon a fiatalok maguk tesznek azért, hogy különféle rendezvényeken élhessék meg közösségi hitüket, így például lelkigyakorlatok, táborkok, találkozók szervezésében vállalnak részt (GyFZsK, 81).

A felsorolt pozitív vonások mellett a dokumentum hangsúlyozza, hogy még nem született átfogó, egyházmegyei szintű és működőképes pasztorációs terv, amely keretbe foglalná az ifjúsági munkát. Ezzel egyetemben hiányos az ehhez a munkához szükséges infrastruktúra is és nincsenek az ifjúsági evangelizáció kizárólagos szolgálatába állított lelkipásztorok, s világiak sem. Továbbá rávilágít arra az égető problémára, hogy a munka nélkül maradt vagy már dolgozó értelmiségi fiatalok és fiatal házaspárok magukra hagyottak kérdéseikkel, gondjaikkal, sóvárogva a megtartó közösség után (GyFZsK, 82).

A gyermekkorukban megbérmált fiatalok, a nagykorú kereszténység útjára lépve, jelentős számban távolodnak el az egyháztól. Őket meg kell szólítani és megteremteni számukra a lehetőséget a kereszténységben, amely a teljesebb életforma eléréséhez vezet. Talán az ő visszaintegrálásuknál is nagyobb kihívást jelent az egyházat visszautasító fiatalok nagy száma, akik a látott hiteltelenségek okán érzik idegennek az egyházat. Meg kell találni a velük való találkozás lehetőségeit, a hozzájuk

való párbeszéd kulcsa pedig az általános emberi értékek tudatosításában van, valamint a személyesen láttatott pozitív és hiteles példákban (GyFZsK, 83).

Fontos szempont az egyházmegyei ifjúságért dolgozók munkájában, hogy az evangelizációt a legmegfelelőbb módon igazítani kell a fiatalok sajátos gondjaihoz. Megszólításuk történjen eleven környezetükben, szórakozóhelyeiken, munkahelyükön, lehetőleg hasonló helyzetben élők apostoli tevékenysége segítségével. A dokumentum tehát ugyanúgy szorgalmazza az ifjúság apostolkodását saját korosztályában, mint ahogyan a II. vatikáni zsinat is erre buzdítja őket (vö. AA 12).

Bátorító és támogató jellegű lelki kísérésük mellett az egyházmegyének a munkahely-teremtési kezdeményezésekben is ki kell vennie a részét a fiatalok segítése céljából. A gyakorlati vonatkozású megvalósításokkal együtt kiemelten fontos a fiatal felnőttek számára, hogy megértő hangon szólíttassanak meg, szeretettel és bizalommal hallgassák meg őket (GyFZsK, 85).

Teológiai üzenet Ferenc pápa fiatalokhoz intézett beszédeiben és a *Christus Vivit* kezdetű apostoli buzdításban

Ferenc pápa megnyilatkozásaiból világossá válik, hogy a fiatalokat a társadalomban egy megkülönböztetett figyelmet érdemlő társadalmi csoportnak tekinti, hiszen ők jelentik az egyházban és ezzel a társadalomban is a reménységet. Ennek a megkülönböztetett figyelemnek tevékenynek is kell lennie a fiatalok irányába, az első lépés pedig az értük tett úton, hogy az ő nyelvükön szóló, megértéssel odaforduló hangon szólítjuk meg őket. Hiszen erre a megértő meghallgatásra és megbecsülésre sugalló megértésre van leginkább szükségük. Így Ferenc pápa

fiatalokhoz intézett beszédeiben arra törekszik, hogy megerősítse a reményt, a bátorságot és az örömmel megélt hitet az ifjúság szívében, hogy bátran viseljék szerteágazó életfeladatuk küzdelmeit. Buzdítja a célcsoportot kitartásra a magas eszmék mellett és arra, hogy ezekért emeljék fel hangjukat, de legfőképp szoros és támogató barátságra hívja őket Jézussal. Egy irgalommal és szeretettel átszótt keresztény életre hívja meg őket, amelyre saját magát adja vonzó példaként.¹⁰

A világnak a hit örömeiben ragyogó fiatalos szívre van szüksége, akik emlékezetbe idézik minden időben, hogy Krisztussal a szív örökké fiatalos hitben marad. Ezért a példamutató voltukért nem szabad soha alábbhagynia a fiatalokban az örömmel, amely Jézusban mindig újratöltekezhet, hisz tudhatják, hogy vele soha sincsenek egyedül, még akkor sem, ha életük elején is már legyőzhetetlennek tűnő akadályokkal szembesülnek. Ő megértette minden nyomorúságát az emberi sorsnak, lehajolt hozzájuk, hogy meggyógyítsa testüket s lelküket, és megmutatta nekik az irgalmasság isteni arcát. Szeretettel kell átölelniük Krisztus keresztyét szenvedéseikben, annak keresztyét, aki feltámadásával és Isten szeretetének erejével már vereséget mért minden rosszra a világon. Ha szeretettel átölelik Krisztus keresztyét, az sohasem szomorúsághoz vezet, hanem örömhöz. Azért kell hordozniuk saját keresztyeiket tehát, hogy ezzel megmutathassák minden embernek a Krisztus által hozott vigasz örömét.¹¹

Ha Krisztushoz igyekeznek tehát hasonlatossá válni, akkor az önátadásban találhatják meg el nem fogyó örömeiket.

¹⁰ Vö. Ferenc pápa: *Öllemek benneteket!*, *Beszédek fiatalokhoz*, Tözsér Endre (szerk.), Budapest 2014, 11–14.

¹¹ Ferenc pápa: *Az önátadásban találjuk meg igazi örömeinket. Szentbeszéd a virágvasárnapi szentmisén, a XXVIII. Ifjúsági Világnapon*, Vatikán, Szent Péter tér 2013. március 24., in: Ferenc pápa: *Öllemek benneteket!*, *Beszédek fiatalokhoz*, Tözsér Endre (szerk.), Budapest 2014, 15–20.

Az önátadásnak pedig az egymásnak segítséget nyújtó gesztusokon keresztül kell megmutatkoznia, vagyis mindenekelőtt az a feladatuk, hogy egymás szolgálivá váljanak, ahogy erre példát adott nekik Jézus.¹²

Tehát megpróbáltatásokban és ebben a tevékenykedő szeretetben sincsenek egyedül. A nehézségek részei az útjaiknak, amelyen keresztül Isten vezeti őket, de Ferenc pápa lelkesen buzdítja hallgatóságát, a fiatalokat, hogy soha ne veszítsék el bátorságukat, mert a Szentlélek megtartó támogatásában minden körülmények között biztosak lehetnek, és győztesként kerülhetnek ki bármilyen nehézségből. Ha engedik, hogy a Szentlélek irányítsa életüket, ő folyamatosan megújít és átalakít, ahogyan a fiatalos lendületükön keresztül velük együtt az egész világot is formálja a Szentlélek. A Szentatya tehát az életben tapasztalható megpróbáltatásokra és kihívásokra válaszként az Úrban való szilárd bizalomra hívja őket, arra, hogy bátran be kell engedniük életünkbe Isten újdonságokat tartogató, átformáló erejét, amely a vigasz és öröm kiapadhatatlan forrása lesz számukra.¹³

A vigasztaló öröm megtapasztalása pedig arra sarkall, hogy meg is osszák ezt az örömhírt másokkal. Ki-ki talentumai szerint, félelem nélkül hirdetheti másoknak Isten megvigasztaló kegyelmét.¹⁴ A fiataloknak ez az egyik

¹² Ferenc pápa: *Nyújtsatok segítő kezet egymásnak. Szentbeszéd a nagycsütörtök esti szentmisén, a Casal del Marmo fiatalkorúak büntetés-végrehajtási intézetében*, Róma 2013. március 28., in: Ferenc pápa: *Öllelek benneteket!*, Beszédek fiatalokhoz, 21–23.

¹³ Ferenc pápa: *Isten lelke átalakít minket. Szentbeszéd húsvét 5. vasárnapján, a bérnálási szentmisén, Vatikán, Szent Péter tér 2013. április 28.*, in: Ferenc pápa: *Öllelek benneteket!*, 25–28.

¹⁴ Ferenc pápa: *Továbbadni Isten vigasztalásának örömét. Szentbeszéd a papi növendékekkel, novíciusokkal és novíciákkal bemutatott szentmisén, Évközi 14. vasárnap*, Vatikán, Szent Péter-bazilika 2013. július 7., in: Ferenc pápa: *Öllelek benneteket!*, Beszédek fiatalokhoz, 29–34.

jellemzője, hogy nem zárkóznak magukba, hanem merik hallatni a hangjukat és szavukat felemelve harcolni, küzdeni az értékekért, továbbadni a megatapasztalt örömhírt. Ezt a tetterekészséget óhajtja a megszólított fiataloktól Ferenc pápa is.¹⁵ Ha meghalljuk Isten hívó szavát és a megkapott örömhírt, s életünk-ké téve tovább is adjuk, azzal Krisztust engedjük be életünkbe. Ez a befogadás pedig átalakít minket és megvilágítja nekünk a jövőbe vezető utat. Krisztust hozzáadva az életükhöz lehet az élet értelmes és boldog, amire minden fiatal megérdemelten vágyik. Istenbe kell helyezniük bizalmukat, és nem önmagunkat kell a középpontba helyezni, nem egyedül kell építeniük életüket.¹⁶ Legfontosabb támasza tehát az ifjúságnak élethivatásuk betöltéséhez, hogy nem kell egyedül hordozniuk keresztjeiket.

Ferenc pápa tehát megszólítja a fiatal generációt a család, a hivatás és a munka témaköreiben is. Mindegyik témakört átszővi az a buzdítás, hogy mernie kell a fiataloknak határozott és végérvényes lépéseket tenni manapság is, amikor a hagyományok már nem adnak olyan szilárd talajt az életúthoz. Vonatkozik ez a házasságkötésre, a megszentelt életre való elköteleződésre, a hivatásra, munkára, az egyéb társadalmi elköteleződésekre, valamint arra, ahogy Jézus örömhírét el kell vinni másoknak. Ebben pedig senki sincs magára hagyva, hangsúlyozza sokszor beszédeiben a Szentatyá. A Szentlélek minden körülményben a megfelelő támasszal érkezik segítségül.¹⁷

¹⁵ Ferenc pápa: *Hallassátok a hangotokat!, Beszéd az argentin fiatalokhoz a Szent Sebestyén-székesegyházban, a XXVIII. Ifjúsági Világtalálkozó keretében*, Rio de Janeiro 2013. július 25., in: Ferenc pápa: *Öllelek benneteket!, Beszéd a fiatalokhoz*, 35–40.

¹⁶ Ferenc pápa: *Add hozzá Krisztust életedhez!, Szentbeszéd az esti fogadási ünnepségen a Copacabana tengerparton, a XXVIII. Ifjúsági Világtalálkozó keretében*, Rio de Janeiro 2013. július 25., in: Ferenc pápa: *Öllelek benneteket!, Beszéd a fiatalokhoz*, 47–51.

¹⁷ Ferenc pápa: *Egyedül nem boldogulunk. Beszéd az umbriai fiatalokhoz az*

A házasságban való elköteleződésre készülõ fiatalokat külön, kiemelten is mindig buzdítja a Szentatya. Az örökre szóló elköteleződéstõl való félelmeiket kívánja eloszlatni és megerõsíteni õket a házasság rendívül értékes voltában. Kifejti, hogy valóban sok és finomra hangolt munkát igényel a házasságon minden egyes nap dolgozni és arra törekedni, hogy egymást kölcsönös õnatadásban és elfogadásban egyre érettebbé tegyék a házastársak. Ebben segítségül az udvariassági gesztusok tárházát kínálja nekik s biztatja a házastársakat, hogy kérjék az Úr áldását közös életükre.¹⁸

Mindazt, amit a fiatalokról és fiataloknak tanít beszédeiben a Szentatya, azt átfogóan foglalja össze a *Christus Vivit* kezdetû apostoli buzdítás. Legfõképp Jézus Krisztus örök fiatalságának erõt adó forrását és példáját tárja elénk a dokumentum. Számot vet az idõk jeleivel és nyomatékosítja, hogy a fiatalok mindenkori lelkipásztori gondozásának a valós élethelyzeti kontextusban kell végbemennie, amely nem szigetel el a világtól és a családtól (CV 30). A korcsoport paradigmáit és kérdésfelvetéseit aprólékos figyelemmel fésüli végig, az életszakaszra vonatkozó teendõkkel együtt. Viszonyulási irányokat jelöl meg a generációk között és még konkrétabb szempontokat a fiatalok lelkipásztori gondozása számára. A pasztoráció irányaira, megfelelõ környezetére, annak ideális alkalmaira és formáira vonatkozóan is aprólékos részletekbe bocsátkozik az apostoli buzdítás. Mindezeket pedig olyan közvetlen, élõszót idézõ módon tárja elénk, amelyet a fiatalok pasztorációjának nyelvezete is kíván. Ez a hangvétel

assisi lelkipásztori látogatás keretében, Assisi, az Angyalos Boldogasszony-bazilika elõtti tér 2013. október 4., in: Ferenc pápa: Öllelek benneteket!, Beszéd fiatalokhoz, 101–110.

¹⁸ Ferenc pápa: *A tartós házasság titka*, Beszéd házasságra készülõ fiatalok, jegyesekhez, Vatikán, Szent Péter tér 2014. február 14., in: Ferenc pápa: Öllelek benneteket!, Beszéd fiatalokhoz, 119–128.

egyszerre nyugalmat árasztó és lendületet nyújtó. Megnyugvás, vigasztalás a fiatalkorúak számára, hogy szerteágazó problémáik kihívásainak van ismerője és megértője, ezzel együtt pedig felszítja az ifjak lendületét a tettvágyra, a világot alakító álmok megvalósítására (CV 143). Ferenc pápa tehát kilenc, apró részekre tagolt fejezeten keresztül veszi számba a fiatalokat érintő kérdések eleven valóságát.

Mindezek alapján pedig láthatjuk, hogy pontos iránytűként szolgál az egyház tanítása a fiatal felnőttek helyzetét illetően. Ha ezt összevetjük a lélektan segítségével megvilágított érdekeltségi területekkel, akkor sem kell hézagokkal számolnunk, az egyház válaszai készek és elevenek. Ennek mentén pedig a gyakorlati megvalósításnak kell a következő lépésnek lennie. Jelen munkában a fiatal felnőttek egyházi helyzetének felmérésére vállalkoztunk a II. vatikáni zsinat üzenetének, Ferenc pápa tanításának, a gyulafehérvári zsinati dokumentumnak a tükrében. Arra kerestük a választ, hogy milyen kérdések foglalkoztatják ezt a korcsoportot. A lélektani megközelítések segítségével sikerült feltárnunk, hogy melyek az ennek az életszakasznak megfelelő sajátosságok, érdekeltségek. Ilyenek például a párkapcsolati elköteleződés, a hivatásbeli megállapodás és az élet értelmességérzetének a megtapasztalása. Az egyháznakik szóló tanításának szemügyrevételével pedig afelől is megbizonyosodhattunk, hogy az egyház válaszai aktuálisak minden fiatal felnőttestet foglalkoztató területen. A folyamatosan változó társadalmi összefüggések és új kihívások a helyzet állandó elemzését kívánják meg és a pasztorációs kritériumok, célok újra-gondolását teszik szükségessé. A gyakorlati reflexió ezek alapján kell megtörténjen és az egész egyház cselekvésére kell hogy vonatkozzon minden érintett hívő gyakorlata, kezdve az egyéni

spiritualitástól a saját életterben kifejtett hitéleti tevékenységen keresztül a csoportos, közösségi megnyilvánulásokig. Csak így érkezhethet meg a tanítás a gyakorlatba és juthat el a célcsoporthoz. „(...) Aki arra kíváncsi, hogy mit vár Isten a mai egyháztól a gyakorlatban, annak értelmeznie kell az »idők jeleit«, és azt kell kutatnia, hogy ezek által Isten milyen cselekvési lehetőségeket és cselekvésre való felszólításokat nyit meg egyháza előtt.”¹⁹

¹⁹ NEUNER, Peter; ZULEHNER, Paul M.: *Jöjjön el a te országod. Gyakorlati egyháztan*, Kolozsvár 2014, 35.

SZEMLE

SAS PÉTER: A KOLOZSVÁRI SZENT MIHÁLY EGYHÁZKÖZSÉG TÖRTÉNETE. Jegyzőkönyvek a kolozsvári római katolikus egyházközség képviselő-testülete és választmányának 1900 és 1918 közötti üléséről. I. kötet. Kolozs-Dobokai Főesperesi Kerület. 2014. SBN: 978-973-0-16681-1;

SAS PÉTER: A KOLOZSVÁRI SZENT MIHÁLY EGYHÁZKÖZSÉG TÖRTÉNETE. Jegyzőkönyvek a kolozsvári római katolikus egyházközség képviselő-testülete és választmányának 1920 és 1946 közötti üléséről. II. kötet. Kolozs-Dobokai Főesperesi Kerület. 2014. ISBN: 978-973-0-16682-8;

Sas Péter szerkesztő közreműködésével hatalmas okmányhalmazt adott ki a kolozs-dobokai főesperesség a gyulafehérvári (erdélyi) egyházmegye megalapításának 1000 éves és a kolozs-dobokai római katolikus főesperesség megalapításának 700 éves jubileumának emlékére, valamint Isten szolgája Márton Áron püspökké szentelésének 75. évfordulójának jubileumára. Az első kötet a kolozs-dobokai esperesi kerület költségén jelent meg, de a második kötet már az Emberi Erőforrások Minisztériuma Emberi Erőforrások Támogatáskezelő és a Nemzeti Kulturális Alap támogatását élvezte. (A III. kötet még nem jutott a kezembe, hallomásból tudom, hogy külsőleg ugyanakkora, mint az első kettő, az 1946. év utáni egyházközségi Jegyzőkönyveket tartalmazza, bizonyára az is a Humán Erőforrások minisztériumának támogatásával jelent meg 2014-ben.)

Mindhárom keménykötésű díszkiadvány 300-300 példányban látott napvilágot azzal a megjegyzéssel, hogy „könyvárusi forgalomba nem kerül”. Utóbbi kitétel erősen kíváncsivá tett: hogyan lehetséges díszkötésben okmányokat kiadni magyarországi minisztériumi támogatással és ugyanakkor elzárni a történészek elől? Megjelenéséről 2014/2015-ben még az egyházi újságok is hallgattak. Bevallom, minden baráti és szakmai kapcsolatomat latba vetve, öt év után sikerült megszereznem az első két kötetet. Hamar rájöttem, hogy a kiadványok (összesen kb. 2 100 oldalt tesznek ki!) titokzatosságát a szerkesztési és egyéb tudományos hiányosságok által tudom magyarázni.

Az csak természetes, hogy Sas Péter szerkesztő „Tartalomjegyzékkel” indítja mind a három kötetet, de legalább az első kötetnél illetet volna egy tájékoztató „Előszót” írnia, amit nagy hiányosságnak tartok. Ami még szomorúbb, hogy az 1900. évtől közölt kolozsvári római katolikus egyházközség képviselőtestülete választmányi gyűléseinek jegyzőkönyvei eredeti lelőhelyei sincsenek feltüntetve. Pedig a forráskiadványoknál az archívumi

lelőhelyeket meg szokás jelölni, ami itt elmaradt (Kolozsvári Szent Mihály egyházközség Levéltára, 290h; akár a dobozokat is, pl. 6. doboz: 1922–1935. év választmányi jegyzőkönyvek, 7. doboz: 1936–1946. évi választmányi jegyzőkönyvek). A főcím miatt (*A Kolozsvári Szent Mihály egyházközség története*) a sorozatszerkesztőnek kötelessége lett volna a Jegyzőkönyvekben előforduló neveket, az ún. „alap”-okat, iskolai és egyéb problémákat lábjegyzetben kommentálnia, hogy a mai olvasó összefüggésben láthassa az „egyházközség történetét,” és számára a sok ismeretlen név és adat ismétlése ne váljék unalmassá. Elég sok egyházi kifejezés is magyarázatra szorult volna, például a címben is előforduló „egyházközség képviselőtestülete és választmánya”. Amit az egykori jegyzőkönyvírók helyesen fogalmaztak meg, az a könyv címében zavaróvá válik, mert az „egyházközség választmánya” tulajdonképpen az „egyházközség képviselőtestülete”. Ez a két megnevezés nem két egyházközségi intézmény, hanem csak egy. A főcím a zavarkeltésen túl kellemetlenségeket is gerjeszt. Először is a forráskiadványok csak a 20. századra szorítkoznak és nem fogják egybe „A kolozsvári Szent Mihály egyházközség történetét”. Másodsorban, ha valaki tudományosan akarja megírni a kolozsvári Szent Mihály-egyházközség történetét, vagy annak csupán a 20. századi időszakát, kötelességszerűen hivatkoznia kell Sas Péter neve alatt megjelent könyvekre, azzal a kiegészítéssel, hogy azok nem tudományosan feldolgozott kiadványok, a közölt eredeti okmányok nem kritikai kiadásban, hanem néhány házi könyvespolc (de nem egyetemi, főiskolai könyvtárak) számára készített könyvek.

A „szerkesztést” nem tudom egészen szerkesztésnek minősíteni, mert a Jegyzőkönyvek ömlesztve egymást követik. A forráskiadványok, bár értékes anyagról van szó, a kutatót mentesítik a poros akták forgatásától, de csak a kolozsvári Szent Mihály-egyházközség történetével foglalkozó egyháztörténészek számára nyújtanak segítséget.

Helyesebb lett volna a főcímet fel sem tüntetni, mert a három díszkötet okmányai nem az egyházközség történetéről szólnak, hanem a tudományos munka követelményeit mellőző forráskiadásokról. De akkor Sas Péter kiadó és a szerkesztő miért adott olyan sokat a példányok külső formátumára? Hiszen a forráskiadványokat szerényebb formában, olcsóbb papírra, lágy kötésben szokták megjeleníteni. Itt úgy látszik, másról volt szó, amit nem kívánok megfogalmazni. A végkövetkeztetést az olvasóra bízom.

Mindenesetre a jeles évfordulók (700 éves főesperesség, Márton Áron püspökké szentelésének 75. éve) alkalmával Sas Péter három kötetben olyan kiadványsorozatot jelentetett meg a kolozs-dobokai főesperesi hivatal gondozásában és a magyarországi Emberi Erőforrások Minisztériuma Emberi Erőforrások Támogatáskezelő és a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával, amelyet nagyon kevesen fognak elolvasni.

Marton József

SZENT ISTVÁN TÁRSULAT

1053 Budapest,
Veres Pálné utca 24.

Felelős kiadó:
Dr. Rózsa Huba elnök
Felelős kiadóvezető:
Farkas Olivér igazgató

VERBUM

400045 Kolozsvár,
A. Einstein u. 2.

Felelős kiadó:
Szócs Csaba igazgató
Kiadói főszerkesztő:
Dr. Bodó Márta

www.verbumkiado.ro